

Літаратура і Мастацтва

ВЫДАЕЦЦА
3 1932 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАУ БССР

№ 6 [2637]

Пятніца, 9 лютага 1973 года

Цана 8 кап.

ПЯЦІГОДКА, ГОД ТРЭЦІ, РАШАЮЧЫ...

У НУМАРЫ ЧЫТАЙЦЕ:

**ЗНАК ПАРТЫЗАНСКОЙ
ДОБЛЕСЦІ** Стар. 3

ЧАС І ПЕСНЯ
Пра новую кнігу
Максіма ТАНКА Стар. 4—5

**АУТАР ВЕРШАУ —
ВЯДОМЫ БІАХІМІК** Стар. 7

**АПАВЯДАННІ
МІХАСЯ ДАНІЛЕНКІ** Стар. 6—7

НА ТЭАТРАЛЬНАЙ СЦЭНЕ
Стар. 8—9

**НА ТЭЛЕВІЗЫЙНЫМ
ЭКРАНЕ — ПРЭМ'ЕРЫ
БЕЛАРУСКІХ
КІНЕМАТАГРАФІСТАУ** Стар. 10

У СВЕЦЕ МУЗЫКІ Стар. 11

МІНСК СЁННЯ І ЗАУТРА
Роздум архітэктара Стар. 12

**ЛЮДЗІ АДНАГО
ЗАВОДА** Стар. 14

**БАЛГАРСКІ ПАЭТ —
ПРА БЕЛАРУСЬ** Стар. 15

Пётр Карпіловіч — кавалер ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга. Гэтую высокую ўзнагароду ён атрымаў за выдатную працу. Вось ужо каторы год Пётр выходзіць пераможцам у сацыялістычным спаборніцтве рабочых афсетнага цэха Мінскага паліграфічнага камбіната імя Якуба Коласа.

Гэты здымак нашага фотакарэспандэнта Ул. Крука зроблены ў адну з хвілін напружанага працоўнага дня. Пётр Карпіловіч (злева) са сваім памочнікам Мікалаем Вярынай і прымшчыцай Таццянай Гаркавай.

5 лютага ў Доме творчасці пісьменнікаў імя Я. Коласа пачаўся дванаццацідзённы семінар кінасцэнарыстаў. На яго запрашаны 25 маладых беларускіх аўтараў, якія спрабуюць свае сілы ў новым для іх жанры — кіно. Вядомыя савецкія кінадраматургі Міхаіл Блейман, Юлій Дунскі, Валеры Фрыд, Георгій Палонскі, Валдзім Трунін дапамагаюць ім у рабоце над сцэнарыямі. Для слухачоў семінара чытаюцца таксама лекцыі аб сучасных праблемах навукі, прамысловасці, сельскай гаспадаркі, аб навінах савецкага і замежнага кіно.

На здымку — група ўдзельнікаў і кіраўнікоў семінара.
Фота Ул. КРУКА.

ВІНШУЕМ ПЕРАМОЖЦАЎ

Загадам міністра культуры СССР К. Фурцавай падведзены вынікі Усеаюзнага агляду паркаў культуры і адпачынку, прысвечанага 50-годдзю ўтварэння СССР. Звыш 1 200 паркаў краіны ўдзельнічалі ў гэтым творчым спаборніцтве.

Аргкамітэт па правядзенню Усеаюзнага агляду паркаў культуры і адпачынку паставіў занесці ў Кнігу гонару пераможцаў і імяў, узнагародзіўшы іх дыпламамі і ганаровымі вымпеламі. Сярод пераможцаў — 10 паркаў нашай рэспублікі: Цэнтральны дзіцячы парк імя Горкага (Мінск), парк імя А. Луначарскага (Гомель), парк культуры «Мазурына» (Віцебск), парк імя Чэлюскінцаў і імя 50-годдзя Кастрычніка (Мінск), парк у Брэсце, Бабруйска, Барысаў, Пінску і Лідзе.

Прызам Міністэрства культуры СССР узнагароджаны Мінскі парк імя 50-годдзя Кастрычніка. Дыплам за лепшае тэатралізаванае свята «Дарогай славы бацькоў» атрымаў Віцебскі парк культуры і адпачынку «Мазурына». Дыпламам адзначана танцавальная зала Мінскага парка імя Чэлюскінцаў.

Ганаровую граматы і ЦК ВЛКСМ атрымалі парк культуры і адпачынку імя Ленінскага камсамола (Орша) і Цэнтральны дзіцячы парк у Мінску.

Дыплом першай ступені і прэміі ДТСаАФ СССР прысуджаны парку культуры і адпачынку ў Полацку.

Праўленне Усеаюзнага таварыства «Веды» адзначыла граматай змястоўную і разнастайную лекцыйную работу Гомельскага парка.

Вялікая група работнікаў паркаў культуры і адпачынку Беларуска-ўзнагароджана граматамі, памятнымі медалямі ўсеаюзнага агляду і каштоўнымі падарункамі. Памятны медаль рэдакцыі газеты «Известия» прысуджаны дырэктару Цэнтральнага дзіцячага парка імя М. Горкага П. Якіменку.

Рэспубліканскі конкурс на лепшую песню быў прысвечаны слаўнай дапе — 50-годдзю ўтварэння СССР. На конкурс было прадастаўлена 18 песень кампазітараў-аўтараў з Віцебска, Маладзечна, Касцюковіч, Нясвіжа, Шінска, Стаўбіноў, Чавус, Шклова і іншых гарадоў і раённых цэнтраў рэспублікі. Песні ўслаўляюць нашу Радзіму, партыю, братнюю дружбу паміж народамі, мірную і стваральную працу савецкіх людзей.

Журы прызнала лепшымі тры песні: кампазітара В. Еўстратава і паэта А. Астрэйкі «Мая Беларусь», кампазітара М. Рьўкіна і паэта А. Руска «Застольная», кампазітара К. Кабашова і паэта І. Васілеўскага «Ніцый вербы Хатыні».

Конкурс на лепшы сцэнары для сельскіх агітбрыгад праводзіўся Рэспубліканскім домам народнай творчасці разам з ЦК ЛКСМ Беларусі і рэдакцыяй «Сельскай газеты». Журы разгледзела 7 сцэнарыяў. Заахвочвальнымі прэміямі адзначаны сцэнарыі метадыста Карэліцкага раённага дома культуры М. Дудуба «Каравай» і журналіста з Касцюковіч С. Пацёмкіна «Чаму ж нам не пець».

УДЗЕЛЬНІЧАЙЦЕ Ў КОНКУРСЕ!

Летась Міністэрства культуры і Саюз пісьменнікаў БССР аб'явілі конкурс на лепшыя шматэпизодныя і аднаэпизодныя п'есы, сцэнарыі, апавяданні, фельетоны для агітацыйна-мастацкіх брыгад на атэстыфічную тэму.

Міністэрства культуры і Саюз пісьменнікаў БССР вырашылі прадоўжыць конкурс да верасня 1973 года.

На конкурс прымаюцца творы, якія не ішлі на сцэнах, не друкаваліся, не перадаваліся па тэлебачанні і радыё.

Творы падаюцца на конкурс на беларускай ці рускай мовах у двух экзэмплярах, надрукаваных на машынацы. Рукапісы дасылаюцца ў канвертах з указаннем імя і прозвішча аўтара, прафесіі, месца работы, хатняга адрасу.

Для пераможцаў конкурсу ўстаноўлены прэміі. За лепшую шматэпизодную п'есу: першая прэмія — 1000 рублёў, другая — 500 рублёў, дзве трэція — па 300 і дзве заахвочвальныя прэміі па 100 рублёў. За аднаэпизодную п'есу: першая прэмія — 500 рублёў, другая — 300 рублёў, дзве трэція па 200 рублёў і дзве заахвочвальныя прэміі па 75 рублёў. За сцэнарыі для агітацыйна-мастацкіх брыгад: першая прэмія — 400 рублёў, другая — 250 рублёў, дзве трэція па 150 рублёў. За апавяданне: першая прэмія — 300 рублёў, другая — 200 рублёў, дзве трэція па 150 рублёў. За фельетон: першая прэмія — 200 рублёў, другая — 150 рублёў, дзве трэція па 100 рублёў.

Рукапісы накіроўваюцца па адрасу Мінск: Дом урада, Міністэрства культуры БССР — з адзнакай: «Конкурс на атэстыфічную тэму».

ДАКУМЕНТАЛЬНЫЯ ВІДАННІ ПРА ГЕРОЯЎ

У кніжныя магазіны паступілі маладыя буклеты серыі «Героі Брэсцкай крэпасці». Падрыхтаваныя навуковымі супрацоўнікамі музея мемарыяльнага комплексу крэпасці-героя, гэтыя дакументальныя выданні раскажваюць пра былога камандзіра 44-га стралковага палка Героя Савецкага Саюза Пятра Міхайлавіча Гаўрылава, былога начальніка 9-й пагранзаставы Героя Савецкага Саюза Андрэя Мітрафанавіча Кіжаватова, кіраўніка абароны цытадэлі Івана Мікалаевіча Зубачова, палкавога камісара Яфіма Майсеевіча Фаміна і іншых слаўных сыноў Радзімы, нейміручы подзвіг якіх будзе жыць у ваках.

Буклеты патрыятычнай серыі выдае студыя «Фота і жыццё» Саюза журналістаў БССР.

Ул. ВАЛОДЗІН.

НА СЦЭНЕ І НА ЭКРАНЕ...

Заслужаны артыст БССР, лаўрэат усеаюзнага і міжнароднага конкурсу Віктар Вульчыч заваяваў сімпатыі і прызнанне не толькі ў нашай краіне. Яму апладоўлівалі ў Канадзе і Югаславіі, Чылі і ГДР, Бангладэш і Румыніі.

Нядаўна ў Рэспубліканскім доме мастацтваў адбыўся творчы вечар папулярнага спевачка.

З прывітальным словам да яго звярнулася народная артыстка СССР Л. П. Александровіч. Аб творчым шляху В. Вульчыча раскажаў галоўны рэжысёр Беларускай філармоніі заслужаны артыст БССР Ю. Ужынцаў.

...У зале гасне святло. На экране Віктар Вульчыч. Гучыць песня кампазітара В. Баснера «З чаго пачынаецца Радзіма». І вось Віктар Вульчыч як бы сыходзіць з экрана на сцэну. Гучыць «Песня аб Мінску» Ул. Алоўнікава. Затым выконваюцца песні І. Дунаеўскага, І. Лучанка, А. Бабаджаняна, М. Тарывердзіева, Я. Фрэнкеля і іншых папулярных кампазітараў. У заключэнне Віктар Вульчыч адказаў на пытанні прысутных.

Дваццаць пяты па ліку кніжны магазін адкрыўся ў Мінску. Яго адрас — вуліца Якуба Коласа, 127. Універсальны магазін мае грамадска-палітычны, мастацкі, тэхнічны, дзіцячы аддзелы, а таксама аддзел школьна-пісьмовых прылад. Гэты здымак зроблены ў дзіцячым адзеле ў дзень адкрыцця.

Фота Ул. КРУКА.

ГОСЦІ ЧАШНІКАЎ

Некалькі дзён у Чашніках па запрашэнні раённага аддзялення таварыства «Веды» гасцямі аматараў кіно былі кіназнаўца В. Нячай і рэжысёр В. Дашук. Іх дарога прайшла праз раённы цэнтр Чашнікі, пасёлак Нова-Лукомль, вёску Чарэя. Яны выступалі там у дамах культуры і кінатэатрах, сустрэкаліся з рабочымі, калгаснікамі, навучніцамі прафесійна-тэхнічных вучылішчаў, школьнікамі. В. Нячай раскажвала пра гісторыю беларускага кіно, знаёміла слухачоў з найбольш цікавымі работамі студыі «Беларусьфільм», падрабязна спынялася на дакументальных стужках, якія ствараюцца на аб'яднанні «Летапіс». Вялікую цікавасць выклікаў расказ В. Дашука пра яго фільмы, якія прысутныя тут жа маглі паглядзець.

ПРАПАГАНДЫСТЫ ПРЫГОЖАГА

ідуць на факультэтах музыкі і літаратуры.

Сярод лепшых — універсітэт пры Віцебскім музычным вучылішчы (рэктар Я. Палішчук), які працуе ўжо многа год. Зладжанасцю ў рабоце вызначаецца універсітэт у Міёрах (рэктар А. Капітанаў). Заўсёды перапоўненая зала на занятках універсітэта, які працуе пры тэатры імя Я. Коласа. Лекцыі чытаюць вядучыя акцёры і рэжысёры, паказваюцца спектаклі, наладжваецца іх абмеркаванне. Філіялы гэтага універсітэта працуюць у Полацку і Навапалацку.

Аднак мы яшчэ не дамагліся таго, значае М. Шматкоў, каб кожны наш універсітэт меў пастаянны склад слухачоў. Гэта асабліва датычыць Расонскага, Га-

радоцкага, Ушацкага універсітэтаў культуры. Не ўсе універсітэты маюць абанементаў. Есць вялікая неабходнасць у тым, каб музычныя факультэты мелі грамадзянскія лепшыя творы савецкіх кампазітараў, у тым ліку і беларускіх.

У дапамогу універсітэтам культуры распрацаваны рэкамендацыйныя спісы літаратуры. Абласная бібліятэка разаслала іх ва ўсе раённыя і гарадскія бібліятэкі.

Універсітэты культуры чуйна адгукваюцца на важнейшыя падзеі ў жыцці нашага народа. Зараз на чарговых занятках пачынаецца вывучэнне даклада Л. І. Брэжнева «Аб пяцідзесяцігоддзі Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік».

Валанціна Патапчук — бібліятэкарка

аддзела мастацтва Дзяржаўнай бібліятэкі БССР імя У. І. Леніна раскажала аб рабоце універсітэтаў культуры ў Полацку і Полацкім раёне.

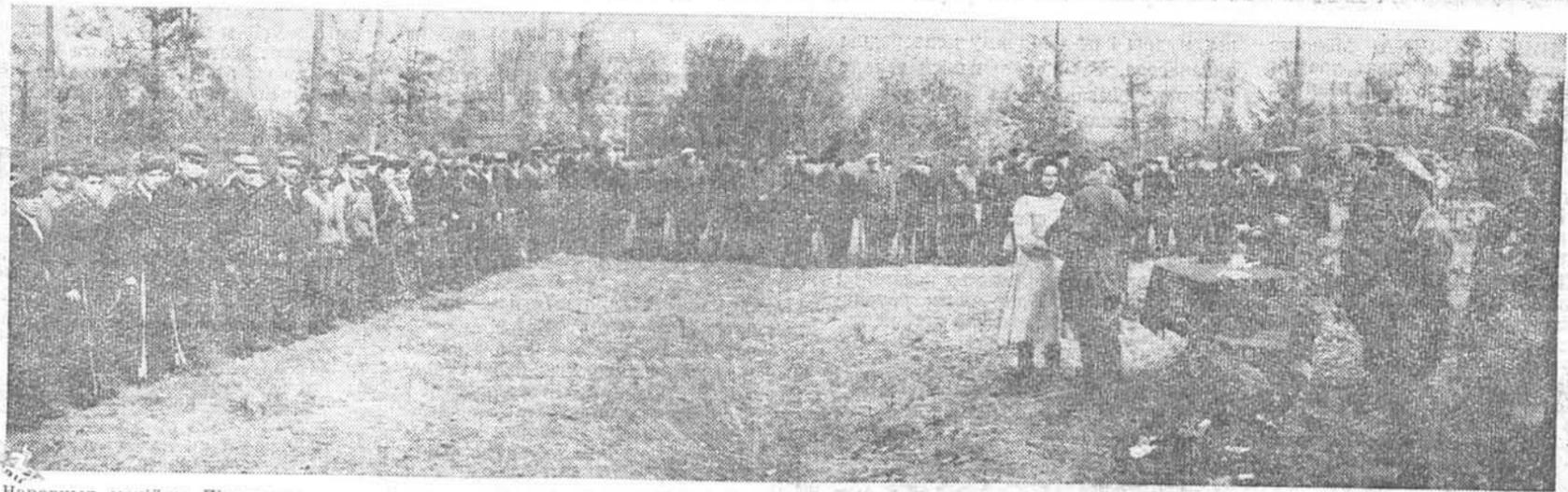
З 1966 года працуе універсітэт культуры пры педвучылішчы імя Ф. Скарыны. Адбылося ўжо тры выпускі. Курс яго лекцый праслухала 465 чалавек. Сёлета на факультэтах музыкі, літаратуры і эстэтыкі займаецца 120 чалавек.

11 год універсітэту пры Полацкім гарадскім доме культуры. Заняткі на факультэце літаратуры наведваюць рабочыя «Полацксельбуда». На музычным факультэце займаюцца навучніцамі двух прафесійна-тэхнічных вучылішч і рабочыя фабрыкі мастацкіх вырабаў. Трэці факультэт — тэатральнага мастацтва.

АДБЫЛОСЯ ПАСЯДЖЭННЕ савета садзеяння народным універсітэтам культуры пры Міністэрстве культуры БССР. Была заслухана справаздача намесніка начальніка Віцебскага абласнога ўпраўлення культуры М. Шматкова.

— На Віцебшчыне, — сказаў ён, — працуе 36 універсітэтаў культуры і іх філіялаў, якія наведвае звыш 6 тысяч слухачоў. Праведзены двухдзённы семінар рэктараў народных універсітэтаў вобласці. На пасяджэнні савета абласнога ўпраўлення культуры абмеркавана работа Лепельскага універсітэта культуры і яго філіялаў у калгасе імя Калініна і саўгасе «Лепельскі».

У кожным горадзе і раённым цэнтрах вобласці працуюць універсітэты з філіяламі ў калгасах, саўгасах і навучальных установах. Найбольш актыўна заняткі

Народныя месціцы Піншчыны атрымліваюць партызанскія медалі.

АДЗНАКА ПАРТЫЗАНСКОЙ ДОБЛЕСЦІ

30 ГОД НАЗАД БЫЎ ЗАСНАВАНЫ МЕДАЛЬ «ПАРТЫЗАНУ АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ»

Звыш мільёна савецкіх патрыётаў змагаліся з нямецка-фашысцкімі акупантамі ў тыле ворага, набліжаючы час вызвалення нашай Радзімы. Ні ўдзень, ні ўначы не давалі яны спакою ворагу — грамілі варожыя гарнізоны, узрывалі масты, рэйкі, пусkali пад адхон варожыя эшалоны з жывой сілай і тэхнікай, знішчалі гітлераўцаў з засад, у адкрытых баях.

2 лютага 1943 года Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР быў заснаваны медаль «Партызану Айчыннай вайны» I і II ступеняў. Гэта было яшчэ адно прызнанне баявой доблесці народных месціўцаў.

У нас у рэспубліцы за тры гады барацьбы з ворагам 440-тысячная армія партызан і падпольшчыкаў знішчыла каля паўмільёна гітле-

раўскіх акупантаў і іх прыслужнікаў, пусціла пад адхон 11128 варожых эшалонаў і 34 бронепаязды, разграміла 29 чыгуначных станцый, 948 штабоў і гарнізонаў ворага, падарвала больш 18 тысяч аўтамашын, вывела са строю 819 чыгуначных і 4710 іншых мастоў, 7300 кіламетраў тэлефонна-тэлеграфнай лініі сувязі, 305 самалётаў, 1355 танкаў і бронемашын, 438 гармат рознага калібру, 939 ваенных складаў.

За гераізм і адвагу, праяўленыя ў барацьбе супраць нямецка-фашысцкіх акупантаў у тыле ворага, звыш 84 тысяч народных месціўцаў Беларусі ўзнагароджаны медалямі «Партызану Айчыннай вайны». Гэтую ўзнагароду маюць многія пісьменнікі, мастакі, артысты Беларусі — як тыя, што змагаліся з

ворагам у лясках, так і тыя, чыёй зброяй было баявое слова, песня, аловак і разец.

16 ліпеня 1944 года больш 50 тысяч мінчан сабраліся на ўрачысты мітынг у раёне іпадрома. У гэты ясны сонечны дзень стройнымі калонамі прайшлі на парадзе партызаны 30 брыгад і двух асобна дзеючых атрадаў. На грудзях многіх з іх ззялі партызанскія медалі.

У экспазіцыі Музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны захоўваюцца баявыя ўзнагароды многіх ветэранаў вайны. Экспануюцца ўнікальныя фотадакументы аб уручэнні ордэнаў і медалёў народным месціўцам ў тыле ворага.

У гэтыя дні асабліва шматлюдна ў музеі. Ветэраны, на грудзях якіх ордэны і партызанскія медалі, раскажваюць экскурсантам аб суровых гадах вайны, аб сваіх баявых таварышах, перадаюць маладому пакаленню эстафету адданасці Радзіме.

Р. ЧАРНАГЛАЗАВА,
загадчык аддзела гісторыі партызанскага руху Музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны.

УКАЗ ПРЭЗІДУМА ВЯРХОЎНАГА СОВЕТА СССР

Аб усталяванні медалі «Партызану Айчыннай вайны» першай і другой ступені

Для ўзнагароджання партызан Айчыннай вайны, якія вызначыліся ў партызанскай барацьбе ў тыле супраць нямецкіх захоўнікаў, Прэзідыум Вярхоўнага Савета СССР настанаўляе:

1. Усталяваць медаль «Партызану Айчыннай вайны» першай і другой ступені.

2. Зацвердзіць палажэнне аб медалі «Партызану Айчыннай вайны» першай і другой ступені.

3. Зацвердзіць змяненне медалі «Партызану Айчыннай вайны» першай і другой ступені.

Старшыня Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР
М. КАЛІНІН

Сакратар Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР
А. ГОРКІН

Масква, Крэмль, 2 лютага 1943 г.

ВОДГУКІ, АДКАЗЫ

«АДВЕЧНАЯ ПРЫГАЖОСЦЬ»

Пад такой назвай у «Літаратуры і мастацтве» 6-га кастрычніка 1972 года быў надрукаваны артыкул В. Говара, у якім ішла гаворка аб экспазіцыі беларускага народнага мастацтва ў гісторыка-этнаграфічным музеі Акадэміі навук Літоўскай ССР і аб неабходнасці арганізацыі такой экспазіцыі ў Беларусі.

Рэдакцыя атрымала адказ дырэктара Дзяржаўнага музея БССР Н. Анціпенка, у якім адзначана, што пытанне аб выстаўках або пастаянных экспазіцыях прадметаў народнага прыкладнага мастацтва вельмі актуальнае. Яно неаднаразова ўзнімалася музейнымі работнікамі і мастацтвазнаўцамі ў друку. Аднак цяжкасці адкрыцця такіх экспазіцый у Дзяржаўным музеі БССР звязаны з адсутнасцю экспазіцыйных і выставачных плошчаў.

Улічваючы ўсё гэта, Дзяржаўны музей БССР прыняў рашэнне стварыць у будынку Спаска-Праабражэнскай царквы, што рэстаўрыравана ў Заславі, экспазіцыю, у якую ўвойдуць рэчы хатняга ўжытку, творы народнага ткацтва, разьбярства, ганчарства, характэрныя для Беларусі XIX стагоддзя.

І ДЗЕ месячнік культуры

турнага шэфства над Узброенымі Сіламі СССР, прысвечаны 55-й гадавіне Савецкай Арміі і Ваенна-Марскога Флоту. У сувязі з гэтай падзеяй Паштупраўленне ЧБВА сумесна з БРК прафсаюза работнікаў культуры і Рэспубліканскай ваенна-шэфскай камісіяй распрацавалі план мерапрыемстваў.

Планам прадугледжана шмат цікавых сустрэч, большасць з якіх адбудзецца з 10 па 28 лютага. Аб развіцці савецкай навукі і тэхнікі раскажучь воінам вучоныя АН БССР. Такіх выступленняў намічана дзвесце. Беларускія пісьменнікі ў час месячніка пазнаёмяць сваіх ваенных сяброў з новымі творами, падзяляцца творчымі задумамі.

На сцэнальнай сцэне адбудуцца дзесяткі творчых сустрэч з вядомымі выканаўцамі і артыстычнай моладдзю. У госці да воінаў выязджаюць артысты тэатраў — оперы і балета, імя Я. Купалы, імя М. Горкага, юнага тледача і музычнай камедыі, Дзяржаўнага народнага аркестра БССР і Дзяржаўнага народнага ансамбля танца

Дзеячы культуры — воінам ЧБВА

БССР, эстраднага калектывы Беларускай філармоніі.

У дзень нараджэння Савецкай Арміі, 23 лютага, усе тэатры Мінска наладзяць спектаклі для салдат і афіцэраў ЧБВА.

У клубах многіх гарнізонаў павялічваюць перасоўныя выстаўкі жывапісу і графікі, якія наладжвае Саюз мастакоў БССР. З лепшымі творами выяўленчага мастацтва воіны пазнаёмяцца ў час экскурсій у Дзяржаўны мастацкі музей. Члены Саюза архітэктараў рэспублікі на тэматычных вечарах раскажучь аб перспектывах забудовы нашай сталіцы, аб будучым архітэктурным абліччы беларускага сяла. Лектары таварыства «Веды» правядуць каля 200 гутарак.

Цікавымі будуць сустрэчы воінаў кругі з ветэранамі Вялікай Айчыннай вайны, з журналістамі-міжнароднікамі, з творчымі калектывамі Беларускага тэлебачання і радыё.

В. АБРАМАЎ.

СЯМІМІЛЬЁННЫ!

Цырк! З ім звязаны самыя чужыя, самыя святочныя ўспаміны дзяцінства. А для сямікласніцы мінскай школы Лены Дзенькінай яны будуць зусім асаблівымі.

...Збіраючыся ўвечары ў цырк, яна і не ўяўляла сабе, што ле чакае.

У мінулую суботу ў Мінскім цырку адбыўся незвычайны атракцыйн. У зале сядзеў 7-мільённы наведвальнік. Але яго трэба было адшукаць. Для гэтай справы клоун Я. Майхройскі прапанаваў свой капялюш. У ім знаходзіўся той самы шчаслівы нумар, які трэба было выцягнуць.

Як ва ўсякай сур'ёзнай латарэі, гэту адказную справу даручылі самай маленькай глядачцы. Дзяўчынка выцягнула паперку, на якой было ўказана месца Лены...

— На памяць аб падзеі — вось гэты чарнавокі мішка. — Мой самы дарагі сувенір, — сказала ўсхваляваная дзяўчынка.

Фота М. ХАДАСЕВІЧА.

работу якога арганізуе калектыв тэатра імя Якуба Коласа. Працуе ўніверсітэт культуры ў гарадскім пасёлку Ветрына. Яго слухачы — рабочыя саўгаса «Баньонь», навучэнцы прафесійна-тэхнічнага вучылішча і вучні старшых класаў мясцовай сярэдняй школы.

У праграмы ўніверсітэтаў уключаны рад актуальных тэм. Чыталіся лекцыі аб XXIV з'ездзе КПСС і праблемах культуры, ідэалагічнай барацьбе на сучасным этапе, аб развіцці культуры і мастацтва СССР за 50 год і інш. Адбыліся цікавыя тэматычныя вечары, прысвечаныя 50-годдзю ўтварэння СССР — «Паю маю Айчыну» і «Расія — Радзіма мая». Наладжваліся сустрэчы з пісьменнікамі, актёрамі. Творчыя сустрэчы ўзбагачаюць слухачоў ўніверсітэтаў, дапамагаюць лектарам глыбей раскрыць тэмы заняткаў.

— Пры ўсіх станоўчых момантах у рабоце ўніверсітэтаў культуры ў Полацку і раёне, — гаворыць В. Патапчук, — нельга замоўчваць і недахопы. У першую чаргу бачу іх у тым, што часам непаслядоўна і непрадуманна складаюцца праграмы. У мінулым навучальным годзе, напрыклад, слухачам музычнага факультэта пасля ўступнай лекцыі аб музыцы адразу на наступных занятках прачыталі лекцыю аб творчасці Бетховена. За два гады навучання слухачам прапанавалі восем лекцый: «Жанры інструментальнай і вакальнай музыкі», «Што такое опера», «Музыка ў нашы дні» і інш. Ці не таму на другім годзе навучання колькасць слухачоў на гэтым факультэце зменшылася.

Савет садзеяння народным ўніверсітэтам культуры пры Міністэрстве культуры БССР прыняў рэкамендацыі, накіраваныя на паляпшэнне работы народных ўніверсітэтаў культуры ў Віцебскай вобласці.

Затым быў абмеркаваны план работы савета. Мяркуюцца выдаць метадычны дапаможнік, які абагуліць работу лепшых ўніверсітэтаў культуры рэспублікі; друкаваць даведачна-бібліяграфічныя матэрыялы ў дапамогу ўніверсітэтам у дадатку да «Новых кніг»; правесці ва ўсіх абласцях семінар лектараў народных ўніверсітэтаў; запісаць на магнітафонную стужку лекцыю аб развіцці беларускай савецкай музыкі, даслаць яе ў абласныя дамы народнай творчасці і інш.

ДАЎНЯЯ ЗВЫЧКА Максіма Танка — пад кожным творам ставіць дату яго напісання ці, дакладней, заканчэння работы над ім. Першы верш яго новай кнігі «Хай будзе святло», якая падсумоўвае работу паэта за апошнія амаль што пяць з паловай год, памечаны 1.1.67, апошні — 21.IV.72. Перыяд немалы, а як для сённяшняга хуткаплыннага часу, то асабліва значны і змястоўны.

Як адбыўся ён у рабоце паэта? Кампазіцыя кнігі склалася проста і натуральна, прынамсі на наш погляд: верш за вершам, паслядоўна, як дзень за днём (ні дня без радка!), і ў кожным вершы — адбітак душы паэта, яго ідэйнае і маральнае самаадчуванне ў разнастайнасці ўласцівых кожнаму дню падзей, здарэнняў, успамінаў, перажыванняў. Розныя па-

ны, мудры і па-дзіцячаму непасрэдны адначасова. У ім спалучыліся талент і вопыт, думка набыла выразнасць, філасафічнасць і пераканаўчасць афарызму.

Маральныя і эстэтычныя карэні Танкавай паэзіі — народныя ў самым дакладным сэнсе слова. «Як аб перажытым народам майго расказаць?». — адна з галоўных турбот паэта, жыццё і лёс якога неаддзялімы ад жыцця і лёсу яго народа. Адно адлюстравалася ў другім, як перажытае старой маці ў наступным дыялогу:

— Нешта вы, маці, сыноўскі Шынель гэты доўга хавалі. Зараз прыкіну, што можна пашыць з яго Вашаму ўнуку.

Воск толькі шнада, Мо недзе ля печы Рунаў асмаліла...

— Не, у той дзень наша вёска гарэла...

— Ну, я памяркую, прыкіну. Ды тут і крысо, зачэпіўшыся, Нехта падзёр на цвіку.

— Не, гэта — на дрэце калючым...

скага роздзума. Сягонняшня паэзія Танка — гэта паэзія непакою. Ён ведае, што барацьба вядзецца ўсёды, што ніколі не сціхала яна і ў мастацтве: «Прайшоў я праз усе залы. Бачыў карціны, намалёваныя тлустымі пальцамі, скруткамі долараў, страхам, разгубленасцю, абьякавацю. Калі ж у экскурсавода запытаўся: а дзе карціны, намалёваныя сціснутымі кулакамі, вачамі беспрацоўных, каменнымі барыкад, крывёю расстраляных, — у мяне праверылі дакументы і вельмі шкадавалі, што я — не іх падданы» («На выстаўцы»).

Можна смела сказаць, што ў паэзіі Танка выразна адлюстравалася сучасная эпоха з яе вострымі праблемамі і супярэчнасцямі: «Яны ўстануць, забітыя і закатаваныя, апаленыя бомбамі напалмавымі, яны ўстануць, хоць і пахаваныя пад руінамі Ханоя, пад хвалямі і пальмамі...» Устануць, каб «суд жывых не памыліўся — не дараваў ніводнай кулі катам». Сэрца паэта змяняе боль планеты: «І дзень, і ноч, як праз сельвасы, плыве праз маё сэрца Амазонка — чырвоная ра-

у каго заўсёды хараша ўжываліся гумар і жарт, сатыра і проста гарэзлівае, а часам нават сарказм, — значна багатыя гэтыя якасці. Часта ў жартаўлівай форме паэт гаворыць аб вельмі і вельмі сур'ёзным і важным, як, напрыклад, у вершы «Памяці Івана Сікоры» — вядомага беларускага садавода:

Вы яшчэ не прышчэплівалі свае лубіны? Які шкада, што Сікора — стары садавод, Аб якім у нас казкі, легенды складалі, На змярканні аднойчы згубіў акулляр і забрыў не дамоў, але ў рай Або мо на другую планету, І цяпер нельга з ім нам параіцца. ...Можна, пры дапамозе касмічных ракет Нам яшчэ з ім удасца звязацца. Таму абыймі гатункамі чаранкоў Вы не спяшайцеся прышчэпліць залькі.

Вершы Танка філасафічныя ў мастацкай своеасаблівасці падыходу да рэчаіснасці, у спосабе тыпізацыі жыццёвых з'яў. Тое, што для каго іншага можа здацца не вартым увагі, у

Уладзімір ГНІПАМЕДАЎ

ДЗЕНЬ СЁННЯШНІ...

дзеі пакідаюць след у свядомасці паэта: скажам, праблемы навукова-тэхнічнай рэвалюцыі і тое, «што ўчора на калгаснай нашай ніве зазеленела маладая рунь», а таксама многае іншае... Танк глыбока перакананы, «што ў жыцці няма падобных ні месцаў, ні дзён, ні хвілін».

Гэта, думаецца, адна з граняў танкаўскага гуманізму, разумення багацця штодзённага, «звычайнага» жыцця. Яго вершам (а іх больш за дзве з паловай сотні) зусім не ўласціва аднастайнасць — ні ў змесце, ні ў форме. Таму яны і не стамляюць: паэт умела чаргуе матывы і эмацыянальныя фарбы. Простата кампазіцыйнай будовы кнігі падкрэслівае інтэнсіўнасць унутранага інтэлектуальнага жыцця паэта і духоўную змястоўнасць яго паэзіі.

Прага свежых уражанняў, адкрыццяў, жыццёвай навізны, уменне яе адчуць, уславіць перадавое, чалавечнае — без гэтага нельга ўявіць Танка ні як чалавека, ні як паэта. У адным з вершаў ён прызнаецца, што «не лічыў бы паэтам сябе, каб кожны мой дзень не быў днём нараджэння». Прага вандравак, падарожжаў, пошукаў — яна вельмі характэрна для яго паэтычнага настрою.

Паэтычныя небасхілы сённяшняга Танка надзвычай шырокія. Тэматычныя і ідэйна-эмацыянальныя абсягі яго паэзіі адпавядаюць маштабам сучаснага жыцця. Апошнім часам значна пашырылася геаграфія паэзіі Танка, узбагацілася яе грамадзянская лінія, яшчэ танчэй стала майстэрства.

Сягоння паэт імкнецца паўней і дакладней перадаць у сваёй творчасці несупыннае ўзбагачэнне і ўзбуйненне асобы савецкага чалавека на базе ўмацавання яго сувязей з грамадствам, з народам. Пашырэнне сферы чалавечна-сацыяльнага і грамадзянскага інтарэсаў усёй савецкай паэзіі ў творчасці Танка адчуваецца надзвычай выразна. «Ці будзе дождж, ці пройдзе стараной?» — гэты даўні сялянскі клопат хвалюе і паэта, які ганарыцца сваім сялянскім паходжаннем. Свет паэта прывязаны да зямлі, да рэальнага жыцця, але гэта свет мастака з уласцівай яму смелай фантазіяй, рамантычнымі ўзлётамі, нечаканымі сацыяльна-псіхалагічнымі адкрыццямі.

У паэзіі Танка жыве чалавек дзейсны і мужны, дасціпны і іраніч-

— Тут можна было б падтачыць. Воск толькі на самых грудзях Невялічкая дзірка ад молі... — Не, гэта ад кулі... («Перакройванне шыняля»).

Моцная знітанасць з народным укладам жыцця надта ўласціва Танку і яго паэзіі, бо паэт, яго асоба і творчасць выраслі на народнай глебе. У яго песні маюцца рукі і вернае сэрца. Паэт не баіцца «празалацаў» радка, бо тое, пра што ён расказвае, надзвычай важнае і значнае па думцы. Паэтычны эффект уласцівы самой прыродзе яго мыслення.

Герой паэта з тых, хто стараўся сказаць Радзіме, народу аб сваёй любові перш за ўсё «пругам, пракладваючы барозны без аграхаў, касой на нарачанскіх сенажацях, сякерай, ўзводзячы з бярэняня зрубны хат, вінтоўкай, што ўручылі ў час суровы...»

Яркае, сардэчнае слова прысвяціў паэт пяцідзесяцігоддзю роднай рэспублікі («Савецкая Беларусь»), магута гучыць у Танка ленынская тэма («Суботнік»; «Ленін на браневіку», «Ленін», «Жывы Ленін», «Гавораць аб гэтым»).

У новай кнізе шмат вершаў-успамінаў: «Ля старой хаціны», «Бяседа», «Пейзаж — 1939», «Пагасла электрычная лямпачка»... Нягоды мінуўшыныя яскрава адцяняюць нашы сённяшнія дасягненні. Воск радкі пра звычайную соль: «...Бачылі калісьці яе ў тры пальцы бралі, як малітву, куплялі ў крамнікаў расол з-пад селядцоў, у сцэжанай вадзе варылі бульбу двойчы, драбкі яе смакталі ад цынгі...» («Шахцёр»).

Строгім, па-грамадзянску суровым робіцца ў паэта маральнае ўспрыняцце жыцця. Права «судзіць» жыццё даў яму яго вялікі і багаты жыццёвы вопыт, вострае пачуццё асобы, якая ясна праступае ў яго паэзіі. Адстой узрастанне праблемнасці ў падыходзе да рэчаіснасці, умацненне філасоф-

ка агню, крыві і гневу» («З берагоў Амазонкі»). Нездарма яму і сёння дыск сонца над Бухенвальдам уяўляецца прабітым чэрапам.

«Спецыяльнасць мая — спецыяльнасць сапёра, які ўсё жыццё размінчвае шляхі да любові, дружбы, міру» — і ў гэтым паэт таксама бачыць сваю задачу. Грамадзянская паэзія паэта пранікнута гуманістычным пафасам, а роздум паэта, праблемнасць лірыкі сарэты клопатам аб чалавеку:

Ты, Номо kosmikos, мой брат, Глядзі, каб не забыў Знаёмых сцэжак і прысад, Сваіх жытнёвых ніў.

Гаючых рос, духмяных траў, Далін, вятроў, азёр І рук, з якіх ты стартаваў Да невядомых зор.

І песень матчыных святых, І смаку праснакоў, — Чаго нідзе не знойдзеш ты, Пайсці ў заклад гатоў.

А каб заўжды мог адшукаць У космасе ірай свой, Цвятло радзімы васьліка Вазьмі ў палёт з сабой.

Гуманізм паэта і ў высакароднасці яго чалавечай натуре, у яго душэўнай далікатнасці («Як жа ісці па вуснах півучых траў, па жывых, раскрытых вачах лотаці? Дык вось чаму птушкі лётаюць!»), у той трывозе за лёс жывой прыроды, што бачна ў многіх вершах. З захапленнем назірае ён за цецеруковым такавішчам, аднак чуецца і трывога:

Плюць, заплюшчышы свае вочы. Плюць, забыўшы пра журавіны. Хаця б вяселля іх не сурочыць, Хаця б на песню іх грым не рынуў!

Танк — як паэт, як чалавек, як асоба — вельмі абаяльны. Аб складаным ён імкнецца гаварыць проста, але на спрошчана, разлічваючы, у сваю чаргу, на поўнае разуменне з боку чытачоў. У сённяшняга Танка —

мастацкай сістэме Танка, будучы падключаным да агульнай лініі паэтычнага напружання, набывае значны сэнс.

Вы не маглі б, Таварыш ювелір, Гэты камень — З бруку нашага горада Аправіць у золата?

Камень для яго не проста камень, а менавіта гэты камень.

Не, вы не махайце рукамі! Я — не вар'ят. Гэты камень — Зразумейце толькі — Даражэй за брыльянт, Што зэле ў вітрыне вясёлкай. Ён у семнаццатым годзе На барыкадзе быў, У сорак першым Мяне ад асколка фашысцкіх прыкрыў.

А покуль мы зноў Адбудоввалі кожную фабрыку, дом — Доўга м-не ён падушкай служыў І сталом.

Ён не такі просты камень, Паверце, — Камень з бруку Нашага горада, Дзе сёння смяюцца шчаслівыя дзеці І чуецца грым вясковага грукат.

Танк умее разгледзець вялікае і ў малым, у асобнай дэталі — веліч усёй рэчаіснасці. Тое, што для ўсіх, прывычнае — у яго можа раптам выклікаць незвычайную душэўную рэакцыю, паэт здзіўляе нечаканасцю адкрыцця.

Даўно вядома, што для паэтыкі Танка характэрны актыўны зварот да вобразаў старажытнай культуры, антычнасці і адраджэння. Паэт, як носьбіт культуры, беражэ і памнажае яе багаці, што яшчэ раз сведчыць аб інтэлектуалізме яго паэзіі, аб здзіўным умённі збліжэння даўняе з сучаснасцю. У новай кнізе гэта рыса паэтычнага мыслення Танка атрымала далейшы працяг і развіццё. Надзённа гучыць спрэчка Мікеланджэла з богам у вершы «Перад «Рабамі». Бог просіць скульптара спыніць работу над вядомымі «Рабамі».

Да раніцы яны спрачаліся, чуваць. І бог, разгневаны, панінуў гэту стрэчу, Не змогшы запалохаць і пераканаць, Ды Мікеланджэла паслаў анёла смерці.

Не менш сучасна гучыць вядомае пытанне Гамлета «быць ці не быць» для пасажыраў карабля, які плыве міма замка Эльсінора, а ўнізе, у сініх тонях, яшчэ з часоў вайны прытаіліся міны. Літаратурныя рэмінісцэнцыі характэрны многім творам паэта. З легенды, падання, старажытнага выказвання ён умее здабыць максімум важнага сэнна, актуальнага сэнсу. Адштурхоўваючыся ад вядомага радка з

ПЯСНЯР СВАБОДЫ

У тэатры імя Янкі Купалы адбыўся гарадскі літаратурны вечар, прысвечаны 150-годдзю з дня нараджэння вялікага венгерскага паэта-дэмакрата Шандара Пецэфі. Арганізатарамі вечара былі Беларускае таварыства дружбы і культурных сувязяў з замежнымі краінамі, Саюз пісьменнікаў БССР і Беларускае аддзяленне таварыства савецка-венгерскай дружбы. З уступным словам выступіў народны паэт рэспублікі, Герой Сацыялістычнай Працы Пятрусь Броўка. Доклад пра жыццё і творчасць Шандара Пецэфі прачытаў доктар філалагічных навук, прафесар Алег Лойка.

Літаратурная праца Пецэфі, падкрэслілі яны, была зброяй працоўнага люду Венгрыі за нацыянальнае і сацыяльнае вызваленне. Непасрэдная сувязь з народам вызначала ідэйны змест яго паэзіі. Паэт сам са зброяй у руках удзельнічаў у рэвалюцыйным руху 1848 года, палымным словам сваім натхняў на подзвігі народныя масы.

З новымі перакладамі твораў венгерскага паэта прысутных пазнаёмілі Мікола Хведаровіч, Анатоль Грачэнікаў, Мікола Аўрамчык.

М. Танк. «Хай будзе святло». Вершы. Выдавецтва «Мастацкая літаратура». Мінск, 1972.

геніяльнага «Слова аб палку Ігравым» «На Нямізе снапы сцелюць га-ловамі...», паэт, звяртаючыся да невя-домага аўтара «Слова», намалюваў прывабную карціну сённяшняга дня. А як хораша ажываюць пад яго прам даўнія легенды! Тую, ска-жам, дзе расказваецца пра скамаро-ха, што, заснуўшы, адпусціў з ланцу-га Мядзведзіцу, і тая пайшла Млеч-ным шляхам «праз нашу краіну азёр-ную», сцішыўшыся недзе ў паўноч-ным логавішчы:

Адно, звон пачуўшы смыка,
Пачынае снакаць, і да раніцы
На сіні рачны перанат
Густы сарапад асыпаецца.
(«Зарапад»).

Пераказаная паэтам легенда ўва-брала ў сябе ўласцівыя яму гумар, жартоўнасць, і цяпер, убачыўшы за-рапад, мы нашэўна ўспомнім яго верш, які ў нечым паэтычна ўзбагаціў наша ўспрыняцце свету.

Яркае, шматфарбнае апісанне на-родных звычаяў і традыцый, нанова-пераасэнсаваныя прымаўкі і прыказ-кі, цэлыя пласты народнай свядомас-ці — усё гэта шырокім струменем-уліваецца ў паэзію Танка, падпарад-коўваючыся ўладзе яго таленту. Ён, дарэчы, і крытычна ставіцца да нека-тарых недахопаў у правядзенні сучас-ных абрадаў (верш «Дажынкі»).

Зрэшты, у плане эстэтычным су-вязь Танка з фальклорам, як і ў мно-гіх паэтаў даволі не простая. Народ-ны па светапогляду, эстэтычным уяў-ленням і праблематыцы, паэт творча-пераасэнсоўвае фальклорныя матывы і вобразы.

Сярод вершаў, якія блізка-стаяць да фальклору, пракідаюць-ца, на мой погляд, і некаторыя сла-бейшыя, — напрыклад, «Туман туман-іць асенні, слотны...» з яго чыста-ўмоўна фальклорнымі вобразамі жа-лейкі, дзяўчыны. У радзе такіх вер-шаў знаходзіцца «Святочнае», «Як была я мала, мала...». Асоба паэта выяўлена ў іх недастаткова.

У новай кнізе шырока прадстаўле-на любоўная лірыка. Яна па-танкаў-ску вельмі адметная, у эпізодах і сі-туацыях, якія ў ёй прысутнічаюць, таксама шмат гумару і жартоўнасці.

Любоўная лірыка Танка ўслаўляе-жыццё, жаночую прыгажосць, яе вя-лікую ўладарную сілу. Аўтамат з га-зіраванай вадой не даў паэту асвя-жальнай шклянкі, хоць той і кінуў яму некалькі манет:

А прыйшла Афродыта,
якая толькі што
Выплыла з хвалю, — ён наліў
ёй шклянку
Асвятляльнай, газіраванай,
з сіропам.
Відаць, і мае медзякі ён аддаў бы,
Калі б не паклікаў яе Акіян —
Раззлаваны, зайздросны.

Чытаць Танка, суперажываць яму, поўнасцю даверыцца — сапраўдная эстэтычная асалода. Яго паэзія, як усякая сапраўдная паэзія, безумоўна, шмат у чым эстэтычна асвятляе і ўз-багачае наш погляд на свет і бачанне жыцця.

Хацелася б адзначыць высокую мас-тавую каштоўнасць танкаўскага вер-лібру. Паэтычная думка ў Танка — заўсёды думка новая, эмацыянальна-афарбаваная, хоць яна часта-падаецца «аголена», без строгіх тра-дыцыйных размераў строфікі. Высо-кая ідэйнасць, аб'ёмнасць вобразаў, гранічная выразнасць слоўнага жывапісу, важкі, як волава, насыча-ны сэнсам радок, словам, лепшае, што заўсёды было яму характэрна, атры-мала далейшы працяг ў кнізе «Хай будзе святло».

Кніга «Хай будзе святло» — знач-ная падзея ў нашым грамадскім і літаратурным жыцці. Паэт ве-рыць у магутную сілу паэзіі, ён, як і раней, — у дарозе.

А. Куляшоў і М. Нагнібда.

АПАВЯДАННЕ Ў «БЕЛАРУСІ»

У САЮЗЕ ПІСЬМЕНІКАУ БССР

Адбылося пасяджэн-не прэзідыума праў-лення Саюза пісьмен-нікаў БССР.

Прэзідыум зацвер-дзіў план асноўных ме-рапрыемстваў праўле-ня на 1973 год. Былі таксама абмеркаваны апавяданні, надрукаваныя ў часопісе «Беларусь».

Агляд апавяданняў зрабіў старшы навуко-вы супрацоўнік Інсты-тута літаратуры імя Янкі Купалы АН БССР кандыдат філалагічных навук Міхась Мушынь-скі. Ён адзначыў пэў-ныя поспехі рэдакцыі часопіса ў падборы апавяданняў. На думку аг-лядальніка, у многіх змешчаных у «Беларусі» апавяданнях добра прагучала грамадская актыўнасць, уласцівая гэтаму апераўтыўнаму жанру. Станоўча ацэ-ны ім апавяданні «Ка-ралеўскі стрэл» Васіля Хомчанкі, «Соўка» Тацяны Гарэлікавай, «Ада» Генрыха Далі-довіча, «Поіста» Але-ся Пальчэўскага і ін-шыя.

Тым не менш, пад-крэсліў аглядальнік,

некаторым творам бра-куе глыбіні думкі і добрага мастацкага гу-сту. Пастаўлены ў іх праблемы вырашаны павярхоўна, шаблонна. Апавяданне У. Кузь-мянікова «Карташоў-гай» задумана цікава, тэма яго актуальная — канфлікт паміж вопыт-ным, разважлівым кі-раўніком калгаса і кар'ерыстам, але, на-жал, пад канец апавя-данне, можна сказаць, скамечана. М. Мушынь-скі выказаў заўвагі па творах «Буря» Яўге-на Радкевіча, «Кан-цэрт» Рамана Сабале-нікі, «У час не вярнулі-ся» Уладзіміра Шыц-ка.

Мікола Гамолка за-значыў, што часопіс у жанры апавядання зрабіў значны крок на-перад. Надрукаваны ца-кавыя творы глыбока-га сацыяльнага зместу. У леташнім, юбілей-ным годзе пэўная ўва-га аддавалася апавя-данніям пісьменнікаў брацкіх рэспублік. Але-варта адзначыць, што ў апавяданнях белару-скіх аўтараў недастат-кова прагучала актуаль-ная для нас ва ўсе ча-сы тэма дружбы наро-

даў. Недастаткова ча-сопіс аддае ўвагі так-сама творам аб рабо-чым класе. М. Гамол-ка выказаў пажаданне, каб на старонках «Бе-ларусі» з'явіліся твo-ры з працягам, а так-сама вострасюжэтныя творы рэалістычнага характару.

Сваімі думкамі па-дзяліліся таксама Мі-кола Ракітны, Мікола Баданосаў, Уладзімір Калеснік.

Галоўны рэдактар часопіса «Беларусь» Міхась Калачынскі па-дзякаваў аглядальніку і тым, хто выступаў у спрэчках, за ґрунтоўны аналіз змешчаных у ча-сопісе апавяданняў, за аб'ектыўную ацэнку ра-боты рэдакцыі. Ён звяр-нуў увагу прэзідыума на неабходнасць выра-шэння некаторых арга-нізацыйных пытанняў.

Віннікі абмеркавання падсумаваў першы на-меснік старшыні праў-лення Саюза пісьмен-нікаў БССР Іван Ша-мякін. Ён засяродзіў увагу на шэрагу акту-альных праблем, якія-стаяць зараз перад лі-таратурай. Ад імя прэ-зідыума праўлення І. Шамякін выказаў упэўненасць, што рэ-дакцыя часопіса «Бела-русь» прыкладзе ўсе намаганні для далей-шага паліпшэння рабо-ты часопіса.

ЛЕПШЫЯ ВЫДААННІ ГОДА

Дзяржаўны камітэт Савета Міні-страў БССР па справах выдавецтваў, паліграфіі і кніжнага гандлю і Рэ-спубліканскае навукова-тэхнічнае та-варыства паліграфіі і выдавецтваў падвалі вынікі чарговага рэспублікан-скага конкурсу на лепшыя выданні па мастацкаму афармленню і паліграфіч-наму выкананню.

Ад 9 выдавецтваў рэспублікі на конкурс паступіла 118 кніг і альбо-маў, якія убачылі свет у 1972 годзе. Вышэйшай узнагародой конкурсу — дыпламам імя Францыска Скарыны адзначаны альбом Л. Баразны «Гра-выоры Францыска Скарыны» (выда-вецтва «Беларусь»), надрукаваны на паліграфічнай бінаце імя Я. Коласа. Гэ-тае выданне вызначаецца высокім уз-роўнем мастацкага афармлення, дас-каналасцю канструкцыі і паліграфіч-нага выканання. Высокай узнагаро-дай адзначана праца мастакоў У. і М. Басалыгі, мастацкіх рэдактараў В. Кур'уса і В. Харэўскага, а таксама аўтара-сладальніка Л. Баразны (па-смяротна).

12 выданняў узнагароджаны ды-пламамі першай ступені. Дасканаласцю мастацкага і паліграфічнага выканан-

ня характарызуецца кнігі П. Броўні «Лірыка» (мастак В. Бароўна), зборнік вершаў «Калі ласка» (мастакі У. і М. Басалыгі), якія выйшлі ў выдавец-тве «Беларусь», кніжкі-малюткі Я. Ку-палы (мастак Б. Заборцаў) і Я. Коласа (мастак В. Шаранговіч), М. Танка «Хай будзе святло» (мастакі У. і М. Баса-лыгі), паэма «Далёна да акіяна» А. Ку-ляшова (мастак Г. Паплаўскі), выпуш-чаныя ў выдавецтве «Мастацкая літа-ратура», а таксама кніга М. Кацара «Народна-прыкладное мастацтва Белар-усі» (мастак А. Шэвераў), якая вый-шла ў выдавецтве «Вышэйшая шко-ла», даведнік «Сто парад трактарыс-ту» (выдавецтва «Ураджай», мастак Ю. Архіпаў) і іншыя.

21 выданне адзначана дыпламамі другой ступені і 25 — заахвочвальнымі дыпламамі.

Кнігі і альбомы, якія атрымалі ўзна-гароды на рэспубліканскім конкурсе, накіраваны ў Маскву на чарговы ўсе-саюзны конкурс лепшых выданняў па мастацкаму афармленню і паліграфіч-наму выкананню.

М. ГАНЧАРОВ,
намеснік старшыні журы
конкурсу.

БУДАЎНІКУ МАСТОЎ БРАТЭРСТВА

АРКАДЗЬ КУЛЯШОУ — ЗАСЛУЖАНЫ РАБОТНІК КУЛЬТУРЫ УКРАЇНЫ

ЯК ПАВЕДАМЛЯЛАСЯ ўжо ў друку, за заслугі ва ўмацаван-ні ўзаемасувязей братніх куль-тур і плённю працы па прапагандзе ўкраінскай літаратуры Прэзідыум Вярхоўнага Савета УССР прысвоіў народнаму паэту Беларусі Аркадзю Куляшову ганаровае званне заслужа-нага работніка культуры Украінскай ССР.

Наш карэспандэнт звярнуўся да Аркадзя Аляксандравіча з просьбай адказаць на некалькі пытанняў.

— Як даўно вы займаецеся пера-кладчыцкай дзейнасцю?

— Даўно і не з нейкага асаблівага выпадку. Думаю, што кожны паэт павінен займацца перакладамі. Я лічу пераклад часткай сваёй творчасці. Таму нарочні з тым, што пішу сваё, перакладаю вершы паэтаў, якія мне падабаюцца. Далучэнне да творчых крыніц Шаўчэнка, Пушкіна, Лерман-тава, Лангфела з'явілася для мяне вя-лікай школай паэтычнага майстэрст-ва. Пераклады — асабліва з класіч-най паэзіі — акрамя таго, што ўзба-гачаюць паэта, раскрываюць магчы-масці і нашай мовы, дапамагаюць распрацоўцы літаратурнага стылю.

Украінскіх паэтаў ведаю даўно. Яшчэ да вайны перакладаў Шаўчэнка, а пасля вайны — вершы свайго сябра і выдатнага паэта Андрэя Мал-ышкі. У нас выйшла вялікая кніга яго паэзіі пад назвай «Запаветная крыніца». «Энеіда» І. Катлярэўскага мяне даўно цікавіла як твор, які мае неспрэчнае дачыненне да беларускай культуры сваім бясспрэчным улівам на паэмы нашага невядомага аўтара «Энеіда навыварат» і «Тарас на Пар-насе». Гэта і паслужыла прычынай таго, што я ўзяўся за пераклад класічнага твора ўкраінскай літаратуры.

— Над чым вы працуеце цяпер?

— Я на-ранейшаму перакладаю вершы для двухтомнай анталогіі ўкраінскай савецкай паэзіі, якая павіна выйсці ў выдавецтве «Мастац-кая літаратура». Здаў вершы Л. Пер-вамайскага, І. Выргана, працую над вершаванай наваелай М. Бажана

Хутка разам з Рыгорам Барадулі-ным здадзім у выдавецтва кніжку па-эзіі Сяргея Ясеніна, куды ўвойдуць яго лірычныя вершы і паэмы.

Перакладаю лірыку Кайсына Кулі-ева. Частка маіх перакладаў друка-валася ў «Літаратуры і мастацтве». У гэтым годзе збіраюся прапанаваць выдавецтву аўтарызаваны перакла-ды з Кайсына Куліева. Зборнік яго паэзіі будзе называцца «Кніга зямлі».

— Ваши пануці з выпадку пры-сваення вам ганаровага звання заслужанага работніка культуры братняй рэспублікі?

— Высокая ацэнка маёй сціплай работы ўрадам Савецкай Украіны з'яўляецца радаснай падзеяй для мя-не. Я лічу абавязкам кожнага савец-кага літаратара служыць пачэснай справе збліжэння і ўзаемаўзбагачэн-ня братніх культур, братніх сацыя-лістычных народаў.

Аркадзь Аляксандравіч з гонарам кажае вішавальныя тэлеграмы ўкраінскіх сяброў: «Вініцю, абды-маю цудоўнага, дарагога для мяне чалавека, паэта, сапраўднага друга маёй роднай украінскай культуры. Мікола Бажан». «Дарагі наш Аркадзь Аляксандравіч! Прэзідыум Саюза пісьменнікаў Украіны сардэчна вітае, Вас, вядомага беларускага паэта, бу-даўніка мастоў братэрства паміж ук-раінскім і беларускім народамі, з прысваеннем пачэснага звання заслужанага работніка культуры Украіны. Высока шанец Ваш вялікі ўклад ва ўмацаванне дружбы нашых народаў, нашых культур. Хай шчодра родзіць Ваша паэтычная ніва, хай будзе ба-гата яна ішчасцем, здароўем, новымі вершамі, паэмамі, перакладамі. Смо-ліч, Казачэнка, Збанацкі, Заграбель-ны, Барыс Алейнік, Салдаценка, Сця-пан Алейнік».

МАЦІ МАР'Я

Маці Мар'я згасала. Так паціху згасее полымя свечні ў ясны сонечны дзень. Язычок ледзь тлее, трапачаца ў чыстай сіняве дня, але досыць маленькага дыхання, каб агеньчык патух, ледзь бачна зачадзіў на воск дымок кноту.

З глыбокіх вачніц няўцямна глядзелі ў стволь Мар'ны вочы, складзеныя на грудзях пальцы рук перабіралі — быццам нешта шукалі. Жанчына здавалася, сілілася нешта ўспомніць над та ж важнае, без чаго нельга было ёй адпраўляцца ў тую далёкую дарогу, у якую наканавана пайсці кожнаму чалавеку.

Тры дачкі, рослыя жанчыны з агрубелымі ад працы рукамі, сталі ля ўзгалоўя маці Мар'і — стараліся адгадаць кожнае яе жаданне.

— Можна вам падушку вышэй падняць, каб лягчэй дыхалася? — пыталася адна, Стася, і асцярожна ўзнімала падушку з лёгкай матчынай галавой. Бялюткія валасы рассыпаліся па той падушцы.

— Штось Алены няма. Ці атрымала хоць тэлеграму?

Чакалі прыезду малодшай, Алены, якая жыла ў горадзе. Ведалі: яе маці любіла маціней за іншых. Можна таму, што не зладзілася ў Алены жыццё. З мужам, Яўгенам, дзе толькі ні жыла яна — і ў Томску, і ў Бураціі. А потым разышлася з бяспутным чалавекам — цяпер жыла ў Гомелі, расціла двух дачок.

Калі надыходзілі прабліскі памяці, маці Мар'я бачыла перад сабой парослае чызлым хмызам балота. Ля купін пузырылася іржавая вада — выходзіў балотны газ. Яна — тады яшчэ маладая — прыскакала да жорсткай асакі-разучкі галоўкі дачок і шаптала:

— Ціха, ціха, мае мілыя... Дзеці маўчалі. Толькі самая маленькая, Ленка, сілілася выбрацца з-пад матчынай рукі і зірнуць: што там, за нізкарослай з шурпатым ствалом саёнкай. Адтуль, недзе ад краю балота, час ад часу даляталі галасы, падобныя на сабачы брэх.

Ад балотнай твані паднімаўся рэдкі ўдушлівы туман — казытаў горла, на вачах наварочваліся слёзы.

— Ціха, мае дарагія... Яна ўздрыгнула ўсім целам, умомант азірнула, калі ззаду заплэхалі па вадзе чыесыя боты і пачуўся голас:

— Партызанэн? Шысён! Перад ёй шырока расставіўшы ногі, стаў немца. Плямістая плашч-палатка, рукзак з цялячай скуры. На маці Мар'ю і яе дзяцей глядзела ніўмоўная смерць з-пад пазалочаных акулдзяў...

Жанчына закалацілася, загарнула сабой бела-валосыя галоўкі. Меншанькая Ленка шырока расплюшчанымі вачыма глядзела на салдата.

— Дзеці, — шаптала маці пабялелымі вуснамі. — Дзеці...

Чорны зрачок дула аўтамата яшчэ нейкае імгненне глядзела на іх. Здавалася, яно было пакутліва-бясконцым... А потым немца асцярожна выцягнуў з вадзі бот з кароткай халявай, акуратна выцер галінкай з яго іржавыя пацёкі, быццам далей павінен быў ісці па сухім, і зашамацеў каляной палаткай у бліжніх кустах.

Калі праз нейкі час маці Мар'я перавязвала вапырсканую балотнай вадой хустку, Стася ціха войкнула:

— Мама, ты ўся белая...

І вось нібы той туман з балота ўсё падымаецца, напаміне грудзі жанчыны ўдушшам — няма як дыхаць... Маці Мар'я намагаецца ўсё нешта ўспомніць. Па працінкі бегаюць, шараць каструбаватыя пальцы. Яе ўсё ў вёсцы аж да сталых гадоў так і звалі — маці Мар'я.

— Збегай, запалак пазыч у маці Мар'і, — бывала, гавораць.

А калі ў нялёгка паспяваенныя гады не было запалак, то ведалі: у загнетку хаты маці Мар'і заўсёды пад прыскакам тлеюць гарачыя жарынікі — на распал беражэ іх.

...Туманнае мроіва абвалаквасе жанчыну. Тлее, хліцца ад ледзь улоўнага павеву ветрыка полымя свечкі. Вось-вось пагасне, пакіне жыццё высахлае цела, рукі з выпуклымі венамі, перастане стукнаць сэрца. Цяпер яно пульсуе з рэдкімі перарывамі. Дзе ты, Алена? Мусіць, вера ў тое, што дачка ўсё ж застане ў жывых маці, падтрымлівае расточак жыцця ў лёгкім целе...

— Можна галаву яе ніжэй палажыць?

Гэта гаворыць муж. Але маці Мар'я ўжо не адрознівае, чый то голас. Не адзін дзесятка гадоў яны цягнулі рыпучы жыццёвы воз удваіх, пароўну. І той далёкі дзень, калі на ўсыпаным буйнымі рамонкамі полі яна сустрэла Івана, адступіў, расплыўся ў далечы часу. Міналі гады і іхні клопат быў у дзехах. Кожны непаздак у сем'ях дачок перажывалі самі. Запіў Стасін муж — ён

Федзя рабіў на ім ужо каторы год — вазіў на будоўлю цэмент, дошкі, жалезную арматуру.

— Мой конік моцны. Яму зносу не будзе, — любіў ён паўтараць, калі часам падвозіў Кацю ў прадуктовую краму, дзе яна працавала прадаўшчыцай. — Вось будзе ў нас сын, і яго на шафёра вывучу, як падрасце.

— Кінь выдумляць, — прытворна крыўдзілася Каця. — Яшчэ невядома, ці будзе ў цябе сын.

— Будзе, старая, ой будзе, — паказваў моцныя зубы Федзя і стараўся пашчотна абняць Кацін распаўнелы стан.

Самазвал каціў, пагойдваўся на выбоінах дарогі. На будоўлі даўно ведалі: чалавек чакае сына. І амаль кожны дзень, калі Федзя адвёз у радзільны дом Кацю, сябры сустракалі яго пытаннем:

— Ну, як?

— Пакуль ніяк, — паціскаў плячыма Федзя.

Ён схуднеў, пад вачыма значыліся сінія кругі.

«Ці ясі ты хоць што?» — напісала ў запісцы яна

Міхась ДАНИЛЕНКА

КАРОТКІЯ АПАВЯДАННІ

працаваў на маленькім колавым заводзе — і маці Мар'я з Іванам ішлі ўшчуваць лабастага зяця з бычнай шыбай.

— А не трэба ж, дзеткі мае, так рабіць, — ціха гаварыла маці Мар'я, а Іван толькі кідаў косыя позіркы на зяця, які сядзеў на ложку, пакрыўджана апусціўшы галаву, быццам яму незаслужана выгаворвалі.

...У апошні раз задрыкэў і пагас агеньчык жыцця. Халоднай рукой дакранулася да перагнутага лба чалавеча смерць. І ў гэты момант рыўком адчыніліся дзверы. Алена з ускалмачанай прыскакай, з прадаўгаватымі, як у бураці, вачыма, задыханая, уляцела ў хату.

— Мамачка мая! — узвіўся яе напоўнены невымерным болем голас.

ПРЫЙШОЎ ЧАЛАВЕК

У палаце, дзе ляжаць парадзікі, два шырокія акны. Каця, як толькі прачынаецца, бачыць рамы, чыста вымытае шкло шыбін і далёкія дамы. Адтуль, дзе яна жыве, сідуць амаль кожны дзень прыезджаў муж Федзя — прывозіў перадачы. А навошта яны ёй, тыя перадачы? Кампот са сліў яна аддала суседцы на правым ложку — грубаватай на язык даярцы Люсі. Тая чакала трэцяе дзіця і ўсё ўталкоўвала Каці:

— Чаго, дурная, хвалюешся? Наш жаночы лёс такі: мы радыяць павінны. Без нас і род чалавечы даўно звёўся б...

Каця чырванела, адварочвалася, а Люся смачна пахруствала яблыкам, прыцмокнула языком:

— І зямля без жанчын апусцела б, і гарады апусцелі б... Я вось нараджу свайму Кузьму і дачок і сыноў — яшчэ гераній стану. А вырастуць, буду як у той песні плецца, ездзіць ад Рамана да Івана...

Каця, адварнуўшыся, пазірала ў вакно. Вунь у далечыні паказалася чорная кропка. Чацей забілася сэрца: Федзеў самазвал!

аднойчы Каця. «Ого, яшчэ і як ем», — адпісаў ёй Федзя. А Каця сумнявалася — ведала ж, перажывае вельмі за яе.

Некалькі дзён назад у яе нарадзіўся сын. Немаўля з ружовымі губкамі, з маленькімі кволымі пальчыкамі, да якіх было боязна дакрануць.

Дзіўна: яно ўжо моршчыла лобік, патрабавальна, упэўнена падавала пісклявы галасок... Чалавек! Люся, у якой якраз у той дзень нарадзілася дачка, разважала цяпер на ўсю палату:

— Я і казалі, што ўсё абдызецца, што будзе ў цябе, Кацька, сын! Я — ведала...

Да Каці прыходзілі сяброўкі з магазіна, дзе яна працавала, перадавалі кветкі, каробкі цукерак... А Федзя, анямелы ад шчасця, тоўся ўнізе пад анком і не разумеў, і злаваўся, што не пускаюць у палату.

Колькі дзён ён не даваў у палаце нікому спаць: калі раненька ехаў на працу, дык спецыяльна дудзеў на сваім самазвале. А то і спыняўся...

— Хопіць спаць! — крычаў знізу, адчыніўшы дзверкі кабіны, хоць яго ніхто і не чуў. — Мой сын есці хоча... Карміце сына!

Нянькі прыносілі закручаных у «канверцікі» малышоў. Каб не пераблытаць, да ручак немаўлят прывязвалі нумаркі. Яны, гэтыя чалавечкі, яшчэ не мелі імён, не ведалі, што трэба было зрабіць ім у гэтым жыцці, які ім лёс наканаваны, а мамы хваліліся за іх, баяліся лішні раз раскручваць пляёнкі, каб барані божа, не прастудзіць кволае дзіця.

Перапоўненая шчасцем, Каця ляжала і глядзела на сына. Кім ён будзе, як вырасце? Шафёрам, як Федзя, ці можа пацягне ў блакіце бялюткі след, які яна бачыла ад рэактыўных самалётаў, у далёкія сусветы?

— Гэй там, наверх! — раптам зноў пачуўся радасны, жартаўлівы Федзеў голас. — Хопіць разлежвацца. Дзіцяй карміць трэба!

Каця прыўзнялася на ложку, і, весела бліскаючы вачыма, пагразіла праз акно мужу кулаком: ідзі ўжо ты, ідзі дамоў... Вось пачакай, выпішуся з радзільні, дык вазьмуся за тваё выхаванне... І жанчыны ў палаце паблагліва і некалькі вельмі цёпла ўсміхаліся маладой маці — шчасліва!

А Федзя стаў у вуліцы ля самазвала — упёр рукі ў бокі: здавалася, ніякая сіла не скране гэтага шчупляка з месца...

БРАТНЯЯ, ШЧЫРАЯ ПЕСНЯ

З цікавасцю прачытала перакладзены на беларускую мову зборнік вершаў вядомай літоўскай паэтэсы Саламеі Нерыс «Калі зямля прачынаецца». Ён выйшоў у серыі «Паэзія народаў СССР», якая атрымала жыццё ў выдавецтве «Мастацкая літаратура». У прадмове да кнігі народны пісьменнік Літвы Антанас Венцлава расказвае аб нядоўгім, але высакародным, узнёслым жыццёвым і творчым шляху «любімай паэтэсы літоўскага народа».

У вершах аўтара шмат цеплыні і свету, улюбёнасці ў родную прыроду. У той жа час у творах гучаць і сумныя матывы, калі паэтэса ўспамінае, якім горкім быў лёс яе рэдзімы раны. Побач вершы, якія ўслаўляюць шчаслівае жыццё, што прыйшло пасля ўступлення Літвы ў сям'ю народаў СССР. Цікавая творчасць С. Нерыс і ў гады Айчынай вайны.

Не ведаючы літоўскай мовы, я не магу меркаваць, наколькі дакладныя пераклады. А над зборнікам працаваў доволі вялікі калектыў паэтаў: Е. Лось, Р. Барадулін, С. Грахоўскі, Ул. Нядзведскі, В. Шымук, Э. Агняцвет, Я. Семяжон і іншыя. Асабліва, мне здаецца, удаўся Р. Барадуліну пераклад паэмы «Эгле — каралева вукоў». У ім захавана фальклорная прастата і празрыстасць. Вось, напрыклад, Эгле расказвае дзецям аб прыгажосці роднай зямлі:

Там, дзе ля дарогі
Явар бачыць сны,
Дзе плыве двухрогі
Маладзік лясы,
Там зямля святая —
Родны край бацькоў!
Раніца вітае
Песняю насцоў!

Сустракаюцца і не вельмі ўдалыя пераклады. У іх нават цяжка дейсці да сэнсу. Напрыклад:

Кветкі ў слёзах бачаць муні —
Ім, жывым, не трэба сон.
(Пераклад Ул. Нядзведскага).

Але такіх прыкладаў няшмат. Паэзія С. Нерыс на беларускай мове гучыць шчыра і пранікліва.

Л. ГІНАК.

г. п. Мір.

ВЕРШ І ВОБРАЗ

Гэтая кніга, безумоўна, зацікавіць усіх, хто любіць паэзію. Называецца яна «Структура вершаванага вобраза. Умоўная асацыятыўнасць у сучаснай савецкай паэзіі», аўтар — малады даследчык Іван Шпакоўскі. Як сведчыць анатацыя, «у кнізе даследуецца роля ўмоўнасці ў стварэнні вершаў, у індывідуальным стылі паэта».

Аўтар спасылкаецца на творчасць вядомых паэтаў М. Танка, П. Панчанкі, А. Куляшова і іншых, стараецца пазбягаць надакучлівага маралізатарства, дыдактыкі, імкнецца быць зразуметым не толькі спецыялістамі літаратуры, але і простымі чытачамі, якіх цікавіць далейшы шлях беларускага верша.

Аднак ёсць, як мне здаецца, і адзін істотны недахоп у кнізе. Цытуем аўтара: «Карэнне ўмоўнасці «цягнецца» з вуснай народнай творчасці, з ананімных пазэм «Энеіда навыварат», «Тарас на Парнасе». Умоўнай асацыятыўнасцю насычана творчасць В. Дуніна-Марцінкевіча і Ф. Багушэвіча, Я. Купалы, Я. Коласа і М. Багдановіча, У. Жылкі, М. Чарота і У. Дубоўкі».

Такім чынам, калі асацыятыўнасцю «насычана» творчасць многіх папярэднікаў сучаснай беларускай паэзіі, прычым, бярэ яна свой пачатак з фальклору, то як мы можам гаварыць аб ёй толькі ў дачыненні да творчасці некалькіх выбранных сённяшніх аўтараў?

Бясспрэчна, што ўмоўная асацыятыўнасць уласціва кожнаму паэту ў той ці іншай ступені, няхай нават у вельмі розных «шкалах вышынь». Дык чаму ж у даследаванні мы не знаходзім разгляду творчасці такіх сталых і шматгранных паэтаў, як С. Грахоўскі, М. Аўрамчык, С. Гаўрусёў, Н. Гілевіч, Г. Бураўкін? Якраз іх творам у значнай меры характэрны ўмоўныя асацыятыўнасць, алегарызм, сімволіка і інтэлектуалізм, аб якіх аўтар вядзе зацікаўленую гаворку.

Але яшчэ раз паўтараю: кніга будзе цікавым дапаможнікам даследчыку і шырокаму колу аматараў паэзіі. Чытачы ўдзячныя Мінскаму выдавецтву «Навука і тэхніка» за цікавую кніжку.

В. ЯРАЦ,
аспірант Гомельскага дзяржаўнага ўніверсітэта.

ПЕСНЯ

Прачынаюся я рана.
Яшчэ спіць, падклаўшы далонь пад руковую шчаку. Проня, раскінулі рукі на пасцелі сыны, пасанвае ў падушку малодшанькая дачка, а я — на нагах. Падыходжу да акна.

І дом спіць. Толькі чуваць, як на нашай плячоўцы маладая суседка ўвалыхвае малое.

Надта ж крыклівая ўдалася ў яе дачка: днём спіць сабе, а ноччу крычыць, аж на ніжэйшых паверхах чуваць.

Мільгацяць у тумане электрычныя лампачкі. А вунь у доме насупроць засвяцілася адно, другое акно.

У кухні ляжаць ганталі. Падымаю іх — раз, два, ўверх — уніз, ўверх — уніз, аж суставы прыемна паломвае. Раўнейшым робіцца дыханне. Трыццаць разоў падняць ганталі — мая норма. Якраз тады, як трыццаць разоў іх апускаю, са спальні даносіцца Пронін голас:

— Ты падняўся ўжо, Сяргей?

— Іду мыцца, — адказваю ёй ціха, каб не пабудзіць дзяцей.

Тугі халодны струмень з-пад крана асвятляе твар, шыю, грудзі. Я мыюся і прыгадваю: колькі ж гэта мы жывем разам з Проняй? Аканіўся я, як на пабыўку з арміі прыехаў. Знаёмы дзівак напісаў мне, што за Проняй у саўгасе ўвіваецца адзін хлопост. «Не, дудкі, — думаю. — Не возьмеце вы ў мяне з-пад носа готу сінявокую дзючыну». За Проню — і ў загс...

...Потым я еду на працу. Вадзіцель тралейбуса час ад часу аб'яўляе чарговія прыпынкі. Працую я на хімізаводзе. Дваіны суперфасфат — вось што ён вырабляе. Я думаю: колькі ні буду жыць у горадзе, у глыбіні душы ўсё роўна застаўся ў нейкай меры вясквым чалавекам. Мiane хвалюе, калі ранній вясной спявае-радуецца, што вярнуўся зноў на радзіму, шпак. Я гляджу, як часта-часта дрыжыць яго падбітае шэрым пухам горла, калі птушка свінча, шчоўкае, па-кашачы шыпіць, каб усе ведалі: яна — дома, і ўспамінаю саўгас, яго яблыневыя сады. У маі яны пакрываюцца спорнай ружаватай кведценню. Калі моўчкі стаіш у такі дзень пад грушай, абсыпанай кветкамі, дык чуеш роўны, зладжаны пчаліны гуд.

Ды я ўжо даўно — гарадскі чалавек.

Брыгадзір наш Ілья Самойлавіч дае нам чарговы нарад на работу.

Мы—гэта трое: я, маўклівы цыбаты Васіль і непаседлівы, жвавы, тоўсценькі Грышка Чыж. Грышка Чыж — украінец. Сёння ён мне хітравата падміргвае і жартуе:

— Ты, Сяргей, ледзь не спазніўся. Зноў, мабыць, Проня забылася завесці будзільнік...

Мы да драбніц ведаем усё адзін пра аднаго і пра Ілью Самойлавіча. Я ведаю, напрыклад, што ў брыгадзіра на левай руцэ сінеюць лічы сямізначнага нумара: чалавек чужым перажыў Асвенцым. Нумар ён заўсёды стараецца непрыкметна прыкрыць рукавом курткі ці каўбойкі...

Ведаю, што Васільва дачка Люда вучыцца ў музычным вучылішчы па класу акардэона. Калі я напісаў словы песні пра мой горад (здараецца і я зрэдку грашу вершамі), Люда іграла яе, а мы ўтраіх падпявалі: Васіль гудзеў нізкім басам, а Грышка цягнуў-цягнуў угору — выбываўся з агульнага ладу...

За заводам вырастае гара белага парашку. Гэта хімічны адыходы ад суперфасфату. З гэтага парашку неўзабаве будучы вырабляць шыфер. А на складзе ляжыць суперфасфат у цэлафанавых мяшках. Ён вунь як патрэбен нашым палям. Няхай расце, высіцца гэтая каштоўная гара. Самойлавіч паглядвае на нас з-пад пасівельных брывей і гаворыць, пасміхваючыся:

— Учора адзін прараб хацеў падмогу нам прыслаць.

Мы паварочваемся да брыгадзіра, слухаем. А ён прадаўжае:

— «Малары ў тваёй брыгадзе ёсць?» — пытаецца. — «Ёсць», — адказваю. — «А колькі іх?» — «Трое». — «А шкляры? У новым цэху трэба вокны зашкліць: абсталяванне ўжо ўстанавілі», — «Ёсць» — кажу, — і шкляры. Трое». «А паркетчыкі?» — «Ёсць і паркетчыкі. Іх таксама трое». Дык ён — наверыце, хлопцы, — адступіў крокаў на два ад мяне, ды здзіўлена рукамі развёў: — «Дык колькі ж вас у брыгадзе?» — пытаецца. — «А нас трое, — кажу. — Са мной чатыры». — Ілья Самойлавіч ціхенька смяецца і пацірае, быццам яна здранцвела, левую руку. — «Навошта вам падмога? — кажа прараб. — Усё самі зробіце».

Мы ўсе весела смяёмся. Ого, нас толькі трое, але гэта вялікая сіла, думаем мы — і я, і Васіль, і кругленькі, як шар, Чыж.

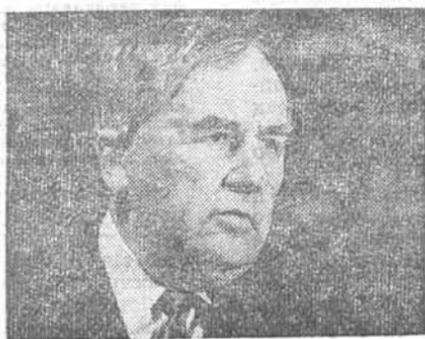
А навокал кіпіць жыццё... З наструненых у вышні трасоў ваганеткі адна за другой перакульваюць уніз парашок. Грышка раптам дакранаецца да майго пляча рукой, акідае позіркам усю панараму завода і гаворыць, нібыта жартаўліва, нібыта усур'ез:

— Сярожа, напішы песню пра нас, га?

Васіль, які адмывае ў газе пэндзілі, падымае галаву і моўчкі глядзіць на мяне — чакае, што я адкажу.

— А, што, Чыжык? А што? Пра вас такую цудоўную песню трэба, хлопцы... каб на ўсёй краіне спявалі! — чамусьці хвалююся я і, адчуваючы, як незвычайнае пачуццё радасці напаўняе мяне пад гэтымі пчырымі позіркамі сяброў, спяшаюся ў новае памяшканне заводскай канторы — класці паркет.

ПАЭТ І ВУЧОНЫ

Алесь ВЕЧАР

КАМЕНТАРЫЙ ДА АРТЫКУЛА

Энцыклапедыя!

Гэта не жарт

Мець сцезжку да нашых патомкаў.

А як перадаць ім душы нашай жар

і сэрца кіпучую звонкасць!

Разбегліся думкі ў маёй галаве,

Іду я па ржэўніку босы,

Мне месца знайшлося пад літарай «В»

У адным з тых тамоў шматгалосых.

Радзіўся і жыў я тады і тады...

Уся праўда пра нашага брата!

Пісаў нават вершы, як быў малады.

Ды толькі апошняя дата

Яшчэ не з'явілася ў дробным радку,

Хоць знаўся я з днямі ліхімі,

Амаль невядома, чаму і адкуль

З мяне вырастаў біяхімік.

Таварыш!

Пакуль я па свеце хаджу,

Пакуль не ўпакованы ў тару,

Паслухай, будзь паскаў, што я раскажу, —

Мой сам пра сябе каментарый.

Разгорне патомак вось гэтакі том,

Быць можа, у зным выданні

І стане гартачы яго ліст за лістом,

Ісці між падзей і паданняў.

Спакойна старонку маю праміне,

Не трэба нікога такога.

Крычу праз гады я: «Была і ў мяне

Свая навуковая школа».

Я змалку прывык, каб у кіпені дзён

Высока цанілася праца.

Таму, хто нішчыўнаму хлебу жадзён,

Няма больш на што апірацца.

У навуку за рукі мяне не вялі,

Ішоў не па гладкай дарозе.

Я знаю, як ньюць падчас мазалі

І стыне душа на марозе.

Навука мая прастаяла ў чарзе

Нямала каштоўнага часу.

Змаўчу я, калі пра мяне хто вярзе:

«Вучоны не першага класа».

Навука, па-мойму, падобна жыццю.

Існуе яна не для славы,

Якая звычайна прыходзіць к канцу, —

Існуе для лепшае справы.

Існуе яна, каб на светлай зямлі

Жылі па-разумнаму людзі,

Каб шчасце планеты яны не змялі

У войнах, гультайстве і брудзе.

У гады нашай маладосці Алесь Вечар быў паэтам, які сярэд нас падаваў добрыя надзеі. Ён быў «маладнякоўцам», і ягоныя вершы часта сустракаліся на старонках газет і часопісаў.

Але ён захапляўся і навукай. Біяхімія на доўгія гады захапіла яго цалкам. Вядомая рэч, што паззія на некаторы час адступіла.

Цяпер Алесь Вечар — вядомы біяхімік, акадэмік АН БССР, аўтар шматлікіх навуковых прац. Нямала ў яго і вучняў. Але і паззія не дае яму спакою. Яна, як і ў гады маладосці, знайшла ў ягоным сэрцы месца і для сябе.

Перад намі два вершы вучонага і паэта, якія мовай паззіі гавораць аб навуцы. Прыемна, што захавалася належнае пазытычнае майстэрства ў аўтара. Пажадаем жа яму новых поспехаў і ў даўно любімай ім пазытычнай дзейнасці.

Люты, 1973 г.

Пятрусь БРОУКА.

Патомкі!

У вас ужо можа няма

Падзелу на школы і школьні,

Навука сабе вызначае сама,

Што трэба даследаць і колькі.

У вас ужо кожны жывы чалавек

Вышэйшую мае асвету.

Я веру, што ён у сваёй галаве

Трымае не толькі анкеты.

Мне вас, непрышоўшых, не прыйдзеца стрэць,

Мой след зараўнуецца скоро,

Але, спадзяюся, не будзе старэць

Мая навуковая школа.

ЮБІЛЕЙНАЕ СЛОВА

І. Д. ЮРКЕВІЧУ

Беларусь — наша песня!

Бягуць яе светлыя рэкі

І глядзіцца яна ў іх і бачыць сваю прыгажосць

У Дняпры, што калісці быў шляхам

«з варагаў у грэкі»,

У шматлікіх прытоках, якія цякуць да яго.

Толькі Нёман чагосьці з Дняпром не паладзіў.

Можа рукі грунтоў іх падзялілі даўно

і раз'юшаны Нёман знайшоў сабе іншыя ляды

Ды падаўся на захад услед за красуняй Дзвіной.

Як вялікія рэкі ўзнікаюць з малых ручаінак,

Што знаходзіць свой шлях пад аховаю нашых лясоў,

Так са звестак пра свет

розных дрэў, хмызнякоў і травінак

Узнікае батаніка — стрэмка ліхіх галасоў.

Мы нярэдка мяркуем на аснове няясных прагнозаў

Аб надвор'і і працы, навуцы і шчасці ў жыцці,

А залежым быць можа ад бія- і генаэнозаў,

Як залежыў Кашчэй у качкавым бітым яйцы.

Так жывая вада ад дажджоў і снягоў Беларусі

Трэба нам і раслінам на нашых палях і лясах.

Час бяжыць, як вада,

Юбілей успаміны варушыць,

А ўспамінаў тым болей,

Чым больш сівізны ў валасах.

Гучыць пазытычны радок.

Фотазвод Ул. КРУКА.

Выйшла ў свет з друку

ВЫДАВЕЦТВА

«МАСТАЦКАЯ

ЛІТАРАТУРА»

Я. Колас. На прасторах жыцця. Дрыгва. Серыя «Бібліятэка беларускай апавесці». Мастак А. Дамарны. На рускай мове. 1972 г. 288 стар. Тыраж 150 000 экз. Цана 59 кап.

А. Куляшоў. Далёка да аніяна. Паэма. Мастак Г. Паплаўскі. 1972 г. 224 стар. Тыраж 10000 экз. Цана 1 руб. 08 кап.

Ю. Ланербай. Лабірынт. Вершы. Мастак М. Васалыга. На рускай мове. 1972 г. 88 стар. Тыраж 4000 экз. Цана 30 кап.

Р. Хацкевіч. На заліну. Аповесць. Мастак Ю. Архіпаў. 1972 г. 192 стар. Тыраж 8 000 экз. Цана 39 кап.

В. Цельпугоў. Упартая лампа. Аповяданні. Пераклад з рускай мовы В. Рудавай. Малюнкі У. Гальдзіяева. Вокладка А. Лось. 1972 г. 104 стар. Тыраж 50 000 экз. Цана 36 кап.

ВЫДАВЕЦТВА

«БЕЛАРУСЬ»

М. Джагараў. На зямлі В'етнама. (Дарожныя замалёўкі). Мастак В. Масцераў. На рускай мове.

1972 г. 88 стар. Тыраж

14 800 экз. Цана 14 кап.

У. Ракашэвіч. Пад сцягам братэрства (1917—1922). Мастак В. Масцераў. На рускай мове. 1972 г. 168 стар. Тыраж 7500 экз. Цана 39 кап.

А. Кобец-Філімонава. Залаты ручнік. Вершы. Мастак Н. Паплаўскі. 1972 г. 20 стар. Тыраж 5000 экз. Цана 16 кап.

Сказ пра Палессе. Фотаальбом. На беларускай, рускай і англійскай мовах. Фотаздымкі В. Барановіча. Мастак У. Васалыга. 1972 г. Тыраж 40 000 экз. Цана 2 руб. 42 кап.

ВЫДАВЕЦТВА

«НАРОДНАЯ АСВЕТА»

«Залатнік». Зборнік. Складальнікі М. Аўрамчык і А. Кудравец. Вокладка мастака В. Юрчанкі. 1972 г. 144 стар. Тыраж 15 000 экз. Цана 41 кап.

Яніна Купала. Жыццё і творчасць. 1882—1942. Альбом. Склад І. К. Жыдовіч і Л. Ю. Раманюскай. Мастак В. Харэўскі. 1972 г. 176 стар. Тыраж 24000 экз. Цана 1 руб. 97 кап.

АГЛЯД ЗАКОНЧЫЎСЯ, АГЛЯД ПРАЦЯГВАЕЦЦА

З 1 ЛІПЕНЯ па 1 снежня 1972 года ў Беларусі праходзіў рэспубліканскі агляд драматургіі і тэатральнага мастацтва, прысвечаны 50-годдзю ўтварэння ССР. Творчыя калектывы падрыхтавалі 16 пастацовак, сярод якіх творы рускіх, украінскіх, грузінскіх, эстонскіх, літоўскіх, малдаўскіх, латышскіх аўтараў. Да нас запрашаліся рэжысёры і мастакі з іншых рэспублік. Беларускі тэатр юнага глядача ажыццявіў пастапоўку спектакля «Я даганяю лета» В. Пальчынскай і сіламі пастапоўчых брыгад з Літоўскай ССР (рэжысёр А. Рагаўскайтэ, мастак В. Гатавінайтэ, балетмайстар Ч. Жабраўскас). У Гродзенскім тэатры для пастапоўкі спектакля «Блудны сын» Р. Блаўманіса быў запрошаны мастак з Латвійскай ССР П. Розенберг, у Брэсцкі абласны тэатр — мастак з Башкірыі Г. Імашава.

Творчы абмен, пастапоўка п'ес драматургаў братніх рэспублік расшырылі творчую палітру выканаўцаў, пазнаёмілі глядачоў з шэрагам своеасаблівых, значных па ідэйнаму зместу і мастацкіх якасцях твораў. У дні святкавання 50-годдзя Саюза ССР тэатры рэспублікі арганізавалі Дзяду паказу лепшых спектакляў, сустрэчы з працоўнымі на заводах, у калгасах і на прадпрыемствах.

З 20 па 26 лістапада ў Мінску быў праведзены заключны тур агляду. Азнаёміўшыся з пастапоўкамі, падрыхтаванымі да агляду, камісія рэспубліканскага агляду прысудзіла дыплом I ступені спектаклю Беларускага дзяржаўнага ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга акадэмічнага тэатра імя Я. Купалы «У ноч зацямнення месяца» М. Карыма (рэжысёр Ц. Кандрашоў, мастак А. Грыгар'янц).

Дыпламы II ступені — спектаклям Беларускага рэспубліканскага тэатра юнага глядача імя 50-годдзя ЛКСМБ «Я даганяю лета» В. Пальчынскай (рэжысёр А. Рагаўскайтэ, мастак В. Гатавінайтэ) і Гомельскага абласнога драматычнага тэатра «Не турбуйся, мама!» Н. Думбадзе (рэжысёр І. Папоў, мастак А. Кляўзер).

За лепшае выкананне ролі дыплом I ступені прысуджаны: актрысе Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага тэатра імя Я. Купалы Г. Макаравай за стварэнне вобраза Танкабіке ў спектаклі «У ноч зацямнення месяца» М. Карыма. Дыплом II ступені — актрысе Дзяржаўнага рускага драматычнага тэатра БССР імя М. Горкага Г. Абуховіч за стварэнне вобраза цёткі Руцы ў спектаклі «Птушкі нашай маладосці» І. Друцэ і акцёру Гомельскага абласнога драматычнага тэатра П. Філіпава за стварэнне вобраза дзядзі Ваню ў спектаклі «Не турбуйся, мама!» Н. Думбадзе.

Камісія адзначыла таксама паэта А. Вярцінскага за высокую якасць перакладу на беларускую мову п'есы «Я даганяю лета».

Камісія рэкамендавала на Усесаюзнае фестываль драматургіі і тэатральнага мастацтва народаў ССР спектаклі: «У ноч зацямнення месяца» М. Карыма (Акадэмічны тэатр імя Я. Купалы), «Я даганяю лета» В. Пальчынскай (Беларускі рэспубліканскі тэатр юнага глядача), «Не турбуйся, мама!» Н. Думбадзе (Гомельскі абласны драматычны тэатр), а таксама работы акцёраў Г. Макаравай (Танкабіке), Г. Абуховіч (цётка Руца) П. Філіпава (дзядзя Ваню).

З АЛА смяецца. Зала рагоча. Зала апладзіруе. Вядома — Браніслаў Нушыч сатырык з'едлівы, дасціпны, вынаходлівы.

Зразумела — камедыя «Д-р-р-р...» Іграюць коласаўцы. Трупа, здатная на сатырычнае відовішча вялікага маштабу.

Калі глядзіш спектакль, бывае, прыгадаеш незабыўнага Аляксандра Ільінскага. Есць нешта «ад яго» і ў тым, што і як робяць на сцэне, скажам, Георгій Дубаў або Тадэвуш Кокштыс.

Гэта Іх героі і вінаватыя ва ўсім тым скандальным гармідары, што землетрасеннем выбухае ў доме Жываты Цвіёвіча, чалавека дробненькага, але затоце з грашыма. Прышла яму ў галаву думка набыць сыну дыплом «доктара філасофіі», каб побач з прозвішчам Цвіёвіч абавязкова было пазначана «д-р»! А за грошы ж, мяркуюць такія нуварышы-мільянеры, можна зрабіць што хочаш. Калі сын Міларад кажа бацьку, што яго, уладальніка дыплама, бянтэжыць і «д-р», і «філасофія», багаты невук тлумачыць: філасофія — гэта балбатня, ты гаворыш — я не разумею, я гавару — ты не разумееш. Важна, каб гэта самае «д-р» было пазначана ў дакуменце. Міларад верыць бацьку. «Д-р» згаджаецца з тым, што ніхто ніколі не выкрые яго «філасофскую» нічэмнасць...

У спектаклі, пастаўленым рэжысёрам С. Казіміроўскім, галоўнай дзейнай спружынай і з'яўляецца доля гэтага Жываты Цвіёвіча. Так яго і іграе Г. Дубаў — яго герой наўна верыць, што дыплом і не павінен «адпавядаць» сапраўднасці, важна адно — набыць яго. Прайдзісвет Благае (Т. Кокштыс), які, мабыць, і самому Жываце Цвіёвічу некалі памог «выбіць» у людзі, якіх паважаюць у Белградзе, знайшоў юнака, Веліміра Паўловіча, здольнага абараніць — пажадана недзе далей ад Сербіі — дыплом «д-ра». Вось гэты юнак і накіраваўся ў Швейцарыю пад імем Міларода Цвіёвіча. Гэта яго розум і купляюць Жывата з Благае.

Калі адрываецца заслона, мы бачым велізарную залочную раму, куды устаўлены той запаветны дыплом — пячаткамі і адпаведнымі подпісамі ў ім пацвярджаецца, што Міларад Цвіёвіч «прайшоў» універсітэт і абараніў навуковае званне «д-ра філасофіі». Фальш і падман, якімі славілася буржуазная Югаславія (п'еса Б. Нушыча напісана ў 1936 годзе), тут, у рэспэктабельным доме выскачкі-нуварыша, гэтым дыпламам і прыкрываюцца. Дакумент усё апраўдае. Асабліва, калі ён з належнымі пячаткамі і подпісамі!.. Артыст Г. Дубаў прымушае свайго Жывату глядзець на паперу ў рамы амаль малітоўна. Для яго дыплом даражэй за грошы.

Чаму? Жывата збіраецца пажаніць «д-ра філасофіі» Міларода Цвіёвіча з дачкой прэм'ер-міністра Сербіі. Так, не менш і трэба бачыць, як фанабэрыліва і ўпаўна разважае дубаўскі герой, перабіраючы ўвесь кабінет-міністраў: не, для дыпламаванага сына ён «менш», чым на прэм'ера, згоды не даць. Благае — і гэта па-хлестанойску легкадумна, але і з дастатковай мэрай ікедычнага «сур'ёзу» іграе Т. Кокштыс — і тут бярэцца за справу... Ды толькі няма ў прэм'ера дачкі! Вынаходлівы шэльма Благае адразу ж прапануе вартую багаціня і высокага навуковага звання Міларода Цвіёвіча «замену» — дачку міністра шляхоў зносі.

Жывата патрабуе «перакласці» пасадку магчымага свайго свата і цесця свайго сына на «рэальны» наштоўнасці. Калі ласка! Для Благае — Кокштыса маналог пра трансбалканскую чыгунку, пра вядуны і масты, ванзалаў і сотні кіламетраў рээн-гэта пазма, натхнёны верлібр!

«Ці ты не чуў пра трансбалканскую чыгунку? — пытае Благае, калі Жывата недаўмявае, што такое «трансбалканская магістраль». — Пра трансбалканскія шляхі?.. Транс... Трансільва-

нія... Трансвааль... Калі вымаўляюць «транс» — ведай, гэта вялікае і вельмі выгаднае мерапрыемства!»

Тады пачынаюцца разважання адносна пасажу — колькі кіламетраў чыгункі, вядукаў, мастоў, ванзалаў можа даць міністр, і ў Жываты аж галава кругам... Як хораша ўмее Г. Дубаў перадаваць наўную веру героя ў «рэальнае шчасце», якое потым аказваецца чарговай аферай, не больш, і яго Жывата разгублена паглядае на партнёра і ў залу: спланавана ж усё было найлепшым чынам... Так і іграецца спектакль коласаўцамі: Цвіёвіч разам з Благае самі трапляюць у пасту, якую рыхтавалі з вялікім размахам, з прычэлам на прэм'ера.

Змова адбылася. Дубаўскі Жывата Цвіёвіч у думках лётае па шым трансбалканскім шляху, па тых вядуках і мастах. Яго сват — міністр! Хай сабе не прэм'ер, але міністр шляхоў зносі... Вочы гарачы, душа спявае. Ну, летучы дый годзе! Толькі які карыслівы, які прадбачлівы: калі сын

там адкрыта сатырычных спэнічных партрэтаў. А Сойка і Сіма часам выглядаюць нават буфанаднымі фігурамі. Верыш, што гэтая сямейная пара палаўчылася нажываца на судовых працэсах, дзе яны выступаюць сведкамі (а для гэтага скасавалі і шлюб свой) па таксе — за «чулі тое і тое», за «бачылі тое і тое» і за «застукалі на месцы»... Акцёры здэкуююцца з гэтай «філасофіі» прыставацца і махляроў, і смех, які абуджае ў зале іх ігра, — гэта смех маральных пераможцаў над такой, з дазволу сказаць, «філасофіяй».

Але побач з такой завострана сатырычнай лініяй паводзіць большасці персанажаў спектакля ў Віцебску дысанансам гучыць па-бытавому прыземленае, з разлікам на «праўдападобнасць», якое дарчы ў псіхалагічнай драме, выкананне ролі Мары Цвіёвіч (З. Канпельна), Слаўкі (Г. Кухальская), Веліміра Паўловіча (У. Анс-

КАЛІ АЦІХНЕ СМЕХ...

«ДОКТАР ФІЛАСОФІІ» Б. НУШЫЧА У БЕЛАРУСКІМ
ДРАМАТЫЧНЫМ ТЭАТРЫ ІМЯ Я. КОЛАСА

«Д-р-р-р...», дык мы і да вядукаў і розных «трансаў» дацягнемся. Гэтае прадчуванне ўзыходу на алімп багаціня і дзяржаўнай велічы іграецца Г. Дубаў вельмі сакавіта. Ад гневу і распачы (ну, чаму гэта няма дачкі ў прэм'ера!?) да апагею асалоды з прычыны «трансу» — талка амплітуда эмацыянальнага жыцця артыста ў вобразе.

Каб заяваць прыхільнасць міністра шляхоў зносі і яго дачкі, д-р філасофіі Міларад Цвіёвіч прачытае публічную лекцыю. Пра што? Ды аб пра што! Есць жа Велімір Паўловіч, ён і падрыхтуе тэкст. За грошы, зразумела. А Мілароду застанецца адно эфектна прачытаць па паперцы чужыя філасофскія разважання...

Не станем пераказваць усе сменныя перыпетыі камедыі. Скажам, што сатырычны напал твора выдатна падтрымліваюць Г. Дубаў і Т. Кокштыс. Іх героі жывуць у свеце падману, нават не падазраючы, што гэта ненармальна і амаральна. «Ці ж усе дактары вучоныя! — пракламуе сваё жыццёвае крэда Жывата — Дубаў. — Нарадзіўся ліхтарнічкам, а стаў прафесарам, нарадзіўся шынкарком, а зрабіўся мастаком, нарадзіўся балерынай, а выбіўся ў архімандрыты...»

Здараецца, Г. Дубаў як бы «выходзіць» з вобраза і, запрашаючы залу падзяліць здзіўленне Жываты, адкрывае для сябе ліхварства і хабарніцтва, да якіх герой Б. Нушыча нібы яшчэ сам і не апуснаўся. Нельга сцярджаць упэўнена, ці прадугледжаны такія «выходы» рэжысёрскім планам спектакля. Але пакуль што яны выконваюцца мітусліва і выгладна выпадковымі. «Адносіны» да адлюстраваных драматургам падзей і нормаў тэатр нідзе больш не дэманструе так «адчужана».

Сарказм і нават гротэск у прыёмах акцёрскай ігры дарэчы ў выкананні такіх роліў, як прафесійны ілжэсведкі Сойка і Сіма (В. Петрачкова і В. Зубараў), жонка Міларода — Веліміра швейцарская грамадзянка Клара (Г. Дзягілева), пані Спасеавіч і пані Продіч (Л. Пісарава і Т. Мархель). Тут «адносіны» да персанажаў паглынаюцца знешнім малюнкам і тэмперамен-

саў). Маці нлўдалага «д-р-р-р...» застаецца чамусьці амаль абыйкавай да таго кві-пра-кво, што адбылося ў доме адначасова са з'яўленнем у ім дыплама доктара філасофіі. Сястра «д-р-р-р...» Слаўка застаецца, як нажучь акцёры, «блантай істотай», сатырычная плынь дзеі нібы і не з'яўрае ў выканаўцы ролі акцёрскай фантазіі, здольнай «падключыць» і Слаўку да тонаў сапраўды камедыйнага відовішча.

Яшчэ больш прэтэнзіі да рэжысуры і выканаўцы ў сувязі з вобразам Веліміра Паўловіча. Хто ён? У коласаўцаў гэта хутчэй за ўсё амаль абстрактная фігура наогул беднага студэнта, што за грошы паехаў вучыцца замест багатага ёлупа ў Швейцарыю і прывёз у Белград доўгачаканы Цвіёвічамі дыплом «д-р-р-р...» Калі чытаеш камедыю Б. Нушыча, адчуваеш фігуру больш значную ў камедыйным разгортванні падзей. Гэта, на нашу думку, своеасаблівы вынаходнік розных інтрыг Брыгела (калі паводле класіфікацыі камедыі дэль арте, Жывату Цвіёвіча лічыць «Панталоне»). Бо ён жа там, у Швейцарыі, пад імем Міларода Цвіёвіча ажаніўся з нялюбай Кларай, стаў пад тым жа імем бацькам дзіцяці (Міларод — бацька, Жывата — дзядуля, Мара — «грасмурз!»), запрасіў на лекцыю «доктара філасофіі» М. Цвіёвіча сапраўднага доктара з Фрэйбурга Райсера, падсунуў «д-р-р-р...» бязглузды, адной жахнулася нават дачка міністра шляхоў зносі. Гэта ён так помсціць за сваё прыніжэнне. І робіць усё па законах драматургічнага жанру — як камедыі персанаж. Ён — завадатар. Ён — аўтар (хай сабе і прымушаны так рабіць жыццёвымі абставінамі) кві-пра-кво ў доме Цвіёвічаў.

Нічога гэтага няма ў тым персанажы, што іграецца на сцэне коласаўцаў артыстам У. Аносавым. Тут ён бліжэй да той Слаўкі, якую мы мазвалі «блантай істотай». Яму адведзена незвычайна наогул у камедыі роля чалавека, які... пануе. Штосьці неўрастэннічае з'яўляецца ў гэтым даволі мілым, з абаяльнай усмешкай маладым чалавеку, калі ён... просіць рукі Слаўкі, напярэдне падказаўшы, што і як трэба рабіць Клары. На са-

НОВЫЯ НАЗВЫ НА 'АФІШАХ

Дзяржаўны акадэмічны Вялікі тэатр оперы і балета БССР пазнаёміў глядачоў з операй сучаснага грузінскага кампазітара А. Тактакішвілі «Міндзія». Рэжысёр спектакля заслужаны дзеяч мастацтваў РСФСР С. Штэйн. Мастацкае афармленне і харэаграфічная частка выкананы пад кіраўніцтвам спецыяльна запрошаных з Грузіі дэкаратара М. Малазонія і балетмайстра М. Ламтацідзе. Дырыжор — народны артыст Украінскай ССР Я. Вошчак.

На здымку злева — заслужаная артыстка БССР І. Шыкунова (Мзія) і артыст М. Галкоўскі (Міндзія).

Рускі тэатр БССР імя М. Горкага да 150-годдзя з дня нараджэння вялікага рускага драматурга А. Астроўскага падрыхтаваў спектакль «Гарачае сэрца». Паставіў яго рэжысёр А. Смеляноў. Дэкаратыўнае афармленне Г. Бяллева, музычнае — С. Картэса. Артыстка Л. Арцабасва ў ролі Парашы.

Фота Ул. КРУКА.

мой справе гэта таксама будучы наварыш, а цяпер пануль што гарзлівы падманшчык — ён жа стане мужам дачкі Жывата Цвіёвіча і ў яго уноіць тытул «д-ррра...!» А тэатр ставіцца да гэтага персанажа з нейкім зусім чужым духам сатырычнага відовішча... спачуваннем.

Так і дзейнічаюць героі на сцэне: адны ў камедыйным шторме на лях дванаццаць балаў, другія — у штывістым моры.

Да ліку тых выканаўцаў, што не адчулі як мае быць паэтыку і гатунак камедыі Б. Нушыча, мы аднеслі б і артыста М. Цішачкіна. Для яго Міларада Цвіёвіча чамусьці не стала надзвычайным здарэннем тое, што фармальна ён — доктар філасофіі. Бадаюцца па сцэне пахмурны, а па сутнасці сваёй зусім пасрэдны чалавечак, шэрая фігура маладога п'янюгі. На першы план выйшла нежаданне Міларада быць доктарам. Артыст не прыслухаўся да тых унутраных матываў у паводзінах героя, якія ўсё ж падштурхнулі яго прачытаць лекцыю, напісаную Велімірам, гэты філасофскі трактат-бязглуздзіцу, з такой звышнавуковай вышовай: «У кантэмплятыўным інтуітыўна-віталістычным выкладанні лагацэнтрычных і біяцэнтрычных праблем мы сутыкнуліся з дэрызорнымі прафанацыймі клімацэтычных культур...» Відаць, ён на верыў, што гэтая лухта можа «зачараваць» дачку міністра шляхоў зносін, што гэта і ёсць «філасофія». Відаць быў у яго практычны разлік, калі ён з амбіцыяй узыходзіў на кафедру. Чаму ж тады анцёр малое абсалютна бляклую істоту з вечна хворай ад пагулянак галавой — і толькі? Па-сцэнічнаму такі Міларад з яго надзвычайным лёсам ніякага дачынення да камедыйнай ільпі не мае. Смешны не характар, смешным застаюцца толькі сітуацыі, у якіх ён трапляе (радуецца нават таму, што ў яго з Кларай ёсць «законны» сын)... Крыўды пралік здольнага артыста!

Дадамо яшчэ — і фінал у С. Казіміроўскага атрымаўся не зусім ясны па рэжысуры, па мастацкіх акцэнтах. Атрымаўся ён прыблізна такім — Жывата Цвіёвіч... радуецца, што ў яго з'явіўся унучак Пяпік (сын Клары і Веліміра), ён абяцае ўжо на гэты раз абавязкова зрабіць з Пяпіка Цвіёвіча «д-ррра...», і Г. Дубаў крычыць, каб захавалі рамку ад Міларадавага дыплама. Значыцца, будзе працяг махлярства... Але гучыць гарзлівае музыкі, праз усю сцэну Пяпік з каласачні пуская празрыстыя струменьчык, заслона апускаецца і, як калісьці пісаў адзін крытык, артыкул мой канчаецца.

Мабыць, варта С. Казіміроўскаму па-творчы перагледзець некаторыя моманты сапраўды вострага і смеінага сатырычнага відовішча, прывесці да ладу пэўную стылістычную стратэгію і даць дакладны фінальны акцэнт. Магчыма, варта ў такім выпадку і паспрачацца з некаторай «паблаглівасцю» аўтара да героя, бо камедыя Б. Нушыча дарагая нам не дзіўнаватай сімпатыяй драматурга да Жывата Цвіёвіча, а выкрывіцём маралі ўсіх такіх жыватаў цвіёвічаў. Але пра гэта ведае рэжысёр спектакля і пэўныя пралікі яго пастаноўкі «Доктара філасофіі» я асабіста адношу на рахунак празмернай павагі і нават піэтэту да літары, што належыць п'яру выдатнага камедыёграфа.

Барыс БУР'ЯН.

В ЕЛІЧНЫ гмах новага музычнага тэатра на плошчы тма Парыжскай камуны ў Мінску яшчэ будаваўся. А калектыў ужо думаў, чым пачаць першы сезон. Зразумела, і артысты, і рэжысура марылі пра нацыянальны оперны спектакль. Высветлілася, што кампазітар Яўген Карлавіч Цікоцкі ўнутрана быў падрыхтаваны да таго, каб паспрабаваць свае сілы ў гэтым складаным жанры. Помню, як на пачатку трыццаці сёмага года па тэатры пранеслася радасная вестка: ёсць кампазітар! А лібрэтыст?

Літаратурны твор для оперы пішацца па сваіх спецыфічных законах тэатральнай драматургіі, да таго ж з'явілася думка пра пэўную тэму будучага спектакля — рэвалюцыя, беларускія працоўныя ў змаганні за шчасце, за волю. Зразумела, такую тэму мог распрацаваць паэт, які мысліць вобразамі, грываднымі для операга твора. Хтосьці назваў імя Петруся Броўкі. І тэатр наладзіў кантакт паміж кампазітарам і паэтам.

Мабыць, гэта быў шчаслівы выбар. Пётр Усцінавіч прапанаваў кампазітару і мастацкаму савету тэатра план цікавага і жыццёвага лібрэта. Драма батрака Міхася і сялянскай дзяўчыны Марысі, шчасцю якіх перашкаджае кулак Змітрок Закрэўскі, адразу ж была ўспрынята як вострая сюжэтная лінія. Падзеі адбыліся ў час пераходу ад імперыялістычнай вайны да рэвалюцыі і вайны грамадзянскай. Паэт прапанаваў масавыя сцэны, у якіх была і лірыка, і драматызм. Радавала і тое, што Пятрусь Броўка, як знаўца фальклору, называў песенныя ўзоры народнай творчасці, якія потым арганічна ўвайшлі ў тканіну оперы.

Кампазітар карыстаўся запісамі народнага меласу і парадамі Н. Сакалоўскага, І. Любана, супрацоўнікаў АН БССР. І асабісты ўспаміны Я. Цікоцкага пра падзеі вайны і рэвалюцыі, удзельнікам якіх ён быў, давалі каштоўны матэрыял для лібрэта і музыкі.

І вось надышоў дзень, калі ў сціплым кабінце дырэктара тэатра (ім тады быў аўтар гэтых нататак) на вуліцы Урыцкага, 13, адбылося выкананне першага акта оперы «Міхась Падгорны». За піяніна сядзеў вельмі ўсхваляваны Яўген Цікоцкі. Партыю Міхася Падгорнага выконваў малады студэнт кансерваторыі Дзмітрый Лукас (цяпер ён вядомы

З ГІСТОРЫІ НАШАЯ КУЛЬТУРЫ

ЗА ШЧАСЦЕ, ЗА ВОЛЮ!

ПЕРШАЯ БЕЛАРУСКАЯ ОПЕРА — «МІХАСЬ ПАДГОРНЫ» Я ЦІКОЦКАГА

кампазітар, заслужаны дзеяч мастацтваў БССР). Мастацкі савет прыняў першы эскіз будучай оперы. Пазней адбылося выкананне гэтай часткі музычнага твора на сцэне Першага БДТ з хорам і аркестрам.

Вялікую дапамогу наш калектыў атрымаў тады ад выдатнага рускага дырыжора Мікалая Сямёнавіча Галаванава і слаўтай спявачкі Антаніны Васільеўны Няжданавай. Мы запрасілі іх на кансультацыю гэтага твора. Іх тактоўныя парады, іх павага да літаратурна-музычнай асновы операга спектакля садзейнічалі нараджэнню першай беларускай оперы. Выканаўца галоўнай жаночай партыі ў спектаклі Ларыса Пампееўна Александроўская падкрэслівае, што М. Галавану і А. Няжданава «...выходзілі нас у вялікіх традыцыях рускага мастацтва, памагалі авалодаць музычнай культурай і асновамі рэалістычнага метаду...»

І сапраўды, садружнасць была вельмі плённая.

Прыгадаем, што опера, як і спектакль, мелі не адну кампазітарскую і рэжысёрскую рэдакцыю. Першы варыянт быў пастаўлены Л. Літвінавым, рэжысёрам Першага БДТ. Потым пастановачная партытура спек-

такля была нанавя перагледжана выхаванцам Ул. Неміровіча-Данчанкі рэжысёрам рускай савецкай оперы П. Златагоравым. Маштабнасць і народны размах падзей, адлюстраваных у оперы «Міхась Падгорны», у нечым былі вельмі блізкія духу і сутнасці оперы «Ціхі Дон» І. Дзяржынскага, якую П. Златагораў разам са сваім настаўнікам ставіў у Маскве ў 1936 годзе.

Рэжысура і выканаўцы беражліва захоўвалі і перадавалі характасто музыкі Я. Цікоцкага. Слухачы і крытыка адзначалі яе драматызм і выразны нацыянальны каларыт, а кампазітар Д. Кабалеўскі, рэцэнзуючы спектакль «Міхась Падгорны» ў «Правде» 6 чэрвеня 1940 г., знаходзіў, напрыклад, у музычным пераасэнсаванні народнай тэмы Я. Цікоцкім пэўнае падабенства з гучаннем вядомай сімфоніі А. Барадзіна.

Опера з трыумфам выконвалася ў Маскве ў час першай Дзекады беларускага мастацтва і літаратуры. Слухачы ў Мінску і сталіцы нашай краіны горача віталі Л. Александроўскую ў партыі Марысі (за выкананне гэтай ролі спявачка пазней атрымала Дзяржаўную прэмію СССР). Тэмпераментна

і па-сцэнічнаму выразна вёў партыю Міхася Падгорнага В. Лапін. З поспехам выступалі салісты В. Валчанецкая (Ганка), П. Засецкі (Мартын), М. Дзянісаў (Закрэўскі), І. Мурамцаў і Л. Кцітараў (Анішчук). Дырыжыраваў операй М. Шнейдэрман. Яркае афармленне належала выдатнаму дэкаратару Б. Волкаву.

Поспех тэатра быў асабліва радасны таму, што з першых гадоў Савецкай улады грамадскасць рэспублікі чакала і верыла, што і ў галіне операга мастацтва з'явіцца арыгінальны творы. Так яно і было. Кампазітарам Я. Цікоцкі, А. Туранкоў, А. Багатыроў, М. Крошнер разам з лібрэтыстамі-пісьменнікамі П. Глебкам, Я. Рамановічам, М. Клімковічам і іншымі аўтарамі плёна пачалі працаваць у жанры музычнай драматургіі. І прэм'ера оперы «Міхась Падгорны» была як бы першай ластаўкай вялікай творчай вясны беларускай оперы.

...Пра ўсё гэта мне нагадала ўбачаная ў архіве фатаграфія, на якой народныя артысты СССР А. Няжданава і М. Галавану — сярод удзельнікаў першай пастаўкі оперы «Міхась Падгорны».

А. ГАНТМАН.

Здымак тых часоў. Народныя артысты СССР А. Няжданава і М. Галавану сярод дзеячоў беларускага тэатра. (З архіва аўтара артыкула).

ПА СТАРОНКАХ ЧАСОПІСАУ

ПРАЗ

ПЯЦЬ

ГАДОУ ...

Так названы артыкул кандыдата мастацтвазнаўства І. Шостак пра гастролі Акадэмічнага тэатра імя Я. Купалы, надрукаваны ў першым нумары часопіса «Тэатр» за 1973 г. Аўтар аналізу спектаклі, якія купалаўцы паказвалі летась на гастрольях у Маскве. Як вядома, яны адбыліся ў сувязі з фестывалем тэатральнага мастацтва краіны, прысвечаным 50-годдзю ітварэння СССР. Артыкул аналізуе спектаклі па арыгінальных драматычных творах; яны, на думку аўтара, зной пацвердзілі высокую рэпутацыю тэатра, які і мае працаваць з аўтарамі зацкаўлена і плённа. Падкрэслена таксама сапраўды творчая

садружнасць сталай рэжысуры. Пад кіраўніцтвам вопытнага Ц. Кандрашова «выраслі маладыя яркія індывідуальнасці — Валерыя Раеўскі і Барыс Луцэнка». Далей разглядаюцца пастаўленыя імі спектаклі — «Раскіданае гняздо», «Трыбунал», «Зяцюканы апостал». У купалаўскай драме тэатр раскрыў народную трагедыю, убацьчыў за бытавой праўдай адлюстраванага жыцця змястоўны філасофска-сацыяльны змест, які гучыць яшчэ больш выразна, бо падкрэсліваецца івядзенымі ў тканіну твора вершамі паэта. У «Трыбунале» купалаўцы дэманструюць народнасць свайго мастацтва — у характарах дзейных

асоб, у падкрэсленай строгасці мастацкага афармлення, у музыцы, што суправаджае дзею». У «Зяцюканым апостале» крытык падкрэслівае «сатырычную рэзкасць, нават грубаватасць ацэнак, што іластравана гэтай п'есе А. Мікаціка, публіцыстычны пафас, прасякнуты горкім пацучцём савецкага мастака, які задумваўся пра лёс цывілізацыі і сучасным капіталістычным свеце». І. Шостак аналізуе лепшыя акцёрскія работы майстравой сцэны і артыстычнай моладзі. Дзеіца ацэнка спектаклям «Апошняя ахвяра» А. Астроўскага і «Ноч зачэмнага месяца» М. Карыма. Сярод крытычных заўваг, зробленых у аднас

тэатра, варта звярнуць увагу на такую. У рэпертуары купалаўцаў яшчэ рэдка сустракаеш творы драматургаў братніх рэспублік. Пасля пастаўкі драмы «Я, бабуля, Ліко і Іларыён» Н. Думбадзе і Г. Лордкіпаўдзе прайшло ішчэ гадоў, на працягу якіх калектыў не паказаў ні адной п'есы, напрыклад, літоскіх або латышскіх пісьменнікаў. Між тым, зайважае аўтар, «паэт імя якога носіць тэатр, моцна сябраваў з Я. Райнісам...» У лепшых пастаўках, паказаных у Маскве, крытык адзначае цудоўныя сцэнічныя ансамблы выканаўцаў. Гэта характэрна і для «Людзей на балоне» І. Мележа, спектакля, які «больш за

пляч гадоў карыстаецца заслужаным поспехам». Парушаючы звычай абмінаць якасць перакладаў п'ес на нацыянальную мову, І. Шостак гаворыць пра сапраўдную асабуду, што даюць пераклады на беларускую мову Я. Скрыгана («Апошняя ахвяра») і Ул. Караткевіча («Ноч зачэмнага месяца»). Часом называе выстпленне купалаўцаў у Маскве адказным экзаменам, які завяршыўся поспехам «сапраўдным, буйным, агульнапрызнаным», і адзначае, што такі поспех абавязвае тэатр працаваць па вышэйшых ідэяна-мастацкіх крытэрыях.

У МІНУЛЫМ месяцы адбыліся дзве прэм'еры аб'яднання тэлевізійных фільмаў студыі «Беларусьфільм» — паказаны трохсерыйная мастацка-публіцыстычная стужка «Вашынгтонскі карэспандэнт» і двухсерыйная «Тыя, што ідуць за гарызонт». Гэта розныя творы не толькі па зместу і форме, але і па прыцыпах мастацкага ўвасаблення. І ўсё ж мне хочацца іх супаставіць. Не толькі таму, што яны створаны ў адным аб'яднанні. Абодва фільмы зроблены рэжысёрамі, якія лічыліся пачынаючымі. Да таго ж у стужках выразна адчуваеш імкненне аўтараў спалучыць мастацкае асэнсаванне рэчаіснасці з публіцыстычнай яснасцю і тэмпераментам.

«ВАШЫНГТОНСКИ карэспандэнт» ужо атрымаў станоўчы водгук гледачоў і прэсы. Сацыяльныя канфлікты, якія раздзіраюць самую буйную ў свеце імперыялістычную дзяржаву — Злучаныя Штаты Амерыкі — перададзены тут у вельмі істотных момантах. Фільм пабудаваны на звестках відавочцаў. Скарыстаны матэрыял савецкага журналіста М. Сагацяляна, які больш пяці год быў карэспандэнтам ТАСС у Вашынгтоне. І вось ён разам з рэжысёрам дакументальнага кіно І. Менджарыцкім напісаў сцэнарый тэлевізійнай стужкі.

Па-публіцыстычнаму выразны роздум аб сённяшнім дні капіталістычнага свету аўтары падмацоўваюць кінахронікай амерыканскага жыцця, кінакадрамі, у якіх адлюстраваны «будзённыя» з'явы і «гарачыя пункты краіны».

Рэжысёр Юрый Дубровін не паруючы прапанаванага сцэнарыстамі спалучэння ігравых сцэн з дакументальнымі кадрамі. Гэта ў многім і абумовіла публіцыстычную вастрыню і мастацкую пераканаўчасць.

Маючы грунтоўную літаратурную аснову, пастаноўшчыкі і ўся здымачная група імкнуліся не толькі перадаць пэўны змест і логіку падзей, але і выявіць у іх глыбінны сэнс. У адных выпадках вуснамі галоўнага героя даецца фармулёўка такога сэнсу, у другіх — падводзіцца пэўныя асновы і абгульненні.

Пачынаючы кожную серыю своеасаблівай «кіназастаўкай» — дакументальнымі надрамі шэсця «гёрлз» у суправаджэнні песні дзелавых клубаў Амерыкі «Якая цудоўная сёння раніца, які цудоўны будзе дзень», — аўтары нібы гавораць: прыгледзьцеся, што тоіцца за парадным фасадам Амерыкі.

Драматызм жыцця ва ўмовах «амерыканскага раю» адчуваеш з першых эпизодаў фільма. Асабліва запамінальныя кадры кінахронікі, калі ўдзельнікі вайны ў В'етнаме зрываюць з сябе ўзнагароды і кідаюць іх за агарожу Беллага дома, потым дэманстранты спальваюць паласаты амерыканскі флаг. З якой сілай яны гучаць сёння, гэты кадры!

Адчуваннем напружанасці, нейкай узвічанасці атмасферы, якая пануе ў краіне, прасякнуты таксама ігравыя сцэны. Задоўга да таго, як адбудзецца «злачынства веку» — забойства прэзідэнта Джона Кенедзі — і пачынаюцца вострыя сутычкі-дыялогі ў прэс-холе. Мы адчуваем, што савецкі журналіст Пётр Громаў (яго ролю выконвае Усевалад Сафонаў) знаходзіцца нібы на вулкане, які з мінуўшчыны на мінуту можа выбухнуць. І пасля некаторых сцэн — «пікіроўкі» журналістаў, пытанняў і адказаў за чашкай кавы ці катэілю — ён усё ж выбухае... забойствам Джона Кенедзі. А пасля — Марціна Лютэра Кінга і Роберта Кенедзі.

Паміж гэтымі паваротнымі для ўчынкаў многіх герояў з'явамі на экран урываюцца кадры «работы амерыканскіх хлопцаў» у В'ет-

наме — жудасныя па сваёй жорсткасці.

У кадры і па-за кадрам — усюды напружаная атмасфера. «Квасныя» патрыёты Амерыкі не хочучь прызнаваць ісціны, ва ўсім бачаць «акцыю камуністаў». Пад перакрываючымі стрэламі пытанняў апынуўся савецкі журналіст. Аўтары не імкнуліся паказаць яго толькі ў часе непасрэдна карэспандэнцкай работы. Іх цікавілі сутычкі розных поглядаў на драматычны падзеі, рэакцыя на іх прадстаўнікоў амерыканскай грамадскасці.

Па-рознаму разумеюць яны свой «патрыятызм», не ўсе разбі-

можна заўважыць і ў некаторых іншых сюжэтных налізіях. І тады застаецца верыць аўтарам на слова. У той жа час і разумееш іх: бо ў такім перапляценні падзей вельмі цяжка прасачыць за лёсамі герояў, яны далаліваюцца нам за кадрамі.

Што датычыць галоўнага героя — вашынгтонскага карэспандэнта Пятра Громава, то яго вобраз цэласны і акрэслены. Партыйная загартоўка, вытрымка, імгненнае рэакцыя-на падзеі, умненне раэабраца ў складаных сітуацыях — гэтыя рысы Громава былі важнейшымі для рэжысёра Ю. Дубровіна і выканаўцы ролі артыста У. Сафонава. Паказалі яны і тое, што за плячыма героя — вялікі не толькі журналісцкі, але і жыццёвы вопыт.

Кадр з фільма «Вашынгтонскі карэспандэнт».

МАСТАК НА ПУБЛІЦЫСТЫЧНАЙ ТРЫБУНЕ

раюцца ў сэнсе таго, што адбываецца ў краіне. У выніку спалучэння ігравых эпизодаў і кінахронікі ствараецца сацыяльны пласт сучаснай Амерыкі. Як ні цяжка тут прабіцца да ісціны, але да яе прабіваецца не толькі савецкі журналіст. Тое-сёе пачынаюць разумець і самі амерыканцы, такія, як Марк Чэстар (Г. Якаўлеў), Пінар (С. Байкоў), Нават Уолтэр Донаван (У. Эрэнберг), амерыканскі аглядальнік нумар адзін, пачынае разумець, што яго краіна пастаўлена перад фактам грамадзянскай вайны.

Савецкі карэспандэнт з'яўляецца сведкам таго, як адна ўжо толькі спроба разабрацца ў ісціне можа каштаваць жыцця. Такі лёс напаткаў журналістку Дораці Сцівенс (З. Славіна). Гэта яна дамаглася сустрэчы з Рубі, які нібыта застрэліў Лі Освальда. Амаль тры гадзіны гутарыла яна з ім (у Амерыцы ж ёсць «свабода слова»), а потым... «скончыла жыццё самагубствам».

Мы можам прыгадаць шмат фактаў, якія давалі падставу аўтарам менавіта такім чынам завяршыць лінію аднаго героя фільма. Аднак мастацтву патрэбна і іншая аснова — эмацыянальна-псіхалагічная. Яе, мне здаецца, якраз і не хапае. Штуршком для збаўлення Дораці ад ілюзій з'яўляецца недарэчная смерць брата ў В'етнаме. Потым рэакцыя на тое, што перад сустрэчай з Рубі яе абшукваюць. І вось — паведамленне ў прэс-холе: Дораці Сцівенс ужо няма... Такія «пункцірныя» матывіроўкі

Гэты немалады ўжо чалавек, ведаць, ведаў і многае іншае на сваім шляху.

У рэжысёра і апэратара быў вялікі клопат, каб арганічна аб'яднаць дакументальныя кадры з ігравымі сцэнамі. Задача гэта вырашана, па-мойму, даволі паспяхова. Іншы раз нават цяжка адрозніць хроніку ад кадраў «пад яе». Асобныя сцэны пастаўлены Ю. Дубровіным і зняты І. Рамішэўскім не толькі «пад дакумент», але і цікава, з глыбокай выяўленчай распрацоўкай.

«Вашынгтонскі карэспандэнт» заваяваў вялікую папулярнасць у гледачоў.

ДРУГАЯ ПРЭМЕРА — «Тыя, што ідуць за гарызонт» (сцэнарый А. Куваева, пастаноўка М. Калініна, апэратар Д. Зайцаў). Гэта фільм пра нашых сучаснікаў — цудоўных, шчодрых, добрых. У цэнтры апавядання — студэнт-географ, аматар спорту Аляксандр Івакін (артыст І. Гаўрылюк). На шляху да сваёй мэты ён выпадкова траціць зрок... Цяжка чалавеку апынуцца ў такім становішчы, а спартсмену ўдвая. Ёсць у фільме запамінальныя эпизоды. Да Івакіна вяртаецца зрок. Здзейснілася ягоная мара. Як сімвалічная дэтал, ляцяць птушкі. І ў чалавека нібы таксама выраслі крылы...

Знаёмімся мы і з іншымі перса-

нажамі — няўрымслівым трэнерам Нікадзімычам (артыст М. Крукаў), прыгажуняй Ленай (І. Азер) і інш.

Хораша зняты пейзажы, шырока адлюстравана на экране багацце нашай прыроды. Вываблівае меладыйная музыка С. Паўлакова. Многае зроблена ўдала і выразна. І ўсё ж поўнага задавальнення ад фільма няма. Калі сказаць проста, фільм не вельмі хваляе, бо ён пазбаўлены таго эмацыянальнага напалу, без якога не можа быць поўнай удачы.

Калі я чытала літаратурны сцэнарый А. Куваева, то адчуваўся нейкі настрой, своеасаблівае атмасфера, рамантычная ўзнёсласць герояў. Былі, праўда, у драматургіі і супярэчлівыя, непераканаўчыя моманты. У фільме ўзнёсласць саступіла месца мэтанакіраванай рэжысёрскай упартасці, а трывога за героя, па сутнасці, знікла, бо мы ведаем са слоў урача, што праз два гады да Івакіна вернецца зрок. У сцэнарый ён не мог убачыць птушкі (сваю мару), а ў фільме яна паўстае перад ім ва ўсёй яе прыгажосці. Штучная перавага экраннага вобраза перад літаратурным! Бо глядач перастае хвалявацца за лёс чалавека, здагадваючыся, што «птушка» — сімвал яго абавязковай перамогі.

Мне даводзілася пісаць аб папярэднім фільме М. Калініна і Д. Зайцава «Рудабельская рэспубліка». Было за што папракаць іх і драматурга М. Фігуроўскага. І было чым зацікавіцца ў «Рудабелцы». Пры ўсёй стыльважанравай неаднастайнасці адчувалася вастрыня класавай барацьбы, вобраз «астыглай зямлі», за якую змагаліся беларускія сяляне, загартаваны характар бальшавіка Аляксандра Салаўя.

У фільме «Тыя, што ідуць за гарызонт» ёсць учынкi героя, яго намеры, дзеянні, прыемны выгляд і многае іншае. Аднак да індывідуальнага, па-мастацку пераканальнага характару ён не ўзнікае. Герой выконвае адведзеныя яму сюжэтам функцыі, а як характар ён не набывае сваёй непаўторнасці.

Прыгадаем хоць бы некаторыя сцэны фільма. Пасля выпадку на трасе траўміраваны Івакін — у бальніцы. Да яго прыходзяць таварышы, трэнер, каханая дзюччына. Да ўсіх ён абьяквы. Толькі дзённік Шыванозава цікавіць яго. І ў далейшым рэжысёр выяўляе, а іншы раз і дэманструе «адну палымяную страсць» героя — адкрываць белыя плямы на карце. А хацелася б увагі і да ўнутранага свету, больш тонкай распрацоўкі ўзаемаадносін Івакіна з людзьмі, перш за ўсё з Ленай, Нікадзімычам (скажам, на ўзроўні ўзаемаадносін з Празрачным — Ю. Ганчаровым).

Ды і матывіроўкі хацелася б бачыць больш грунтоўныя, чым такія, як, напрыклад: прышоў трэнер да хворага Івакіна з «пахучай мазю», нацёр яго, і той зноў выйшаў на трасу... А псіхалагічны бар'ер?

Такі схематызм у вырашэнні сітуацыі не спрыяе пераканаўчасці фільма, хоць у іншых сцэнах і адчуваецца яснасць задачы, якую паставіў перад сабой рэжысёр. Таму сочыш больш за знешнім малюнкам, чым за ўзаемаадносінамі людзей.

ДВА НОВЫЯ фільмы, з якімі пазнаёміўся тэлегледач, — творы не аднолькавыя і не простыя для аналізу.

Аднак пры ўсіх творчых праліках новыя работы беларускіх кінематаграфістаў маюць важнае ідэйна-мастацкае значэнне, бо ў іх закранаюцца актуальныя тэмы сучаснасці. Публіцыстыка ў названых стужках уваходзіць арганічна ў мастацкую плынь твораў і не мае нічога агульнага з прыкрай рыторыкай. Гэта — вартасць сапраўднага, каштоўнага.

Е. БОНДАРАВА,
кандыдат філасофскіх навук.

БАЛАДА

АБ МУЖНАСЦІ

У Дзяржаўным камітэце Савета Міністраў СССР па кінематаграфіі адбыўся прагляд фільма «Балада аб мужнасці і любові», створанага творчым аб'яднаннем «Летапіс» кінастудыі «Беларусьфільм». На прагледзе былі Маршал Савецкага Саюза І. Х. Баграмян, генерал арміі В. В. Курасоў, работнікі

Дзяржкамітэта, кінарэжысёры і апэратары, работнікі пастаяннага прадстаўніцтва Савета Міністраў БССР, былыя партызаны.

Фільм прысвечаны партызанскаму руху ў Беларусі. Полацка-Лепельская зона, дзе ў тыле 3-й танкавай арміі акупантаў сканцэнтравалася некалькі партызанскіх брыгад,

стала «партызанскай рэспублікай» з цэнтрам ва Ушачах. Аўтары кінабалоды А. Вялюгін, М. Тараткевіч, рэжысёр-апэратар І. Вейняровіч расказалі ў сваёй рабоце аб мужнасці партызан і іх любові да Радзімы.

У творчым абмеркаванні фільм атрымаў добрую ацэнку.

У гутарцы з карэспандэнтам

БЕЛТА Маршал Савецкага Саюза І. Х. Баграмян сказаў:

— Беларускім кінематаграфістам удалося стварыць значны па маштабнасці фільм. Гэта карціна раскрывае яшчэ адну слаўную старонку ў гісторыі барацьбы народных масціўцаў Беларусі супраць нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Неацэн-

ныя кінакадры ваенных апэратараў вяртаюць нас да падзей тых гадоў, даюць яснае ўяўленне аб баявым шляху атрадаў і брыгад Полацка-Лепельскай партызанскай зоны. Думаю, гледачы прымуць фільм з вялікай цікавасцю...

Адбыўся грамадскі прагляд фільма і ў Мінску.

АФШЫ абвясцілі — Акадэмічны тэатр оперы і балета БССР наладжвае невычайны і даволі нечаканы для гэтага творчага калектыву цыкл «Канцэрты камернай музыкі». Падзея, якая ўсхвалявала аматараў музыкі.

У оперным тэатры ёсць вялікая група таленавітых выканаўцаў — спевакоў і інструменталістаў. Іх творчыя магчымасці такія значныя, што не вычэрпваюцца ўдзелам у спектаклях асноўнага рэпертуару. А для шліфоўкі выканаўцаў майстэрства і захаванні яго на высокім узроўні вельмі карысна

Прысутнасць А. Тактакішвілі і яго ўдзел у якасці піяніста надалі і камернаму канцэрту атмасферу асаблівай святочнасці і значнасці.

Вакальная музыка А. Тактакішвілі была прадстаўлена рамансамі на вершы А. С. Пушкіна і грузінскіх паэтаў. Тут дастаткова поўна раскрыліся прынабыты рысы вялікага таленту грузінскага кампазітара. Яго музыка меладыйная, ясна па фактуры, простая і даступная, часта зусім свежая па мове і вобразах. Кампазітар валодае дасканалым майстэрствам, якое дазваляе яму надаваць сваім творам завершаную форму, ладную, канструктыўна цэльную і старанна адшліфаваную ў дэталях.

У музыцы на вершы грузінскіх паэтаў адчуваецца выразны нацы-

янальны каларыт. Пушкінскія рамансы — блізка традыцыйна рускай класічнай музыкі. Варта, напрыклад, адзначыць, што ў рамансе «Зімняя дарога», які мае інтэрпрэтацыі і іншых кампазітараў (Г. Свірыдава, скажам), знойдзены арыгінальныя фарбы, адчуваецца ўзрушаны тэмперамент грузінскага майстра. Перл рускай паэзіі набыў новае гучанне.

Рамансы А. Тактакішвілі выканалі маладыя артысты оперы, лаў-

рэзаты ўсесаюзных і міжнародных конкурсаў Міхаіл Зданевіч (бас), Аляксандр Рудкоўскі (тэнор) і Валерый Кучынскі (барытон). Яны старанна падрыхтавалі і з захваленнем праспявалі сваю праграму. Адчувалася, што ім вельмі імпануе сумеснае музыцыраванне з кампазітарам, які выконваў фартэп'янную партыю.

Парадавала слухачоў і выступленне новай салісткі тэатра — народнай артысткі Украінскай ССР, лаўрэата ўсесаюзных і міжнародных конкурсаў Галіны Паліванавой (сапрана). Яе выкананне рамансаў на вершы С. Чыкавані вызначалася чароўнымі тонкімі вакальнымі фарбамі, высокім

майстэрствам і захпляючым артыстызмам. З інструментальных твораў А. Тактакішвілі ў канцэрце прагучалі другая частка Санаціны для флейты і фартэп'яна (выканаўцы — артыст аркестра Іван Пляшчэвіч і аўтар) і дзве п'есы са скрыпіннай сюіты: «Калыханка са слязьмі» і «Бурлеска». У гэтых кантрастных п'есах вельмі яркі грузінскі нацыянальны каларыт, эфектна выкарыстаны прыёмы ігры на грузінскіх народных інструментах. Абедзве п'есы з бляскам і віртуозным майстэрствам выканаў заслужаны артыст БССР Леў Гарэлік. Яго дастойным партнёрам быў піяніст Валерый Крештопенка, музычны кіраўнік кан-

цэрта, які правёў вялікую арганізатывную і рэпетыцыйную работу па падрыхтоўцы ўсёй праграмы.

Канцэрт падарыў слухачам яшчэ адзін прыемны сюрпрыз — А. Тактакішвілі сыграў толькі што напісаную ім фартэп'янную сюіту. Адбылася прэм'ера. Задума твора, на нашу думку, надзвычай арыгінальная — музыка перадае характэрнае гучанне грузінскіх народных інструментаў. Чангуры (струнны шчыпковы) і саламуры (духавы, блізкі да беларускай лудачкі) — у першай частцы; пандуры (шчыпковы) — у другой; дудкі (духавы) — у трэцяй; долі (ударны, тыпу двухбаковага цыліндрычнага барабана). Шмат знаходак і ў галіне фартэп'янай тэхнікі і фактуры. Асноўная вартасць сюіты — у жыццёвай сакавітасці вобразаў і тэм. Аўтар паказаў сябе і як выдатны піяніст, эмацыянальны, узрушаны.

Праграма і асабліва выступленне Агара Васільевіча Тактакішвілі прымалася вельмі добра. Адбылося своеасаблівае музычнае свята. Канцэрт можна лічыць удамай прэлюдыяй да прэм'еры оперы «Міндзія», што адбылася ў наступны вечар, і да ўсяго сёлетага цыкла камернай музыкі ў оперным тэатры.

Л. АУЭРБАХ.

ПАЧАТАК ЦІКАВЫ, КАРЫСНЫ

адначасова з маштабнымі партыямі правага сьце, выконваючы камерны рэпертуар. Гэта ўзбагачае палітру артыста, надае творчасці шматгранны характар і жанравую разнастайнасць.

Камерная музыка неяк апынулася ў нашы дні крыху ў ценю. А тут накоплены вялікі мастацкі багацці і наштоўнасці, якія папаўняюцца новымі творамі сучасных кампазітараў. Раскрыць старонкі «леталісу камернай музыкі» — высакародная задача. Цыкл камерных канцэртаў сведчыць аб тым, што кіраўніцтва тэатра дапытліва шукае і знаходзіць новыя формы работы з гледачамі. Праграмы ж камерных канцэртаў будуць, несумненна, складацца не ізалювана, а ў той ці іншай сувязі з асноўнай дзейнасцю тэатра.

Першы канцэрт адбыўся 2 лютага і сабраў даволі шматлікую аўдыторыю аматараў камернай музыкі, якія запоўнілі некалькі радоў крэслаў вакол раяла ў фая тэатра. Такім чынам, не толькі праграма канцэрта, але і абстаноўка музыцыравання была камернай. Праграма складалася з твораў выдатнага савецкага кампазітара народнага артыста Грузінскай ССР, лаўрэата Дзяржаўных прэмій СССР Агара Тактакішвілі.

Як вядома, оперны тэатр падрыхтаваў оперу А. Тактакішвілі «Міндзія». Кампазітар прыехаў у Мінск для ўдзелу ў заключнай стадыі работы над спектаклем.

янальны каларыт. Пушкінскія рамансы — блізка традыцыйна рускай класічнай музыкі. Варта, напрыклад, адзначыць, што ў рамансе «Зімняя дарога», які мае інтэрпрэтацыі і іншых кампазітараў (Г. Свірыдава, скажам), знойдзены арыгінальныя фарбы, адчуваецца ўзрушаны тэмперамент грузінскага майстра. Перл рускай паэзіі набыў новае гучанне.

Рамансы А. Тактакішвілі выканалі маладыя артысты оперы, лаў-

Кампазітар А. Тактакішвілі (першы злева) сярод мінскіх музыкантаў.

*Исааков
Лисаряпын
и Касарыста
с пожеланием
и счастливой
О. Тактакішвілі
2/II 1973.*

НА ТЫМ ТЫДНІ ў зале філармоніі адбыўся канцэрт Дзяржаўнага народнага аркестра БССР. За параўнальна невялікі прамежак часу (у апошні раз з сольнай праграмай аркестр выступаў і кастрычніка мінулага года) быў падрыхтаваны зусім новы рэпертуар. І гэта пры тым, што ў апошні час аркестр вельмі многа гастралюваў. Толькі 22 студзеня вярнуўся з гастрольнай паездкі па Гродзенскай вобласці.

СТРУНА І ГОЛАС

І на гэты раз у праграме вялікае месца адведзена беларускай музыцы. Упершыню мы пачулі з канцэртнай эстрады «Уверцюру» С. Каргаса. Затым былі выкананы дзве часткі другой сімфоніі Р. Пукста (Андантэ і Скерца).

Цікава прагучалі ў пералажэнні для народнага аркестра творы кампазітараў-класікаў — «Багатырскія вароты» М. Мусаргскага і музычная карціна «Садко» М. Рымскага-Корсакава. Асабліва ярка, рэльефна, з багатай нюансіроўкай былі выкананы апошні твор. У ім ярка праявіў сябе малады дырыжор Міхаіл Казінец, які ад выступлення да выступлення набывае ўпэўненасць і артыстызм.

У канцэрце з аркестрам выступілі салісты Беларускага опернага тэатра — лаўрэат Усесаюзнага конкурсу Інеса Адзі-

цова і лаўрэат міжнароднага конкурсу імя Чайкоўскага Аляксандр Рудкоўскі, а таксама салістка філармоніі Вольга Шутава.

І. Адзіцова на гэтым канцэрце адчувала сябе ў звычайнай абстаноўцы: да пераходу ў оперны тэатр яна працавала салісткай народнага аркестра. Нязвычайна для публікі, ды і для салісткі быў спеў у мікрафон. У гэтым не было ніякай неабходнасці, таму што спявачка мае голас дастатковай сілы, які можа прагучаць ва ўсякай зале з усякім аркестрам. Тое ж самае трэба сказаць і аб А. Рудкоўскім. Толькі В. Шутавай неабходны былі мікрафон, якім яна не заўсёды ўмела карысталася. Ад гэтага цяпеў яе ансамбль з аркестрам: голас гучаў настолькі моцна, што перакрываў гучанне аркестра. Думаецца, што ў далейшым наўрад ці мэтазгодна чаргаваць выканаўцаў класічнага і народнага спева — вельмі ж розныя стылі і манера выканання.

Аднак, першае выступленне Вольгі Шутавай з аркестрам трэба прызнаць паспяховым. Беларускае народнае песня «Дубочак зялёны» і «Мяцельца» М. Шуміліна, а таксама руская вядомая песня «Мне без валёнак бяда» былі выкананы артысткай эмацыянальна і вельмі вобразна. Сцэнічныя паводзіны Шутавай, свабодныя і натуральныя імпааніравалі гледачам. Без сумнення, у будучым яе чакаюць новыя цікавыя выступленні з гэтым калектывам.

І. Адзіцова выканала ў канцэрце чатыры творы вельмі розныя па стылю і далёка не раўназначныя па сваіх мастацкіх вартасцях. Услед за лірычнай песняй Ю. Семянікі «Расцвітай, Беларусь» была выканана арыя Наталлі з оперы «У буру» Ц. Хрэнікава. З вялікім паучэдём, вельмі выразна быў выкананы гэты твор. Кантыленнае спяванне і выпуклае слова праўдзіва перадалі настрой разгубленасці Наталлі. Аркестр амапаніраваў спявачцы таксама мякка і пранікнёна. Пасля такога сур'язнага твора зусім не

да месца быў старадаўні раманс В. Пасхалава «Ты не пытайся». У апошні час цікаваць да старадаўніх рамансаў вельмі ўзрасла. Аднак раманс «Ты не пытайся» — не лепшы ўзор такой музыкі, да таго ж гутарка ў ім вядзецца ад мужчынскай асобы. Між іншым, я праціўнік выканання жанчынамі твораў з тэкстамі «ад мужчын» і наадварот.

Мабыць, спявачка была абмежавана магчымасцямі аркестра (мала аркестрова), але, відаць, лепш праспяваць менш, ды лепш. І яшчэ адну параду хочацца даць спявачцы: наўрад ці мае сэнс спяваць ёй творы ў мецца-сапранавага танальнасцяў, таму што ў ніжнім рэгістры яе голас усё ж не гучыць так, як трэба. Асабліва гэта было прыкметна ў рускай народнай песні «Над палямі ды над чыстымі».

Прыгожага тэмбру голас мае А. Рудкоўскі. Сваё выступленне ён пачаў з даволі цяжкай і вакальных адносінах каваліны Уладзіміра Ігаравіча з оперы «Князь Ігар» А. Барадзіна. Калі дараваць невялікія тэмпавыя разыходжанні з аркестрам, твор быў выкананы добра. Свабоднае валоданне голасам кампенсавала ўсё яшчэ скаваную манеру сцэнічных паводзін спявака. Другую песню Леўкі з оперы «Майская ноч» М. Рымскага-Корсакава і «Уздоўж па вуліцы мяцельца мяце» А. Барлава Рудкоўскі выканаў, можа быць, нават празмерна стрымана, без асаблівага бляску.

У канцэрце прыймаў удзел і яшчэ адзін саліст, аб якім мы не ўпам'янулі раней, — гэта мастацкі кіраўнік і галоўны дырыжор аркестра народны артыст ССР, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі БССР, прафесар І. Жыновіч. Ён выступіў у канцэрце не толькі як дырыжор, але і як саліст-чыталіст. У яго выкананні прагучалі «Дзве рускія народныя песні» у апрацоўцы Я. Ціночнага.

Народны аркестр БССР у гэтым канцэрце яшчэ раз паказаў свае вялікія магчымасці як у рэпертуарных далейшых, так і ў выканаўчым майстэрстве.

Л. ІВАШКОУ,
старшы выкладчык Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі.

ПАД ПАЛЬЦАМІ ЧАРАДЗЕЯ

Нядаўна нам давалося пабыць на вельмі змястоўным і цікавым сімфанічным канцэрце ў зале філармоніі. Выступаў аркестр пад кіраўніцтвам дыпламанта Усесаюзнага конкурсу Юрыя Яфімава. Саліравала заслужаная артыстка РСФСР Эла Давідовіч.

Зварот вядучага музычнага калектыву філармоніі да твораў І. Баха (Брандэнбургскі канцэрт № 3), В. Моцарта (Сімфонія № 36) і І. Стравінскага (Актэнт для духавых інструментаў) абяцаў хваляючыя перажыванні меланамам. Слухачы былі захоплены характэрнае гучанне твораў.

Праўда, Брандэнбургскі канцэрт Баха ў выкананні аркестра часамі не меў той ступені свабоды, якая дазваляла б перадаць аўтэрскае ўсхваляванасць.

Больш удала прагучаў Моцарт. Дзяржаўны сімфанічны аркестр БССР выканаў Трыццаць шостую сімфонію вельмі натуральна і жыва, захаваўшы ўсе эдценні і нюансы вобразнай мовы кампазітара. Дакладнае адчуванне рытмічнага багацця партытуры прадэманстравалі Ю. Яфімаў. Музыка, як кажуць, «дыхала» то роўна і лёгка, то ўсхвалявана і ўзнісла. Выканаўцы тонка адчулі «пульс» моцартаўскіх маналагаў і ўнутраную сабранасць твора.

«Актэнт» І. Стравінскага — твор надзвычай складаны для выканаўцаў. Хоць іх колькасць абмежаваная (ўсяго во сем), партытура прадугледжвае дырыжора. Ад яго волі і разумення твора залежыць і наша ўспрыняцце гэтай музыкі. Трэба сказаць, што пры першым выкананні «Актэнта» І. Стравінскага ў Мінску найбольш удала прагучала трэцяя частка — фінал. Гэта вялікая фуга, пры выкананні якой праявілася бліскучае майстэрства фагатыстаў Г. Васільева і Д. Арцёмкі.

Добры канцэрт быў упрыгожаны выступленнем піяністкі Б. Давідовіч. Яна выконвала фартэп'яны канцэрт Д. Гершвіна. Вострыя, сінкараваныя рытмы, блюзавыя тэмы, сакавітыя гармоніі — усё гэта, характэрнае для вядомага кампазітара наогул, як і арганічнае спалучэнне ў ім прынцыпаў сімфанізму з джазавымі элементамі, ажыло пад пальцамі тонкага інтэрпрэта твора-выканаўцы. Піяністка валодае тэхнікай віртуозна, ёй удала і эмацыянальнае суладдзе з настроем і атмасферай тых спаведзяў і вобразаў, што створаны кампазітарам. Аркестр і Ю. Яфімаў выступалі сапраўды творчымі партнёрамі салісткі.

А. УЛАДЗІМІРАУ.

Мінск. Вуліца імя Ванеева.

Фотакроніка БЕЛТА.

Я ЗАУСЕДЫ з хваляваннем гляджу на здымкі, якія сталі гістарычнымі — Мінск у першыя дні пасля вызвалення! Руіны, абгарэлыя сцены, кучы каменя, бетону, жалеза... Велізарная праца і самаадданасць былі патрэбны для таго, каб аднавіць горад.

У той нялёгкай час нашы архітэктары і інжынеры, вельмі загружаныя штодзённай работай над праблемай забеспячэння людзей жылём (многія мінчане яшчэ жылі ў зямлянках і бараках), разумелі, што тое, што яны ствараюць, перажыве пакаленні. Яны правільна і своєчасова заклалі загіраванне новых буйных прамысловых прадпрыемстваў, якія з'явіліся галоўным фактарам утварэння горада. Ім трэба сказаць дзякуй за шырокі, прасторны Ленінскі праспект, за плошчы і скверы, якія ўпрыгожылі наш горад. Разам з беларускімі доўгладамі актыўны ўдзел у распрацоўцы многіх праектаў прымалі відныя савецкія архітэктары І. Лангбард, М. Паруснікаў, В. Рубаненка і інш.

Рост насельніцтва патрабаваў новых жылых плошчаў. Неабходна аб'ектыўна глядзець на першапрычыну з'яўлення аднакватэрных жылых будынкаў: трэба было хутчэй перасяляць людзей з жылля без выгод у добраўпарадкаваныя кватэры, але мы яшчэ не былі дастаткова багатыя. Натуральна, тыя велізарныя задачы па вырашэнню жыллёвай праблемы можна было выканаць толькі пры ўмове пераходу будаўніцтва на сучасныя індустрыяльныя рытмы, захоўваючы найстражэйшую эканомію. У той час архітэктары аказаліся непадрыхтаванымі да такога пераходу, з недаверам глядзелі на перспектывы развіцця буйназборнага домабудуўніцтва і аказаліся на нейкі перыяд у ар'єргардзе будаўнічай індустрыі, якая імкліва развівалася. У сваю чаргу развіццё буйнапа-

Горад па новаму, генеральнаму плану дзеліцца на буйныя жыллыя комплексы са сваімі грамадска-гаўндлёвымі цэнтрамі і галоўнымі вуліцамі. За гэтыя гады многае ўжо ажыццёўлена ў натуре. Буйныя жыллыя раёны «Зялёны Луг», «Чыжоўка», «Ракаўская шаша», «Усход», «Серабранка» і інш. наглядна сведчаць аб вялікай школе, якую прайшлі нашы праекцёршчыні і будаўнікі, аб тым вопыце, які яны атрымалі за гэты час. Параўнаўшы першыя жыллыя панельныя дамы ў раёне вуліцы Кнорына з дамамі на Ракаўскай шашы або на вуліцы Ракасоўскага, у Чыжоўцы або на «Усходзе». Вядома, і ў вырашэнні планіроўкі кватэр і архітэктурнага аблічча будынкаў і па якасці іх будаўніцтва мы ўжо далёка пайшлі наперад. Але гэтага мала. Усе бачаць, што раёны масавага жыллёвага будаўніцтва яшчэ недастаткова выразныя. З імклівым развіццём індустрыі будаўнічых матэрыялаў стварыліся аб'ектыўныя ўмовы для таго, каб будаваць не толькі больш, але і лепш. Сёння вялікі атрад таленавітых архітэктараў і канструктараў разам з будаўнічымі арганізацыямі напружана працуе над вырашэннем перспектывных задач па ўдасканаленню жыллага дома і яго архітэктурны.

Вопыт нашых суседзяў — літоўскіх горадабудуўнікоў наглядна гаворыць аб тым, што без перспектывунага і эксперыментальнага праектавання, без комплекснага выканання ў натуре жыллой забудовы, культурна-бытавога абслугоўвання і добраўпарадкавання ў поўнай адпаведнасці з праектам нельга дабіцца станоўчых вынікаў. Я хацеў бы падкрэсліць, што менавіта комплекснасць і закончанасць у натуре ўсяго таго, што закладзена праектам, літаральна да апошняга кусціка і газона пры вы-

пекце, у раёне «Усход», вуліцы Я. Коласа, Ракаўскай шашы. Не пазнаць і вуліц В. Харужай, Паркавай магістралі, Чкалова, Рэспубліканскай, Горкага, Я. Купалы і іншых.

Новыя грамадскія будынкі, узведзеныя за апошнія гады, сведчаць аб творчай сталасці нашых архітэктараў. Выставачны павільён ВДНГ, гасцініцы «Юбілейная» і «Турыст», плавальныя басейны, рэстаран «Журавінка» і інш. арганічна ўліліся ў ансамблі плошчаў і вуліц і ў вялікай ступені вызначаюць архітэктурны твар сталіцы. Новыя будынкі інстытутаў, бальніц, інтэрнатаў. А школы? Тут вось нам і няма чым пахваліцца?

Неабходна даўно ўжо забараніць узвядзенне непрыгожых, дрэнна спланаваных будынкаў школ. Але няма новых добрых праектаў. Толькі нядаўна, нарэшце, аб'яўлены конкурс на праекты школ, а калі яны з'явіцца?

Вялікі горад патрабуе шырока развітай сістэмы бытавога і гандлёвага абслугоўвання. За апошнія гады змяніліся інтэр'еры многіх нашых магазінаў, сталовых, кафе, атэлье і рэстаранаў. З'явіліся новыя, выкананыя з добрым густам. Але ў той жа час ёсць і трывожны сімptom — нахіл у бок мяшчанскага ўпрыгожвання, якое дорага каштуе, за лік багацця прыкладнага мастацтва. Пачалі расці, як грыбы пасля дажджу, стэрэатыпы і штампы. Атэлье ж — гэта не клуб і не палац, і дрэнную архітэктурную не прыкрыеш каванай разной брамай, пастаўленай замест зручных дзвярэй, а адсутнасць добрых лапшычых матэрыялаў не заменіш нават самай дарагой чаканкай па медзі. Інтэр'ер сучаснага магазіна — гэта перш за ўсё рэклама тавару з добра арганізаванай тэхналогіяй продажу.

Калі нашы магазіны і атэлье «перанасычаны» творами мастацтва, то скверы і паркі горада яўна адчуваюць эстэтычны голад. На жаль, паркі засмечаны нізкапробнымі малымі формамі архітэктурны, а рэканструкцыя Цэнтральнага сквера па віне Упраўлення камунальнай гаспадаркі і добраўпарадкавання гарвыканкома не даведзена да канца. Прыемнае выключэнне — парк імя Я. Купалы. Створаны рукамі мінчан, ён пасля рэканструкцыі ў сувязі са збудаваннем помніка паэту стаў адным з любімых месц мінчан і гасцей сталіцы.

Велізарныя работы ў апошнія гады праведзены па добраўпарадкаванні і ачыстцы Заслаўскага вадасховішча. Створана новае выдатнае па сваіх прыродных ландшафтных даных вадасховішча Вяча. Але і тут яшчэ работы для архітэктараў непачаты край.

Наша архітэктурна знаходзіцца цяпер на крутым павароце. У будаўніцтве наступных гадоў галоўнай задачай будзе рэканструкцыя Паркавай магістралі, Цэнтральнай плошчы, плошчы імя Леніна, Нямігі і інш. Сёння гэтыя аб'екты яшчэ ў макетах і на лістах ватмана. Мінскія архітэктары, якія працуюць над рэканструкцыяй і будаўніцтвам нашай сталіцы, за апошні час правялі вялікую работу, развіваючы прагрэсіўныя прынцыпы савецкага горадабудуўніцтва.

ЦК КПБ, улічваючы значнасць работ па рэканструкцыі цэнтральнай часткі Мінска, своечасова адзначыў і ўказаў у спецыяльнай пастанове на памылкі і недахопы па праектаванні і забудове новага дыяметра горада. Гэта важная пастанова з'яўляецца адпраўным дакументам, які вызначае задачы і высокую адказнасць за іх ажыццёўленне. Вырашэнне гэтых задач патрабуе вялікіх аб'яднаных намаганняў доўгідаў, інжынераў-праекцёршчыкаў, будаўнікоў, работнікаў прамысловасці будматэрыялаў — усіх, хто закліканы аддаць свае веды і талент для будаўніцтва нашага горада.

Ю. ГРЫГОР'ЕЎ,

намеснік старшыні праўлення Саюза архітэктараў Беларусі.

МІНСКУ ПРЫГАЖЭЦЫ

цельнага домабудуўніцтва без актыўнага ўдзелу архітэктараў адмоўна адбілася на эстэтычным баку зборных дамоў. Гэта быў час ломкі старых паніяццяў аб прыгажосці, функцый, канструкцыях і эканоміцы. Па сутнасці, нашы архітэктары і будаўнікі перавучваліся на хаду. У тыя гады выраслі новыя вялікія мікрараёны, у асноўным, на ўскраінах горада.

У 1966 годзе жылы фонд сталіцы быў у 5 разоў больш даваеннага. У гэты ж час склаўся агульнагарадскі цэнтр Мінска ў выглядзе сістэмы вялікіх плошчаў — Леніна, Цэнтральнай і Перамогі, злучаных галоўнай гарадской магістраллю, якая з'яўляецца і галоўнай кампазіцыйнай воссю горада. Былі пабудаваны буйныя грамадскія памяшканні, якія ўтвараюць сучасны ансамбль і ў значнай ступені вызначаюць архітэктурнае аблічча сталіцы: Палац спорту, будынак гарсавета, палацы культуры камвольнага камбіната і трактарнага завода, кінатэатры «Партызан» і «Піянер», адміністрацыйны будынкі і інстытуты. У першых пасляваенных гады быў закладзены і ў далейшым развіваўся зялёны дыяметр Мінска ўздоўж ракі Свіслач.

Імкненне правільна і своєчасова вырашыць увес складаны комплекс функцыянальных, эканамічных і эстэтычных пытанняў будаўніцтва горада прадвызначыла распрацоўку новага генеральнага плана развіцця і рэканструкцыі сталіцы,

сокай якасці выканання работ абумоўліваюць высокую ацэнку архітэктурны нашых суседзяў з рэспублікі Прыбалтыкі. Архітэктары, якія распрацоўваюць нашы жыллыя раёны, не менш таленавітыя (я перакананы ў гэтым), але не хапае нам настойлівасці, каб давесці справу да канца. Вядома, нам усяляк «дапамагаюць» і тыя, хто ажыццяўляе ў натуре нашы задумы. Але да гэтага часу няма ў Мінску ніводнага (!) закончанага комплексна мікрараёна, дзе ўсё было б выканана ў адпаведнасці з праектам.

Колькі сказана прамой і напісана артыкулаў аб дрэннай якасці або і зусім адсутнасці добраўпарадкавання ў новых раёнах. На кожным кроку сустракаюцца грубыя адхіленні ад праекта. Часам на архітэктурных выстаўках, разглядаючы фатаграфіі нашых новых жылых масіваў, я проста шкадую фатаграфію. Ім даводзіцца папрацаваць, каб не трапілі ў кадр існаробкі будаўнікоў.

Адсутнасць комплекснасці забудовы і вельмі няякаснае выкананне добраўпарадкавання — прычыны незадаволенасці архітэктараў новых жылых раёнаў. Тут неабходна якасць і яшчэ раз якасць.

Сёння ўжо ажыццяўляецца ў натуре адна з галоўных задач горадабудуўніцтва на бліжэйшыя гады — рэканструкцыя і забудова асноўных магістралей горада, якія звязваюць функцыянальна і кампазіцыйна новыя жыллыя раёны з цэнтрам. Ужо пабудаваны ўчасткі па Партызанскім праспекце, вуліцы Маякоўскага, Ленінскім прас-

Добра вядомы ў Рэчыцкім раёне самадзейны калектыв Глыбоцкага сельскага дома культуры. Неаднаразова артысты былі ўдзельнікамі абласных аглядаў. Паспяхова выступілі нядаўна калектыву на вялікім святочным канцэрце, які

адбыўся ў Гомелі. Сельскія артысты паказалі этнаграфічную карціну «Беларускае вяселле».

Фота Ч. Мезіна. (БЕЛТА).

У ВОСЕМ гадзін раніцы над Азярніцамі — зорнае неба. Дзеці, высыпаўшы з аўтобуса, шумлівай чародкай бягуць да школы.

— Дзе жыве Канстанцін Макарэвіч? — пытаюся ў іх.

— Канстанцін Аляксеевіч? Ды вунь ён! — паказваюць школьнікі на невысокага чалавека, які клапочана кудысь спяшаецца. У руках яго ёмісты стос паперы.

— Вязу ў раённы адзел культуры справаздачу аб рабоце клуба за год. — тлумачыць Канстанцін Аляксеевіч, павітаўшыся. — Амаль усю ноч сядзеў. Пакуль кожны вечар апішаю — як праішоў, якія формы работы выкарыстаны. А цяпер шукаю машыну — можа падвезе маю тэхніку ў Слонім. Трэба адрамантаваць радыёлю. Але калі вы спецыяльна прыехалі да нас, то зойдзем у клуб.

У цесным кабінэтку загадчыка — стол, шафа і невялікая грубка. Канстанцін Аляксеевіч укінуў у яе крыху дроў і пачаў расказваць пра работу ўніверсітэта культуры, які штомесяц збірае вялікую сялянскую аўдыторыю. Есць тут і агіторыяда...

Азярніцкі клуб — адзін з лепшых у раёне, — гаварылі мне ў Гродна. — Ён носіць званне клуба выдатнай работы, і загадчыку яго ёсць аб чым расказваць. І сапраўды, расказвае Канстанцін Аляксеевіч цікава, з запалам. Ён ўсё-такі адчуваеца: не гэта самае галоўнае. Вось калі зайшла гаворка аб славуцым некалі Азярніцкім хоры, твар Макарэвіча адразу нібы пасвятлеў. І нездарма — столькі гадоў аддадзена гэтаму хору! Ды што гадоў! Хор быў для яго нібы доўгачаканае, выпакутаванае дзіця...

Жыццёвы шлях Канстанціна Аляксеевіча вызначыўся нібыта адразу. Агрэатэхнічная школа дала яму прафесію, і ён сумленна спастагаў таямніцы зямлі. Але выспявала ў душы іншае. Уладна клікаў вялізны свет музыкі...

У іх сям'і музыка была ў пашане. Бацька, які быў добрым спеваком у царкоўным хоры, часта браў з сабой двух сваіх сыноў. Старэйшы тады вучыўся

іграць на скрыпцы, малодшы, Канстанцін, пачынаў спяваць. Пазней, у час вучобы ў гімназіі, ён вывучаў асновы музыкі. А тады — проста хадзіў, слухаў, заміраючы, мясцовых спевакоў.

— Няма інструмента лепшага за чалавечы голас. — пераканана сцвярджае Макарэвіч. — Яму ніякае суправаджэнне не патрэбна. Я, бывала, вазьму адзін камертон і па ім дам спевакам тавальнасць. І ўсё. А як пачуць спя-

ства нараджаецца ў іх на вачах.

На заняткі прыходзілі ахвотна. Праўда, з жанчынамі было цяжэй: прыйдзе Зіна з двума дзецьмі на спеўку, а следам — муж са сваркай... І Геннадзь, запявала, з капрызамі, як прымадонна якая. Часам заўпарціцца: не буду выступаць дый годзе! Тады ўвесь хор упрошвае: «Генік, калі ласка!» Але затое як выйдзе ён на сцэну, як грывне басам — у зале дыхаць бяцца. Та-

ПЕСНЯ НАД АЗЯРНІЦАМІ

ваць — аж слёзы на вочы просіцца!

Дасюль помніць Канстанцін Аляксеевіч голас аднаго з вучняў Шалаяна, які некалі спяваў у Быціне. Васемнаццаць гадоў назад пачуў некалькі яшчэ адзін прыгожы голас. Гэта спяваў Геннадзь Вяліц, кіна-механік. І тады падумаў Канстанцін Аляксеевіч: тут павінны знайсціся яшчэ такія спевакі, трэба толькі добра пашукаць. Ён хадзіў па вёсцы, прыслухоўваўся да песень, заходзіў на вярчкі. Які журботны, прыгожы голас у Галіны Чэйбук! А Зіна Мунасей, а Павел Жыровіч, а Іван Шуляк як спяваюць! І ўжо чулася, як уступаюць у саборніцтва, а потым зліваюцца у адным песенным рэчышчы то звонкія, то ціхія, то бурлівыя ручаі — галасы спевакоў. Доўга думаў Канстанцін Аляксеевіч, нарэшце рашыўся. Пайшоў у праўленне калгаса:

— Хачу хор наладзіць. Адраду дапамаглі сабраць людзей. Калі праводзіў першыя заняткі, у вёсцы пасмейваліся з удзельнікаў: от, артысты знайшліся! Але першыя ж выступленні — і Азярніцкі калгасны хор перамог у раёне, а потым у вобласці! Зразумелі людзі — не забаўні, сапраўднае ма-

кі ж голас быў у Лёні Валодася, вучня школы. Цяпер ён у Ленінградзе, у оперным. І хоць гэта адзін з выхаванцаў Макарэвіча, які выйшаў на вялікую сцэну, з поўным правам можна гаварыць аб таленце яго кіраўніка, музыканта-самавука, які гэтак жа самастойна навучыўся і кіраваць хорам.

Канстанцін Аляксеевіч многае ўзяў ад Валынчыка, вядомага хормайстра, які ведаў яго бацьку і не раз наезджаў у гэцінную сям'ю Макарэвічаў, каб аддачыць дагаварыць аб музыцы. Дарэчы, і ў тым, як ён дырыжыруе хорам, ёсць нешта ад Валынчыка: пшчотнасць, далікатнасць рухаў, нібы калыша ён нешта вельмі дарагое, кволае. Увачавіды бачыш, як нараджаецца, расце, шырыцца песня...

Цяпер Азярніцкі хор перажывае перыяд абнаўлення. Ветэраны — хто паехаў адсюль, хто ўжо не можа хадзіць на рэпетыцыі. Вучні старэйшых класаў, якія складалі асноўную колькасць удзельнікаў, яшчэ не авалодалі майстэрствам спяваў. Першы раз у гэтым годзе хор не заняў прыза тога месца. Гэта, а яшчэ тое, што энтузіязм, з якім раней падтрымлівалі хор, цяпер паступова знік, моцна турбуе загадчыка клуба.

— У калгасе не хапае людзей. — расказвае ён. — Таму кожная рэпетыцыя — праблема. Няма кім замяніць людзей у час выездаў. Але каб старшыня калгаса хоць крыху турбаваўся пра клуб, пра хор, было б крыху лягчэй. Ранейшы старшыня, бывала, сам прыйдзе на рэпетыцыю і людзей за сабой прывядзе. Ды і дырэктар школы дапамагаў. Цяпер жа абодва абыякава адносяцца да маіх клопатаў. А хіба гэта толькі мой клопат?

Можа, самому Макарэвічу ўжо надакучыла збіраць людзей, выпрошваць транспарт, праводзіць рэпетыцыі? Ды не. Васемнаццаць гадоў не згарае ў ім любоў да спеваў. З-за хору кінуў ранейшую работу, больш высокі заробак. Вучыў людзей, не шкадуючы сябе.

— Яшчэ калі ён быў аграномам, — гавораць пра яго людзі, — хадзіць, бывала, па полі і не вытрымае; возьме камертон і слухае нешта...

— Такіх спецыялістаў яшчэ трэба пашукаць, — гэта ўжо ў праўленні калгаса. Тут пра Макарэвіча гавораць з захапленнем, хоць увогуле пра хор і клубныя справы — з вялікай неахвотай.

Дзе ні бывае Канстанцін Аляксеевіч — у Гродна, Мінску, Слоніме — усюды думае пра свой хор: дзе адшукаць новыя песні, што падыдзе для яго салістаў.

Граматы, дыпломы Міністэрства культуры БССР, ЦК ЛКСМБ, рэдакцыі «Сельскай газеты», раённыя і абласныя ўзнагароды хору і яму асабіста Макарэвіч, як самае дарагое, захоўвае ў шафе.

Азярніцкі прычынаецца. На вуліцы — рыпенне колаў, птушыныя спевы, жаночыя галасы. За загуменнямі звяніць лёд пад канькамі школьнікаў, што коўзаюцца на рэчцы. Неба сіняе, высокае, яснае чырванню палыхае ўсход. Прыгожа... Адсюль прыйзджала ў Гродна песня ў такой сугучнасці галасоў, што зачароўвала самых патрабавальных слухачоў. Верыцца, што прыедзе яна ізноў...

В. ПІТАВА.

ЖЫЦЦЕ — мудрая кніга. Новы дзень — новая старонка, поўная нечаканасцей і падзей. Цікавая кніга жыцця і ў бібліятэкара Настасі Васільёўны Зубчонак. Вось яна хадзіць заклапочаная сярод стэлажоў, разглядае кнігі, ставіць іх — кожную на сваё месца. І цяпер спакайней на душы ў гаспадыні гэтай установы. Яна зрабіла нямала для таго, каб папоўніць колькасць кніжнага фонду, стварыць у бібліятэцы атмасферу ўтульнасці.

А чытачоў у бібліятэцы — каля трыццаці чалавек. Кожная сям'я хлебабаў карыстаецца яе паслугамі. Яны прыходзяць сюды ў выхадныя дні, пасля работы. Чытаюць свежыя газеты, часопісы. Чытае Настася Васільёўна ведае густ кожнага наведвальніка, характары людзей, раіць, які твор узяць у наступны раз.

Слбруюць людзі з кнігамі, якія сталі часцінкай іх жыцця, пастаяннымі спадарожнікамі, духоўнай патрэбнасцю.

КЛЮЧЫ ДА СЭРЦАУ

Бібліятэкай карыстаюцца не толькі дарослыя, але і школьнікі. З імі ў Настасі Васільёўны асабліва адносіны і сьлёбоўства. Дзеці ёсць дзеці. Ім патрэбны прачулы клопат, увага.

Школьнікі і найпершыя памочнікі, дарадцы бібліятэкара. Пётр Расека, вучань дзевяціга класа Пагоскай сярэдняй школы, загадвае перасоўваю бібліятэкай у вёсцы Лісітнік. А дзесяцікласнік Валерыя Несцяровіч дастаўляе кнігі ў Хватаўку. Яны абменьваюць свае маленькія бібліятэчны адзін раз у месяц. А выбраць неабходную літаратуру дапамагае ім загадчыца.

— Такім чынам, мы значна расшырылі сферу абслугоўвання насельніцтва кнігамі, — дзеліцца сваім вопытам Настася Васільёўна. — Далёка ісці да нас пажылым, не заўсёды выпадзе прыбегчы за некалькі кіламетраў і моладзі. Дамовілася са сваімі памочнікамі, яны ахвотна згадзіліся. І прыносіць радасць сваім бацькам, суседзям і аднавісцюцам. Добрым словам з'яўляецца індывідуальная гутарка з чытачамі, пастаяннымі маймі слбрамі. Возьмем для прыкладу такі выпадак. Юзэфа Хрэнава — пенсіянерка. Часта прыходзіць да мяне, каб абмяняць кнігі. Пачала ёй аднойчы расказваць пра кнігу Петруся Броўкі «Калі зліваюцца рэкі». Расказала, як людзі трох брацкіх рэспублік разам будавалі электрастанцыю, адзінай дружнай сям'ёй шчыравалі, каб у хатах была электрычнасць. Бачу, загарэлася жанчына. «А ці можна пачытаць гэтую кніжку?» — папрасіла на развітанне яна. «Чаму ж не, калі ласка. Вось яна — вазьміце». Нядаўна яна прачытала «Серадзібор» Піліпа Пестрака, «Птушкі і гнёзды» Янкі Брыля. Часта прыходзіць у бібліятэку камбінер Іван Жукоўскі, пастух Васіль Бандарчык. Усіх іх не пералічыць.

Вядома, канферэнцыі чытачоў маюць больш плённы вынік. Тут адной мне цяжка было б справіцца. Найпершай майёй памагатай з'яўляецца настаўніца Тамара Цыбульска. Рыхтуем чарговую канферэнцыю чытачоў. Ужо абмеркавалі план, разгледзелі яго на савеце бібліятэкі, вызначылі, хто павінен задаць тон гутарцы, пачаць размову. Гэта для пачатку. Пасля ж чытачы самі бяруць слова. Варта толькі запаліць іх, разварушыць душу.

Актыўнымі ўдзельнікамі канферэнцыі з'яўляюцца настаўнікі Ларыса Гарошка, Мікалай Міхалёў, Георгій Невядомскі...

Настася Васільёўна вядзе вялікую агітацыйна-масавую работу. Прыгожа, змястоўна аформіла тэматычныя паліцы «У дапамогу палітычнай самаадукацыі», «Рэлігія — перажытак мінулага», «Агразаатэхнічны куток», «Для вас, жанчыны». Прыцягваюць увагу стэндзі «Жыццё і дзейнасць У. І. Леніна», «Іх імяны — бессмяротныя», «Саўгас «Камунар» у дзевяці п'яцігодцы».

Са змястоўных запісаў пазнаем, што раней на тэрыторыі цэнтральнай сядзібы саўгаса «Камунар» былі царква, карчма, сінагога, кірама. Людзі жылі — «з плеч ды ў печ». На ўсю вёску мелі адны боты. Абуваліся больш за ўсё ў лапці. Боты пазычалі сусед суседу, каб схадзіць у царкву, пастаяць пад вянцом. Уладарыў жа ўсімі наваколнямі землямі граф Патоцкі, які прыйзджаў сюды толькі на палляванне.

У новым абліччы паўстае сённяшняе жыццё. Дзеці хлебабаў у вучацца ў мясцовай дзесяцігодцы. У вёсцы ёсць свая балніца, паштовае аддзяленне, ашчадная каса, дзіцячыя сады, шэць магазінаў, камбінат бытавога абслугоўвання, сталовая, грамадская лазня. Узведзены прасторны цагляны будынак сельскага Савета. Каля яго стаіць помнік ахвярам Айчынай вайны.

Людзі жывуць у светлых, прасторных дамах. А завяітай да іх у кватэры — не адрозніш ад гарадскіх. Амаль у кожным доме — тэлевізар, пральная машына, мататыкл. у некаторых — легкавыя машыны.

Настася Васільёўна часта бывае сярод жывёлаводаў, дапамагае ім афармляць нагляднае агітацыю ў чырвоным кутку. Не абміне яна дзярак, пастухоў, пагатурчы з імі, раскажа прэ свежыя навіны.

Пагоскай сельскай бібліятэцы прысвоена званне «Бібліятэкі выдатнай работы». А Настася Васільёўна ўзнагароджана ордэнам «Знак Пашаны». Што ж, узнагарода заслужаная. І атрымала яе жанчына за шчырую працу.

І. МАРКЕВІЧ.

Вярэцінскі раён.

БЯРОЗАУКА. Шклозавод «Нёман», — аб'явіў шафёр, і наш аўтобус, які некалькі гадзін запар паспешліва бег скрозь пахмурны зямлі лес, нечакана «папаліў» на асфальце вуліцы, з аднаго боку якой дымліліся трубы заводскіх карпусоў, з другога — сярод ялін, соснаў і бяроз сталі шматпаверховыя дамы.

Бярозаўка... Тут 90 гадоў назад памешчык Зянон Ленскі на тэрыторыі сваёй лясной дачы пабудаваў першую «гугу». З драўлянага, на 28 чалавек, заводзіка ў нашы дні вырасла вялізнае механізаванае прадпрыемства.

Нёманскае шкло — бытавое і мастацкае — дзякуючы сваёй прыгажосці, прывабнасці форм, багаццю каляровай палітры карыстаецца вялікай папулярнасцю, а па мастацкіх якасцях яно стала адметнай з'явай у савецкім дэкаратыўным мастацтве.

Хацелася пабачыць на свае вочы, як ствараецца гэтае шкло сёння, пазнаёміцца бліжэй з яго стваральнікамі, асабліва з мастакамі, якія так многа і сур'ёзна працуюць над праблемамі сучаснага мастацкага і бытавога шкла. Хацелася даведацца, як удаканальваюцца гэхналагічныя працэсы, як укараняюцца навуковыя адкрыцці ў вытворчасць, словам, ад-

шкляную масу, каб працаваць так спакойна, з такой ледзь не аўтаматычнай дакладнасцю, з якой працуюць нашы майстры. І хоць самі яны не творцы формы, а выдзімаюць рэчы па ўзорах, распрацаваных мастакамі, — кожны з іх уносіць у фужэр, бакал, чарку, графін нешта сваё. У кожнай з гэтых рэчаў таўшчыня, форма прымацаванай ножкі або ручкі ствараецца «на вока», тут патрэбна шостае пачуццё, інтуіцыя, а правільней, проста талент. На нашай змене, мне думаецца, няма людзей неталенавітых. І няма людзей, не зацікаўленых у агульнай справе.

На заводзе працуе і жонка Леаніда Васільевіча — Яўгенія Антонаўна (дарэчы, амаль палова рабочых завода працуе сем'ямі). У гэтым годзе прыйшла ў цэх і дачка Наташа, якая толькі-толькі закончыла школу.

— Пра іншае і не марыла, — гаворыць Наташа. — Забярэцца на памост каля печы, перакінеш з рукі на руку трубку, і нібы знікае ўвесь свет... Хачу працаваць і вучыцца. Наўрад ці будзе дзе цікавей, чым у нас на заводзе. Тут, у Бярозаўцы, толькі захацець — можна займацца і спортам, і музыкай, і ў драматычным гуртку. Ды вось, праўда, на ўсё нестае часу...

час для тых спраў, якімі ён заняты і захоплены... Ён жа і галоўны мастак завода, кола абавязкаў якога акрэсліць проста немагчыма. Акрамя таго, яму, мастаку, калі-нікі трэба проста пасядзець з алоўкам і паперай за сталом ці пайсці ў цэх да печы, дзе варыцца шкло, і ўбачыць (які ўжо раз!), адчуць цуд гэтай вязкай масы, уявіць сабе, як яна ператвараецца ў каляровы аб'ём...

Хто яго ведае, колькі часу трэба было мастаку завода Сільве Раўдвез хадзіць пад купаламі Крамлёўскіх сабораў, каб узнікла задума крыштальнага ансамбля «Масква залатага-лова» — надзвычай прыгожага, зграбнага, сучаснага...

Або дзе і калі той самы Уладзімір Мурахвер падгледзеў свайго цяжкага, грывастага «біцгога», што іскрыцца алмазнай гранню на крыштальным блюдзе. Магчыма, у час трэніровак з падлеткамі ў спартшколе на лузе за лесам. Так, так. Уладзімір Мурахвер яшчэ і трэнер, чатыры разы ў тыдзень праводзіць заняткі па валеяболу ў Бярозаўскай спартыўнай школе. У 1966 годзе Бярозаўская валеябольная каманда заняла першае месца ў рэспубліцы, а летась пяць ігракоў каманды былі залічаны ў зборную вобласці і атрымалі першы разрад.

Стэфан ПАПТОНЕЎ

ПАМЯЦЬ

Я прайшоў па шляху бясстраша і жаху, па шляху арміі «Цэнтр», але і шлях арміі «Цэнтр» прайшоў праз мяне, — вайна тут нікога не абміне. Ад Брэсцкай крэпасці, праз Мінск і далей. Праз спёку і стынь, праз спаленую Хатынь. Тут лубікам пазараслі шрамы траншэй.

Маладыя лясныя цягнуцца ў неба прагна. Асунуліся ірвы. І ў музей, дзе мёртвых сэрцаў попел яшчэ жывы, дзеці ўваходзіць не маюць права.

Гэта шлях арміі «Цэнтр»... Як не выгарбілася ў горы ад пакут і гора зямля, дзе на далонях раўнін дрэмлюць азёры, ружы даверліва п'юць сіняву, зямля, праз якую з бінокуляр і неастылых жэрпаў Еўропа позіркама ненажэрным абмацвала Маскву.

Тут шлях пралёг арміі «Цэнтр». Мог бы згадаць дадзеныя і дакументы: колькі танкаў жвір грызла цяжкі, колькі крыл распінала і крыжачыла небасхіл, як дзяўблі хікакі неба — сінію зрэнку зямлі, дзяўблі ясна-сінія зрэнкі і нявінныя сэрцы, і колькі бяроз у скрусе люляла сонцы семнаццацігадова Беларусі.

Але навошта вяртаць успаміны! Не бомбы і міны — выбухаюць пупышкі. Над папалішчамі і траншэямі растуць гарады, сады нібыта. І нішто не забыта.

ПУХ ТАПОЛЯЎ

На вейкі, на плечы, на думы, на прысады шумных, на вясельныя касцюмы, на ўспаміны, усюды на ўсю краіну, ласкавы да болю ляціць пух таполяў, пух таполяў.

Ах, маладзік беларускай ночы, аблачынка баялее фатою, зорацца закаханыя вочы, ноч словы прызнання тоіць. Дыхаюць сады ў цвэце.

Браніслава ЛОБАН.

ЧАГО НЕ УБАЧЫЛА САША...

чуць змены, якія адбыліся на заводзе ў апошні час. Але...

ДОМ КУЛЬТУРЫ стаіць у самым цэнтры пасёлка. Строгі інтэр'ер. Многа святла, прасторы. Вялікая сцена дазваляе прымаць любія тэатральныя, музычныя і танцавальныя калектывы. У прыбудаванай спартыўнай зале — усё неабходнае гімнастычны прылады. Сцены — сучаснае шкло. Утульныя падсобныя памяшканні...

— Клуб як клуб, — абыхава гаворыць Саша М., дзяўчына, разам з якой я зайшла ў кабінет дырэктара дома культуры Аляксея Міхайлавіча Хмурчыка.

Яна працягнула яму абхадны ліст...

— Едзе? — здзіўлена паглядзеў на яе Аляксей Міхайлавіч. — Чаму? Праца не па густу ці што іншае? Сумна?

— Так, сумна. Танцы толькі два разы на тыдзень. Пасёлка маленькі, цікавых людзей няма... Усё наперад ведаеш... Ну, пройдзешся сюды-туды і... спаць. Сумна, вельмі сумна...

Гэтая нечаканая сустрэча з Сашай М. стала прычынай таго, што я некалькі адхілілася ад мэты сваёй камандзіроўкі...

Калі я потым сустралася з людзьмі завода, знаёмілася з творчасцю мастакоў, з майстрамі-гутнікамі, перш-наперш старалася разабрацца, чаму пайшла з завода Саша М.

ШКАДА, што з Тамарай Томінай і іншымі дзяўчатамі і хлопцамі завода я не была яшчэ знаёма ў той час, калі сустрэлася з Сашай.

Тамары — 20 год. На заводзе, у ванным цэху, яна працуе два гады, і ўжо стала выдатным майстрам-выдзімальшчыкам. На маё пытанне, ці падабаецца ёй праца на заводзе, нават не знайшла адразу слоў, а проста ўскінула рукі. Толькі потым усклікнула:

— Вельмі!
Тамара даўно палюбіла шкло. Яшчэ калі займалася ў школе, яна неаднойчы прыязджала сюды, у Бярозаўку, за дзесяць кіламетраў, са сваёй Леснікоў, каб паглядзець, як варыцца шкло і крышталі. «А што, калі не здолею працаваць так спрытна, як майстры?» — хвалілася яна. Але майстры дапамаглі ёй «адчуць» шкло, палюбіць яго і засвоіць працэс выдзімання.

Па ванным цэху, дзе працуе Тамара Томіна, я хадзіла разам з начальнікам змены Леанідам Васільевічам Карвігам. За 20 год работы на заводзе ён прайшоў шлях ад шліфоўшчыка і алмазчыка да майстра пятага разрада. За гэты час скончыў індустрыйны тэхнікум. Улюбёна расказаў мне Леанід Васільевіч пра свой цэх, пра людзей...

— У асноўным у нашай брыгадзе працуе моладзь, але ёсць і ветэраны, якія не жадаюць ісці на пенсію. Напрыклад, Павел Лявонавіч Шугараў вось ужо трынаццаць год працуе пасля пенсіі... Не можа ён без завода, кажа, што цяпер толькі б працаваць ды працаваць. Змянілася тэхналогія, палепшыліся ўмовы працы... Трэба тонка адчуваць расплаўленую

Нестасі! Чуеш, Саша, нестасі!
...У цэху апрацоўкі я разгаварылася з Нінай Міхеевай. Зусім нядаўна, пасля заканчэння Гусеўскага тэхнікума, яна прыехала ў Бярозаўку, Пакуль працуе шліфоўшчыцай.

— Уявіць сабе без завода не магу, — гаворыць Ніна. — Ёсць у мяне мара — паступіць завочна ў тэхналагічны інстытут, зноў жа па «шкляным» профілі. Дзе баўлю вольны час? Ды яго ў мяне ніколі не бывае. Стараюся выкарыстоўваць кожную вольную хвіліну: рыхтуюся да паступлення ў інстытут, чытаю...

Я думаю пра заводскіх дзяўчат і хлопцаў, якім за справамі, марамі некалькі сумавала. Наташа Карвіга сказала дакладна: «Варта толькі захацець!». Менавіта ад гэтага «захацець», ад самога чалавека залежыць, ці будзе ён абыхаковым спажывцом гатовай вясялосці, ці, адолеўшы душэўную ляноту, зробіцца асобай зацікаўленай, актыўнай. Тады і ў маленькай Бярозаўцы не будзе адчувацца адарванасці ад сталічных тэатраў, цырку, філармоніі, бо справа не ў геаграфічнай адлегласці, а ў самім чалавеку.

ЗАЙШЛА ў бібліятэку.
— Саша М.? Такой не ведаю, — адказвае на маё пытанне загадчыца бібліятэкі Галіна Паўлаўна Цярэсіна. — Вам дня будзе мала, каб з усімі чытачамі пазнаёміцца... У нашым пасёлку шмат кнігалюбаў. Зайдзіце ў кніжны магазін — добрая кніга, асабліва пазія або кнігі па мастацтву, напрыклад, не затрымліваюцца. Бывае, тыднямі «пільваюць» магазін, каб купіць навінку... Шкловар завода Іван Мікалаевіч Касямчук, напрыклад, можа аб'ездзіць усе раённыя кніжныя магазіны ў пошуках кнігі, якая па той ці іншай прычыне не дасталася яму ў нашым магазіне. Дома ў яго паўтары тысячы рэдкіх кніг!

У студыі выяўленчага мастацтва галоўны мастак завода Уладзімір Мурахвер вядзе заняткі па малюнку. Тут мы і сустрэліся, каб пагутарыць (другога вольнага часу Уладзімір не змог выкраіць). Слухала яго і шкадавала, што не было побач Сашы М.

Яшчэ за дзвярыма студыі пачула музыку. Ігралі Шапэна. Спачатку падумала, што памылілася дзвярыма.

— У час заняткаў слухаем Шапэна, Баха, Стравінскага, — нібыта апраўдваецца Уладзімір Мурахвер. — Музыка і выяўленчае мастацтва — такія блізкія...

Хто яго ведае, магчыма вось гэты рыцарскі замак, што намалевала дзяўчынка, навяяны шапэнаўскім націорнам... Ды і самому добра думаецца ў такіх хвілінах. Гэтыя думкі, як правіла, звязаны са шклом... Ёсць нешта ў мове шкла агульнае з мовай музыкі. Шкло дае магчымасць мастаку выяўляць тонкія і ўзвышаныя пачуцці. У кожнага заводскага мастака (а іх на заводзе шасцідзесяць) шкло «гучыць па-свойму, кожны выяўляе ў шкле сваё творчае мысленне, сваю культуру, сваё светаадчуванне.

Я глядзела, з якім захапленнем перакідаў Уладзімір дзіцячы малюнок, як святліліся пры гэтым яго вочы, і дзівілася — дзе толькі знаходзіць ён

«БЯРОЗЫ, Я Ё ПАЛОНЕ Ё ВАС...»

Летась у снежны ё сафійскіх кнігарнях з'явіліся аддзелы з шылдай: «Кнігі да 50-годдзя ўтварэння СССР». І на відным месцы сярод многіх навінак савецкай і балгарскай літаратуры была новая кніга вершаў нашага добрага друга, выдатнага палулярызатара беларускай літаратуры, балгарскага пісьменніка Стэфана Пятонева «Бярозы, я ё палоне ё вас!». Гэта не зусім звычай-

ная кніжка. Пачынаецца яна з пляці вершаў, напісаных у выніку паездак аўтара ў розныя краіны. «Пісьмо з Варшавы», «Смяецца Хіска Нагата», «Веліч», «В'етнамскае сяло Сангмі», «Нервы» — усе гэтыя вершы прасякнуты страснай публіцыстычнай накіраванасцю супраць мілітарысцкіх сіл, якія імкнуцца да новай сусветнай вайны і гадамі лютавалі ў Індакітай.

А потым, пасля невялічкага ўступу, які С. Пятонеў назваў «Пераможцы», змешчаны трыццаць вершаў аўтара, напісаных ё выніку яго неаднаразовых наведванняў нашай рэспублікі. Трыццаць вершаў, прысвечаных Беларусі, — такая кніга аднаго аўтара выходзіць увогуле ўпершыню за мяжой.

Мінск і Хатынь, Брэст і Орша, Сож і Нёман, — вось паэтычная «геаграфія» Стэфана Пятонева. Паэт не проста расказвае пра свае ўражанні ад паездкі па Беларусі. Дзе ё ён ні быў — усё яму нагадае пра тыя цяжкія страты і разбурэнні, якія прынесла нашаму народу апошняя вайна. «Пятля тугая мяне хапае за горла, — піша аўтар у «Незакончаных вершы», напісаным у час роздуму над вядомым усім здымкам: фашысты ё акупіраваным Мінску ё цэнтры горада вешаюць партызанаў і падпольшчыкаў, — і вершы незакончаны застаецца». Так, баліць сэрца і ё паэта, і ё мільёнаў беларусаў пры ўспамінах аб вайне, але тым больш велічым паўстае пра-

цоўны подзвіг народы, які з дапамогай усіх братніх народаў Савецкай краіны аднавіў і ўзняў на новыя вышыні гаспадарку і культуру рэспублікі, і гэта думка праходзіць праз многія вершы, змешчаныя ў кнізе «Бярозы, я ё палоне ё вас!».

З цікавасцю пазнаёмыя чытачы з усхваляваным расказам паэта пра подзвіг Ліліі Карастаянавай і пра тое, як ушаноўваецца яе памяць на беларускай зямлі («Імя кветкі»), пра бібліятэкара з Горацкай сельгаспадарчай акадэміі, які шукаў кнігі, вывезеныя чужынцамі з роднага гарадка («Бібліятэкар»), пра былых абаронцаў Брэсцкай крэпасці, якія штогод збіраюцца, каб успомніць

загінуўшых сяброў («Мы, былыя франтавікі»).

Нават у пейзажных замалёўках — «У белым палоне», «Холад», «Пяшчота», «Дождж у Брэсце» — мы адчуваем шчырую ўсхваляванасць паэта, якая не пакідае яго на беларускай зямлі.

Як і ё папярэдняй кніжцы прозы «Беларусь — белая балада», і ё гэтым зборніку гучыць ва ёго галас тэма любові да сваёй бацькаўшчыны, сваёй роднай Балгарыі. Нібыта апраўдваючы гэту сваю незвычайную ўзрушанасць і ўсхваляванасць на беларускай зямлі, паэт у апошнім вершы кнігі гаворыць пра «дзіўную балгарскую

рысу» — быць душою і сэрцам разам са сваімі сапраўднымі сябрамі і ё дні гора, і ё дні радасці. Ад'езджаючы, Стэфан Пятонеў прызнаецца, што сэрца яго астаецца тут, «дзе спывае рачулка і салавей і дзе не астывіць лямпа попель».

Ванкарэм
НІКІФАРОВІЧ.

вяртаюцца сны з вайны ва ўдовіны хаты, салаўі будзяць дасвецце, вечным салдацкім сном спляць салдаты.

І на іх пляццы, пляццы пух таполяў, ціхі і несціханы. І нішто болей не баліць — нават кулявыя раны.

НЕЗАКОНЧАНЫ ВЕРШ

У мільёнах копіяў аддрукаваны здымак гэты вядомы свету: экзекуцыя.

Мінск.

Вайна.

Цёмны склад. З нямецкай дакладнасцю кат вярхоўку нацягвае рукою недрыготкай. Валодзя зваўся хлапчына. Нічога даведацца больш

немагчыма —

Валодзя... Вучань дзесяцігодкі.

А дзяўчына! Ніхто яе не пазнае. Простае вязкі простае блузка, Косы распушчаны... Беларуска... З часіны тае ўсе пытаюць, шукаюць адказу ў музеі,

у сэрцах, архівах шукаецца страта. Усе чакаюць званка без надзеі — але маўчыць тэлефон вінавата.

Пятля тугая мяне хапае за горла. Верш — незавершаны. Словы сякуцца. Мне горка. Да смерці горка — працягваецца экзекуцыя.

МЫ, БЫЛЫЯ ФРАНТАВІКІ

Выжылі. Перамаглі і ўцалелі.

Павіліся камяні праслаўленай цытадэлі, мы стаялі, стаяла Брэсцкая крэпасць.

Гарэлі лясы і ступы.

Згарэлі дзеці і нівы рыжыя. Мы выжылі. Грудзі ордэнамі сагрэты. Гісторыкі пра нас пішуць, славіць нас спевакі і паэты.

Але мы, франтавікі былыя, глыбокай старасці не дачакаем. То ўспамін адгукнецца, то рана цяжкая.

То боль апычэ старая па другу — пад танкам яшчэ дагарае. То куля злая дагоніць нас — даўнія цэлі, куля, выпушчаная ў сорок першым, І мы раптоўна свой шлях завершым, ці згаснем марудна ў пасцелі.

Так, кулі ляцяць яшчэ. Кожная нашы грудзі шукае. Мы да глыбокай старасці не дабудзем — Ісціна крутая.

РЭХА

На зямлі гэтай, шчодро крывёю палітай, кожны чацвёрты забіты куляй,

прыкладам, голадам, газам, ці бомбай.

Векапомна сцягоў святанне ўзнята над рыштаваннямі, над калонамі ў свята, над магіламі брацкімі, над балючымі дамавінамі, над попелам і ўспамінамі.

Але калі ў кожны дом збяруцца былыя франтавікі І ўдовы плачуць цішжом, студэнты з дзёрэкімі грывамі,

з гальштукімі агністымі піянера, — усе чакаюць і вераць, вераць цвёрда: вернецца іхні «кожны чацвёрты». А можа яшчэ не позна! А можа яшчэ ўсё рана! Усе загойваюцца раны — гэтая рана баліць несціхана.

Яна ў іх і ў мяне баліць, не маючы змен, адгукнецца, як рэфрэн, разбіваецца рэхам мёртвым: «Кожны чацвёрты, кожны чацвёрты...»

У БЕЛЫМ ПАЛОНЕ

Бярозы прыхарошыў снег. Прадоннем белым — цішыня. Каб знак. Каб след які прабег.

І аж да маладога дня, бярозы, я заложнік ваш, пра ўцёкі і падум няма. Дыктуе снежны рэпартаж мне беларуская зіма.

Не зможа фотаапарат запомніць снегавы пейзаж. Бярозы, я заложнік ваш. Маўчанне слухаю прысад.

Пераклаў з балгарскай Рыгор БАРАДУЛІН.

АВОХЦІ МНЕ!

Алесь БАЖКО

ГЭТА ВАМ НЕ ЖАРТАЧКІ...

З БЛАКНОТА НАТУРАЛІСТА

Воўк, як панок у шэрым жупане,
Сабаку з'есць і вокам не міргне.
А жабу ўбачыць—веры не дасць—
Грызе траву, сухі былывіг, трысць,
Але яе і лапай не кране.

А бюрократ і жабу праглыне!

Усе мы любім мёд, але змала,
Не любім, калі рупная пчала
Стамлёна сядзе на ячэйкі сот
Пакаштаваць, сабраны ёю мёд.

Хмель ад ляноты жухне на градзе,
Паныла пнецца з крапівы на тын,
Пакуль з дражджамі ў чан не
пападзе,

Тады, браток, ужо не ён, а ты,
З шалёнай сілай вырваўшы шпунты,
Да куфля з брагай прагна прыпадзеш
І рынешся ламаць суседскія платы.

Вы, пэўна, чулі казку пра арэх,
Які сябры няроўна падзялілі.
Адзін тады да лесніка забег:
«Давай, браток, увесь арэшнік»

«Ты звар'яцеў!»
«Я дружбай даражу...»
Ляснік падумаў і гукнуў сабак:
«Ідзі, пакуль жывы! Па-шчырасці»

Якая ж дружба, калі сам паўзняк!..»

Сябры ёсць розныя: і раннія і
познія,
Як на дачных градах агуркі.
Шапчу планідзе: позніх мне пакінь...

МІМАХОДЗЬ

Сядзіць сава на карчуку і плача:
«Святло мне правялі, дык і ўначы
не бачу...»

Адсеклі сучцы хвост і выгналі з двара,
Цяпер нідзе не знойдуць тапара.

Пусці крата пажыраваць на двор,
Дык і пад хатай накапае нор.

Хаяк свой хвост аддасць малым
на ежу,
Але пустога коласа не зрэжа.

Чаму барсук пільнуецца нары!
Баіцца, каб не з'елі камары.

Свайго сына мы назвалі Лёнем
у гонар вялікага Леанарда. Ружа-
вапчокі, пыннацелы таўстун (я
маю на ўвазе сына), ён захапляў
сваймі параметрамі нават шмат-
востыя урачоў. Прайшоў нека-
торы час, і ў мяне з Машай неча-
кана выявіліся рознагалосці па та-
кім важным пытанні, як выхаван-
не дзіцяці.

Маша думала, што ў наш час
можна выхаваць універсальнага ча-
лавека: ніколі не горш, чым у
часы Адраджэння. Для гэтага трэ-

адной асобе і паспешліва мяняў
тэму размовы.

Калі Лёнечку споўнілася два
годзікі і ён навучыўся падаць з
ложка, скакаць на адной нозе і
хапаць бабулю за нос, Маша, якая
ўвесь гэты час узмоцнена выву-
чала педагагічную літаратуру, ска-
зала, што надышоў час пачы-
наць...

Першыя ж эксперыменты далі
ашаламляльны вынік: у Лёні выя-
віліся надзвычайныя музычныя
здольнасці. Маша ўсхвалявана па-

Л. МАДОРСКИ

ба як мага раней вызначыць схіль-
насці дзіцяці і стварыць умовы
для іх развіцця. Яна спасылалася
на працы Дэідра і Ушынскага,
якіх я не чытаў. І ўрачыста заяў-
ляла, што гатова аддаць на выха-
ванне сына ўсе сілы, а калі спа-
трэбіцца, то і жыццё.

Я ж, насупраць, уяўляў сабе
наша дзіця як сістэму, здольную
да самаразвіцця, і горача заклі-
каў прадаставіць поўную свабоду
яго асобе, спасылаючыся на аўта-
рытэт Жан-Жака Русо, якога так-
сама не чытаў.

Тут Маша рэзонна заявіла, што
я ў педагагіцы абсалютны дзікун,
што мяне разам з маім Жан-Жа-
кам Русо нельга на кіламетр пад-
пускаць да дзіцяці і што, калі мне
даць волю, я гатовы закапаць у
зямлю талент уласнага дзіцяці.
Апошнюю фразу яна вымаўляла з
такім жахам, што я пачынаў адчу-
ваць сябе вылюдкам і вампірам у

ведамліла мне, што праверка па
сістэме Моргера з двухбаковымі
тэстамі паказала найбольшую
схільнасць нашага вундэркінда да
віяланчэлі, балалайкі і ўзбекскага
народнага інструмента рубаба.

Праўда, асабліва падабаўся яму
яшчэ звон разбітага крышталю...
Дарэмна спрабаваў я запырэ-
чыць ёй, што Лёнечка мае неда-
статкова тонкія рукі і не надта му-
зычныя пальцы, каб зрабіць нешта
вартэе ў музыцы. Для гэтага, на-
водле майго цвёрдага пераканан-
ня, неабходна было яшчэ мець
тонкую гусіную шчо, а галоўнае,
нарадазіцца ў Адэсе, якая, як вядо-
ма, з'яўляецца радзімай усіх вялі-
кіх музыкантаў. Не дапамагала
нішто...

Праз тыдзень да Лёні пачалі
хадзіць настаўнікі музыкі, а я вы-
мушаны быў працаваць па сумяш-
чальніцтву на паўстаўцы, бо наву-
чанне вялося не на грамадскіх па-
чатках.

А ТЫ АДКУЛЧКА ПРЫЯЦЕЛЬ?

Генадзь КЛЯЧКО

САТЫРЫК І БЫТПАСЛУГІ

Калі натхнення жар патух,
Заелі струны ў ліры,
Упершыню ў бюро паслуг
Забег паэт-сатырык.

— Ніяк не клеіцца радок,—
Пачаў паэт даводзіць,—
То наўскасяк, то папярок,
То на дыбкі дый годзе...

Шавец яму без лішніх слоў:
— Вы тут ужо не першы.
Няма стандартных капылоў,
Дый вакса не для вершаў...

— Ад сэрца я памог бы вам,—
Сказаў кравец з увагай,—
Ды строчка ў нас—не проста ямб,
У нас часцей зігзам...

Гадзіннікавы майстар так

Сказаў,
як верш праверыў:
— Нам нельга, брат, цік-так, цік-
так—

Гнаць час ні ўзад, ні ўперад...

Тады да столяра зайшоў.
Паэту кажа столяр:
— Сякерай, брат, наломіш дроў,
А калуном—тым болей...

І тут, як кажуць, не на жарт
Пакрыўдзіўся сатырык,
Успыхнуў абурэння жар,
Зайгралі струны ліры!

І скаргу-верш ён напісаў
Адразу, без натугі...
У кнізе скаргаў бачыў сам
Той верш я

ў бытпаслугах.

Мал. М. КАРАВКО.

Уладзіслаў БОЙКА

СЯБРОЎСКАЯ РАЗМОВА

Вядомы байкапісец раніцою
Блукаў у пошуках сюжэтаў па бары.
І раптам бачыць — Воўк сядзіць з Лісою.
— Прывет сатыры! Як жывеш, стары!
Што новага ў літаратурных колах,
Ты, кажуць, зборнік баек напісаў!

[Ліса ўплятала куранятак кволых,
А Воўк ягна са смакам дагрызаў].
— Ды не дрыжы ты! Будзеш нашым госцем,
Сядзь, пагамонім аб жыцці-быцці.
На байкапісцаў мы не маем злосці,
Хоць вы нас, грэшных, любіце скубсці.
Ды што паробіш, брат! Каб не памерці,
На хлеб жа неяк трэба зарабляць.
Ідзеш ужо! Бывай! Паболей сьп нам перцу,
Пішы, скубі, — не ўмеем мы чытаць.

Пераклад з украінскай мовы.

Па тэхнічных умовах унутраныя восем старонак газеты друкуюцца і выпускаюцца асобна ад васьмі знешніх. Атрымаўшы або набыўшы газету, укладзіце ўнутраныя аркушы ў знешнія.

«Літаратура і искусство» — орган Министер-
ства культуры и правления Союза писателей
БССР. Минск.

«ЛИТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах на шаснаццаці старонках.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня
выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Адрас рэдакцыі: 220600, ГСП, Мінск, вул. Заха-
рава, 19.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, намес-
ніка галоўнага рэдактара — 33-25-25, адказнага са-
кратара — 33-44-04, аддзела літаратуры — 33-22-04,
аддзела тэатра, кіно і музыкі — 33-24-62, аддзела
выяўленчага мастацтва, архітэктуры і вытворчай
эстэтыкі — 33-24-62, аддзела публіцыстыкі —
33-21-53, аддзела і ўльтуры — 33-24-62, выдавецтва
— 32-22-19, бухгалтэрыі — 32-15-87.

Рукапісаў рэдакцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар Х. Д. ЖЫЧКА.

Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, А. Ц. БАЖКО
(намеснік галоўнага рэдактара), Б. І. БУР'ЯН, А. І.
БУТАКОЎ, А. С. ГРАЧАНИКАЎ, Ю. П. ГРЫГОР'ЕУ,
К. Л. ГУБАРЭВІЧ, І. М. ДАБРАЛЮБАЎ, В. У. ІВА-
ШЫН, А. С. КАЗЛОЎСКІ, П. М. МАКАЛЬ, У. Л. МЕ-
ХАЎ [адказны сакратар], Л. Я. ПРОКША, Р. К. СА-
БАЛЕНКА, І. А. САНКОВА, М. Г. ТКАЧОЎ, Ю. М.
ЧУРКО, Р. Р. ШЫРМА.